

Inventarisatieverslag 2024

Territoriumkartering Broedvogels in Natuurnetwerk Brabant De Hilver

Vogelwerkgroep Midden-Brabant

Vogelwerkgroep KNNV Tilburg

Vogelwerkgroep IVN Oisterwijk

in opdracht van de terreinbeherende organisaties

Brabants Landschap - Natuurmonumenten - Staatsbosbeheer

Inhoud

Inleiding	3
Doel	3
Het gebied	3
Werkwijze	4
Dronevliegen	5
Investering	5
Inventariseerders:	5
Aantal bezoeken en tijd	6
Weersomstandigheden tijdens de inventarisatieperiode	6
Maart 2024	6
April 2024	6
Mei 2024	7
Juni 2024	7
Resultaten	8
Territoria De Hilver 2024	9
Bespreking van de resultaten	11
Algemeen	11
De soorten	11
Opmerkingen en conclusies over het afgelopen broedseizoen	18
Aanbevelingen	19
Algemeen	19
Gebiedsgericht	19
Slot	25
Literatuur	26
Bijlage 1: Inventariseren met een Drone	27
Resumé	31
Bijlage 2: Verspreidingskaarten broedvogels	32
Index verspreidingskaarten	32

Inventarisatieverslag 2024 Territoriumkartering Broedvogels NNB De Hilver

Uitgave van: Vogelwerkgroep Midden-Brabant; Vogelwerkgroep KNNV Tilburg en
Vogelwerkgroep IVN Oisterwijk

Samenstelling en foto's: Peer Busink,

Kaarten: Avimap Sovon

Opmaak: Corine Westerlaken

november 2024

Foto omslag: Vliegen met de door Natuur- en (weide)vogelvereniging Reusel-De Mierden beschikbaar gestelde drone boven het door Nm beheerde deel van de Moergestelse Gement in mei 2024.

Inleiding

De Nederlandse natuur verkeert in een ongekende crisis als gevolg van o.a. stikstofdepositie, te lage grondwaterstand, droge- cq natte periodes, inwaaiende 'gewasbeschermers' en klimaatverandering. De biodiversiteit buiten en ook binnen natuurgebieden verkeert in zwaar weer. We zullen er alles aan moeten doen om het belang van de natuur en in dit geval de broedvogels in De Hilver onder de aandacht te blijven brengen.

Om deze redenen hebben vogelaars van de drie regionale vogelwerkgroepen (Vogelwerkgroep Midden-Brabant, Vogelwerkgroep KNNV-Tilburg, Vogelwerkgroep IVN Oisterwijk) het gebied De Hilver in het broedseizoen 2024 opnieuw geïnventariseerd op het voorkomen van broedvogels.

Het gebied De Hilver werd na de herinrichting in 2011 overgedragen aan de drie terreinbeherende organisaties (TBO's), te weten Staatsbosbeheer Sbb (Den Opslag, westelijk deel van de Moergestelse Gement en Helsbroek), Natuurmonumenten Nm (oostelijk deel van de Moergestelse Gement en Moergestels Broek) en Brabants Landschap BL (Diessens Broek).

De oppervlakteverdeling van het ca 800 ha grote gebied De Hilver over de drie TBO's bedroeg respectievelijk: Sbb 53%, Nm 23%, BL 22%.

Doel

Het doel van de inventarisatie is om de vogelpopulatie tijdens de broedperiode te volgen in het sinds 2011 heringerichte gebied jaarlijks.

Van de resultaten wordt een verslag gemaakt, met eventuele aanbevelingen voor aanpassing van het beheer. Het rapport wordt na publicatie met de drie TBO's besproken.

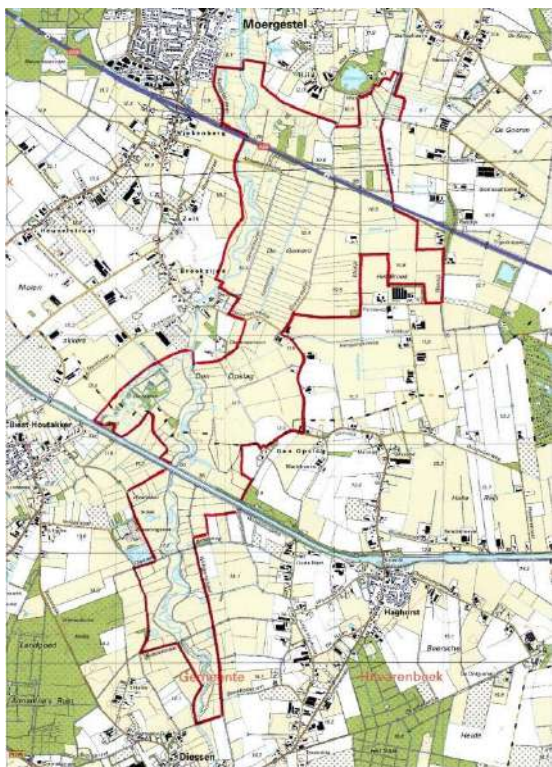
Het gebied

Hat natuurgebied De Hilver in het beekdal van de Reusel ligt globaal gezien tussen Diessen en Moergestel binnen de gemeenten Hilvarenbeek en Oisterwijk.

Na de oplevering van het gebied aan de drie TBO's in 2011, is het bijna 800 hectare grote gebied het grootste natuurontwikkelingsgebied in de provincie Noord-Brabant.

Het gebied is onderdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB).

De natuuranbitie die op het gebied is gelegd, bedraagt negen natuurdoelstellingen, waarvan 'Vochtig weidevogelgrasland' (N13.01) het grootste oppervlak inneemt.

Ligging en begrenzing onderzoeksgebied De Hilver, schaal ca 1 : 50.000

Kaartverdeling NNB De Hilver over de drie TBO's. (het zuidwestelijk groen ingekleurde BL-deel, De Gooren, behoort niet tot het gebied De Hilver)

Werkwijze

Het te inventariseren gebied werd verdeeld in acht deelgebieden, namelijk:

Helsbroek (Den Opslag-noord (Sbb), Den Opslag-oost (Sbb), Den Opslag-west (Sbb), Moergestelse Gement (Sbb en Nm), Moergestels Broek-noord (Nm), Moergestels Broek-zuid (Nm) en Diessens Broek (BL).

De inventarisatie werd uitgevoerd volgens de "Handleiding Sovon Broedvogel Monitoring Project Territoriumkartering".

Met de methode van territoriumkartering worden territoria vastgesteld op grond van geldige waarnemingen betreffende het gedrag van vogels in het broedgebied.

Het vaststellen van de territoria gebeurt volgens de BPM-methode op basis van vaste richtlijnen, zoals datumgrenzen en fusieafstanden.

Bij het vaststellen van een territorium hoeft het niet daadwerkelijk tot broeden te komen. Vogels kunnen besluiten een jaartje over te slaan, wanneer bijvoorbeeld het vrouwtje te weinig eiwitrijk voedsel heeft kunnen bemachtigen, terwijl ze toch een territorium bezetten.

Bij territoriumkartering is het vinden van een nest meegenomen, maar zeker geen doel op zich.

De waarnemingen in het veld werden met het programma 'Avimap' ter plekke met de daarbij behorende broedcode op tablet of smartphone ingevoerd.

Voor de verwerking en clustering van de gegevens werd door de inventariseerders gebruik gemaakt van het online Sovon-programma 'Avimap'. Met dit programma werden de vastgestelde territoria per deelgebied en per vogelsoort op kaarten geclusterd.

De kaarten zijn als Bijlage 2 in dit rapport opgenomen.

Alle voorkomende vogelsoorten in het gebied werden geïnventariseerd (BMP-A). Vogels die geen territoriaal gedrag vertoonden (zoals overvliegende vogels, niet-broedende ganzen en eenden, doortrekkende steltlopers) zijn niet in dit rapport opgenomen.

Het is nogmaals gezegd dat de stippen op de kaarten een *indicatie* geven van locaties met territorium indicerende waarnemingen van broedvogels. Door de functie Clustering in het Sovon-programma 'Avimap' wordt de definitieve 'stip' met de bijbehorende broedcode vastgesteld.

De ontstane stippenkaart zegt dus niets over het aantal bezette nesten en of de broedsels succesvol zijn geweest. Met andere woorden, de stippenkaarten geven alleen maar een impressie weer van de aanwezigheid van broedvogelsoorten in het gebied.

Wanneer een stippenkaart gebruikt wordt om het beheer te toetsen, kan daardoor een onjuist beeld worden gevormd en kunnen daardoor weer onjuiste beslissingen worden genomen.

Als voorbeeld kunnen hiervoor de grotere weidevogelsoorten dienen. Deze soorten vallen door hun grootte in het veld op en daardoor kan het verloop van hun aanwezigheid in het veld redelijk goed worden gevolgd. Territoriale gruttoparen bijvoorbeeld worden aan het begin van het broedseizoen veel gezien, waardoor veel 'waarnemingen' (dus bij interpretatie door computerprogramma ook 'stippen') worden genoteerd, terwijl bekend is dat de reproductie van deze soort de laatste vier jaar minimaal tot zelfs nul is geweest.

Door elk jaar steeds dezelfde inventarisatiemethode te gebruiken, kan na verloop van tijd wel een trend van de broedvogelpopulatie tot het gebied ontstaan.

Dronevliegen

In drie voorgaande jaren heeft Natuurmonumenten gebruik gemaakt van een drone die door een team met een professioneel instrumentarium boven de weilanden van de Moergestelse Gement en het Moergestels Broek zuid werd bestuurd. De vluchten werden tegen het einde van het broedseizoen (eind juni / begin juli) gehouden. De reden was om met name reekalven en eventueel nog broedende weidevogels te lokaliseren, waardoor duidelijk werd welke percelen wel of niet gemaaid konden worden.

Op 8 mei 2024 kon ik met toestemming van Natuurmonumenten gebruik maken van een drone die door de Natuur- en (weide)vogelvereniging Reusel-De Mierden wordt beheerd. Vanuit de Goyaardsdijk werd alleen gevlogen boven de Moergestelse Gement, die door Natuurmonumenten wordt beheerd, Het luchtruim boven het Moergestels Broek (aan de andere kant van de Goyaardsdijk) valt net nog onder de No-Fly Zone van vliegveld Eindhoven. Om daar te vliegen moet je een ontheffing hebben en die hadden we niet.

Het leek mij erg interessant om van dit gebied de precieze broedlocaties en de verspreiding ervan in beeld te brengen. Het perceel waar boven gevlogen werd, bestaat namelijk uit een relatief groot gedeelte dat begroeid is met pitrus. De vraag was of weidevogels ook in dit pitrusveld willen broeden. Medewerkers van Natuurmonumenten dachten van wel.

Het resultaat was duidelijk: weidevogels broeden niet in een pitrusveld.

De verdere resultaten van het drone-vliegen worden besproken in Bijlage 1.

Investering

Tijdens het broedseizoen 2024 zijn in de periode van 12 maart t/m 29 juni door **23** ervaren vogelaars in totaal 91 ochtend-, dag- en avond-inventarisatiebezoeken afgelegd.

De totale tijdsduur die aan de inventarisaties werd besteed, bedraagt ruim 245 uur.

Inventariseerders:

VWG Midden-Brabant: Marianne Bertens, Marijke Blom, Peer Busink, Paul Dobbelaar, Mart Ermen, Peter van Gestel, Frans van Gils, Nico Hilgers, Marlies de Kort, Francis van Lipzig, Wiel Poelmans, Peter Slingerland, Keno Vrisekoop.

IVN Oisterwijk: Gijs van der Weerden.

KNNV Tilburg: Ben Akkermans, Ralph Akkermans, Hetty Bosman, Erik Blommestijn, Peer Busink, Peter van den Dries; Yvette van Eekelen, Dion Heerkens, Marli Kahmann, Rian Melis.

Aantal bezoeken en tijd

Gebied	Aantal bezoeken	Tijdsduur
Diessens Broek	13	45:01
Helsbroek	8	18:47
Moergestels Broek Noord	10	21:25
Moergestels Broek Zuid	21	62:55
Moergestelse Gement	16	45:40
Den Opslag Noord	7	23:40
Den Opslag Oost	5	14:43
Den Opslag West	4	13:15
Totaal	84	227:21

Weersomstandigheden tijdens de inventarisatieperiode

Bron Weeronline

Het voorjaar van 2024 was op één na de natste, met gemiddeld over het land 266 mm tegen 157 mm normaal.

In het, zuiden van het land viel op veel plaatsen tijdens deze periode meer dan 300 mm.

Ook was het recordzacht met een gemiddelde temperatuur van 11,8 graden tegen 9,9 graden normaal.

Ook werd een unicum genoteerd van slechts één vorstdag in de maand april in De Bilt.

De zon scheen gemiddeld over het land 508 uur tegen 576 uur gebruikelijk.

Maart 2024

Temperatuur

Maart kende twee warmterecords.

De gemiddelde maarttemperatuur in De Bilt was 9,0 graden tegen 6,5 graden normaal. Maart was wel somber, want de zon scheen 126 uur tegen 150 uur normaal.

De gemiddelde dagtemperatuur lag dit jaar twee graden boven normaal, de gemiddelde nachttemperatuur zelfs drie graden.

Neerslag

In deze maartmaand viel gemiddeld over het land 48 mm regen tegen 58 mm normaal.

Voor het eerst beleefden we sinds september 2023 een vrij droge maand.

Zonuren

Met gemiddeld over het land 126 zonuren was maart aan de sombere kant.

April 2024

Temperatuur

Landelijk kwamen in deze maand één tot zeven warme dagen voor. De meeste warme dagen waren in het zuiden van het land.

Op zaterdag 6 april werd de eerste officiële warme dag van het jaar genoteerd. In het zuiden van het land werd zelfs op vier stations de eerste lokale zomerse dag met 25 graden en meer genoteerd.

Het was ook zacht met 10,8 graden tegen 9,7 graden normaal.

De hoge gemiddelde temperatuur kwam niet alleen door zachte middagen, maar vooral door de zachte nachten.

In de tweede helft van de maand was het vrij koud. Op 21 en 23 april kwam het tijdens de nachten regionaal tot vorst.

Tijdens deze dagen moesten fruittelers in actie komen om de vroegbloeiende fruitbomen te beschermen tegen vorstschade.

Neerslag

April was een kletsnatte maand met gemiddeld over het land 93 mm regen tegen 42 mm normaal, ruim tweemaal zoveel. Daarmee is het de natste aprilmaand sinds het begin van de metingen.

Zonuren

De maand was niet alleen zacht en nat, maar was ook iets te somber. De zon scheen overal minder vaak dan gebruikelijk, namelijk gemiddeld over het land 167 uur tegen 200 uur normaal. In het oosten en zuidoosten liet de zon het duidelijk afweten met slechts 135-150 zonuren.

Mei 2024

Temperatuur

Ook mei was uitzonderlijk zacht. De gemiddelde temperatuur is uitgekomen op 15,5 graden tegen 13,4 graden normaal. Slechts drie keer sinds de metingen was mei nog warmer.

Neerslag

Met gemiddeld over het land van 124 mm tegen 58 mm 'normaal' was mei de natste meimaand sinds de start van de neerslagmetingen in 1906. Het natst was het in het zuiden van Brabant en in delen van Limburg met 180 tot 210 mm.

De maand begon al aan de natte kant en daarbij kwam het lokaal tot flinke plensbuien.

In het eerste weekend van mei viel op meerdere plaatsen 10 tot 20 mm en op 6 mei viel in het zuiden lokaal weer meer dan 20 mm.

Zo viel in het laatste weekend van mei in het westen van Brabant en in delen van Zuid-Holland zeer veel regen. In Hoogerheide viel toen 96 mm.

Zonuren

De zon scheen 211 uur tegen 226 uur normaal en daarmee was mei iets te somber.

Met een gemiddelde temperatuur van 15,5 graden tegen 13,4 graden normaal, was de maand twee graden te warm. Daarmee is het de op drie na warmste meimaand sinds het begin van de metingen.

Door hoge nachtelijke temperaturen is het dit jaar niet tot vorst gekomen in mei.

Juni 2024

Temperatuur

Juni 2024 was een relatief koele maand met gemiddeld 15,8 graden tegen 16,4 graden normaal.

Daarbij viel ook een gebruikelijke hoeveelheid neerslag, al waren er grote verschillen in het land.

De eerste 22 dagen van de maand verliepen koel. De koudste nachten waren in de periode 5 tot 9 juni met landinwaarts minima rond 5 graden. Aan de grond kwam het in de nacht van 8 naar 9 juni zelfs lokaal tot vorst.

Een opvallende weersomslag vond plaats in het weekend van 22 en 23 juni. Het wisselvallige en koele weertype werd ingeruild voor droog, zonnig en warm zomerweer. Op woensdag 26 juni werd het voor het eerst dit jaar tropisch warm met 31,4 graden in Eindhoven.

Neerslag

Met gemiddeld over het land 62 millimeter neerslag, week de maand juni niet veel af van het langjarig gemiddelde van 66 millimeter. De verschillen over het land waren echter groot, met meer neerslag dan gebruikelijk in het noorden van het land en in het zuiden van Limburg, en minder neerslag dan gebruikelijk in grote delen van het midden en zuiden van het land, alhoewel plaatselijke buien ook daar af en toe voor veel neerslag zorgden. Maandag 10 juni was een ronduit herfstachtige dag. In delen van het land was sprake van wateroverlast. In het zuidwesten van Nederland kwam het tot (zeer) zware windstoten met schade tot gevolg.

Zonuren

Met 227 uur zon tegen 224 uur normaal scheen de zon een gebruikelijk aantal uren.

De eerste drie weken waren behoorlijk somber, maar vooral de laatste week scheen de zon uitbundig.

Resultaten

In de tabel 'Territoria De Hilver 2024' wordt per vogelsoort en per deelgebied volgens het Sovon-programma 'Avimap' het aantal territoria weergegeven. In kolom '2024' staan de waarnemingen van het afgelopen broedseizoen.

Ter vergelijking staan in deze tabel ook de aantallen territoria van de zes voorgaande jaren.

Met rood worden de vogelsoorten weergegeven die op de Rode Lijst staan.

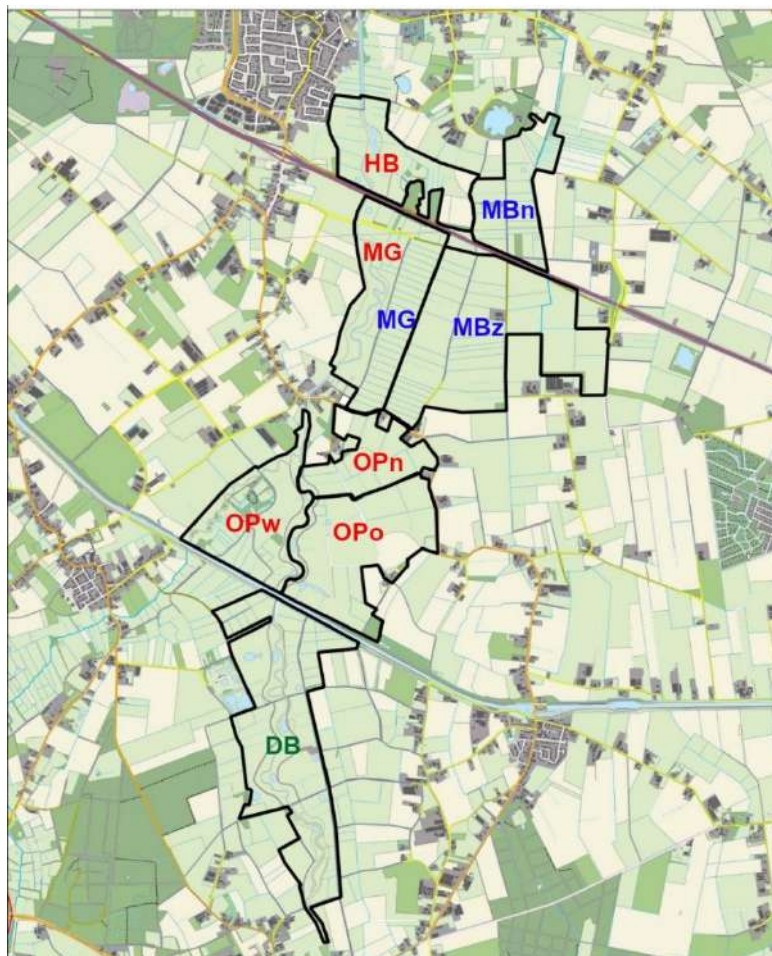
Broedvogels die tot de SNL-soorten (Subsidiestelsel Natuur en Landschap) behoren, worden in de tabel in kleur aangeduid met **SNL**.

SNL is de basis voor provincies om subsidie te verlenen voor behoud en ontwikkeling van de natuur en het landschap. Binnen dit stelsel is het belangrijk te weten hoe de kwaliteit van een gebied is.

Om die reden vindt in het betreffende gebied om de zes jaar een SNL-monitoring plaats van verschillende soortgroepen (zoals die van broedvogels) om aan de voorwaarden voor subsidie te voldoen.

Gebruikte afkortingen op onderstaande kaart en in de tabel vanaf pagina 9:

Sbb	Staatsbosbeheer	HB	Helsbroek
Nm	Natuurmonumenten	Opo	Den Opslag oost
BL	Brabants Landschap	Opw	Den Opslag west
		Opn	Den Opslag noord
		MG	Moergestelse Gement
		MG	Moergestelse Gement
		MBn	Moergestels Broek noord
		MBz	Moergestels Broek zuid
		DB	Diessens Broek

Het gebied De Hilver uitgesplitst in deelgebieden

Territoria De Hilver 2024

Soort	TBO gebied	NM	Sbb	Sbb / NM	NM	Sbb	Sbb	Sbb	BL	Totaal per jaar:						
		MBn	HB	MG	MBz	Opw	Opo	Opn	DB	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Dodaars				1						1	1	1	2	3		2
Roerdomp									2	2	2					
Knobbelzwaan							1		1	2	7	3	4	3	2	2
Kolgans												1				
Zwarte zwaan											2					
Grauwe gans			12	14	2	3	7	5	18	61	69	85	31	39	48	47
Grote Canadese gans			3	3	2	1	4	1	5	19	14	10	14	24	9	11
Nijlgans						1			1	2					1	
Bergeend				2					1	3	1	2		2		
Krakeend	SNL	1	2	7	2		1		1	14	16	18	21	22	24	17
Wintertaling	SNL			1						1	1					2
Wilde eend		2	4	6	5	1	1	1	3	23	21	29	33	43	29	26
Soepeend		1								1		1	1	2		
Zomertaling	SNL			3	2					5	3	1	6	5	2	3
Slobeend	SNL			4	1		1		2	8	10	10	9	9	12	16
Kuifeend	SNL			1					1	2	2	1	4	6	8	10
Bruine kiekendief									2	2		1				
Havik											1					
Sperwer		1								1	1					
Buizerd		1		1	1			1		4	5	2	2		2	2
Torenvalk											1	2		1		
Boomvalk				1						1						
Patrijs															1	2
Kwartel					1					1	25	25	5	32	6	1
Fazant		6	3	6	7	2	3	1	6	34	44	44	53	75	40	34
Waterral			1	3		1		1	9	15	7	5	5	8	5	10
Porseleinhoen				4			1			5	4		1			
Waterhoen		1	1	1			1		2	6	8	4	13	11	11	15
Meerkoet		1	3	14	4		1		8	31	35	28	39	32	29	25
Scholekster			1						1	2	1	2	3	5	3	2
Kleine plevier												2				
Kievit			7	19	11	1	1	5	14	58	58	78	115	105	106	128
Watersnip	SNL			1		3	2	2	5	13	19	34	36	31	31	41
Houtsnip														1		
Grutto	SNL			11	19		10		6	46	63	80	98	99	102	93
Wulp	SNL			1	6	1	3	1	2	14	11	12	15	18	13	16
Tureluur	SNL											2	1	3	4	3
Kokmeeuw													6		5	
Holenduif									1	1	5	2	1	3	7	1
Houtduif		5	1	2	5	1	1	1	1	17	25	15	14	13	6	
Koekoek		2	1	1	1	1	2	1	4	13	14	18	18	15	14	19
IJsvogel											1				1	
Groene specht			1	1		1		1		4	2	1		3	2	1
Grote bonte specht		1	1		1	1				4	8	5	1	6	2	1
Kleine bonte specht														1		
Veldleeuwerik	SNL			5	7		11	2	1	26	24	34	38	47	41	29
Boerenzwaluw											1		1			1
Huiszwaluw					21					21	20	29	54	39	34	31

Territoriumkartering broedvogels De Hilver 2024

Soort	TBO	NM	Sbb	Sbb /	NM	NM	Sbb	Sbb	Sbb	BL	Totaal per jaar:						
	gebied			MBn							HB	MG	MBz	Opw	Opo	Opn	DB
Boompieper		2				2				13	17	9	11	9	8	6	9
Graspieper	SNL	1	6	13	50	3	39	21	26	159	173	208	187	201	139	126	
Gele kwikstaart	SNL				1					1	2	5	6	4	1	6	10
Grote gele kwikstaart																	2
Witte kwikstaart						1		1	1	1	3	3	5		8	2	1
Winterkoning		18	7	12	9	13	6	5	19	89	92	45	54	60	41	10	
Heggenmus		6		4	10	1	1	2		24	27	17	12	22	12	7	
Roodborst		6	2	3	3	3		1	4	22	16	7	3	8	11		
Nachtegaal														1		2	
Blauwborst		7	8	17	9	5	8	8	16	78	67	50	68	68	72	52	
Gekraagde roodstaart									1	1	1	2					
Paapje											1						
Roodborsttapuit		7	6	9	15	1	2	4	7	51	33	43	37	51	47	34	
Merel		8	4	8	10	2	1	2	9	44	41	36	20	38	22	4	
Zanglijster		2	1	1	5	4		1	5	19	20	12	8	21	9	1	
Cetti's zanger		3	3	3	1	4		2	7	23	10	4	1				
Sprinkhaanzanger		2		1			2			5	7	4	4	4	2	4	
Rietzanger		1	2	7	5	3	10	4	13	45	37	29	37	27	16	20	
Bosrietzanger		31	16	30	37	7	13	5	17	156	147	113	122	124	94	124	
Kleine karekiet		20	20	43	13	4	25	14	61	200	201	193	215	284	161	218	
Grote karekiet									2	2		1	1	1			
Spotvogel		1		1	8	2			6	18	20	17	18	21	5	10	
Braamsluiper											1					1	
Grasmus		24	10	30	33	15	18	20	32	182	158	196	174	243	163	147	
Tuinfluit		12	2	6	7	5	4	3	17	56	47	45	19	36	20	6	
Zwartkop		15	9	13	15	11	3	2	11	79	51	66	37	54	50	13	
Tjiftjaf		42	19	28	32	12	14	9	36	192	160	115	85	117	70	13	
Fitis		1	1			2	1		1	6	9	4	4	20	20	10	
Bonte viegenvanger											2	1				1	
Staartmees		1			2				1	4	5	1	4	3	3		
Matkop														1			
Kuifmees												1					
Pimpelmees		8	3	7	10	2	1	5	3	39	30	30	13	17			
Koolmees		8	5	5	10	4	3	2	10	47	43	37	24	36	30	4	
Boomklever		1								1							
Boomkruiper		6			8	2			5	21	12	3	3	4	4		
Grauwe klauwier											3		1	1		2	
Gaai		1				1			2	4	4	4	2	5	3		
Ekster												2		2	2		
Zwarte kraai		2		1	2			1	2	8	16	7	6	7	2	1	
Spreeuw					1					1				6			
Huismus					4					4					1		
Ringmus												2		3			
Vink		12	5	5	21	6	1	1	22	73	75	50	47	36	40	1	
Groenling											4	3	2	1	1	1	
Putter		3	2	2	4			1	3	15	10	8	7	16	11	4	
Kneu		1	1	8	7		5	1	1	24	25	25	32	35	16	28	
Geelgors												1					
Rietgors		8	13	29	13	7	43	19	37	169	160	175	131	181	168	165	

In Bijlage 2 'Verspreidingskaarten broedvogels' kunnen de door Avimap geclusterde territoria worden ingezien.

Bespreking van de resultaten

Algemeen

Het inventariseren van de broedvogelterritoria werd dit voorjaar bemoeilijkt door de natte percelen (soms laarzenhoog) en de hoge grasvegetatie die geprofiteerd heeft van de vele regenval.

Door de jaarlijkse inventarisaties is nu ook weer gebleken dat voor vele en bijzondere vogelsoorten het gebied De Hilver, weliswaar omringd door intensief gebruikt agrarisch gebied, een belangrijke enclave vormt als broed-, rust- en doortrekgebied.

Voor weidevogels mag het gebied (nog) beschouwd worden als het belangrijkste broedgebied in de provincie Noord-Brabant en dan met name voor de Grutto en de Watersnip.

Ook in de herfst / winterperiode is het gebied erg belangrijk voor wintergasten, zoals verschillende ganzen- en eendensoorten.

In 2024 lag het aantal broedvogelsoorten waarvan territoria zijn vastgesteld op 71, waarvan 14 soorten (20%) op de Rode Lijst staan. Het zijn soorten die in hun voortbestaan worden bedreigd!

In vergelijking met 2023 werden tien soorten niet meer waargenomen, namelijk: Zwarte zwaan, Havik, Torenvalk, IJsvogel, Boerenzwaluw, Paapje, Braamsluiper, Bonte vliegenvanger, Grauwe klauwier en Groenling.

Daarentegen werden in vergelijking met vorig broedseizoen acht nieuwe soorten waargenomen, namelijk: Nijlgans, Soepeend, Bruine kiekendief, Boomvalk, Grote karekiet, Spreeuw, Boomklever, Spreeuw en Huismus.

Van deze soorten zijn (vanaf telling 2016) er twee in 2024 voor het eerst waargenomen, namelijk: Boomklever en Boomvalk.

De bijzondere en minder algemeen voorkomende vogelsoorten worden hieronder toegelicht. Veel informatie en conclusies over de broedvogelpopulatie en het beheer van het gebied De Hilver zijn opgenomen in vorige inventarisatieverslagen.

De soorten

Futen

Alleen de **Dodaars** is al jaren de enige vertegenwoordiger van deze familie in De Hilver. In tegenstelling tot de Fuut, bevindt de habitat van de Dodaars zich bij ondiep water. Het territorium van de soort werd dan ook steeds langs de ondiepe beek de Reusel vastgesteld.

Reigers

In het algemeen broeden reigerachtigen in bomen of struiken, die zijn in De Hilver (nog) niet in voldoende mate aanwezig. De **Roerdomp** is een soort die in overjarig riet zijn nest bouwt. Wanneer bij de jaarlijkse maaibeurt wordt besloten om brede vlakken overjarig riet te laten staan, is de kans groot dat de Roerdomp daar gebruik van gaat maken. In 2023 werden voor het eerst territoria van de Roerdomp in rietvelden van De Hilver vastgesteld. Het rietveld in Den Opslag-west werd in herfst 2023 gemaaid, waardoor de Roerdomp dit jaar daar niet meer werd gehoord. De soort werd wel in twee ongemaaide rietvelden in het Diessens Broek waargenomen.

Ganzen en zwanen

De **Knobbelzwaan** is vergeleken met vorig seizoen fors teruggelopen, namelijk van 7 naar 2 territoria. De oorzaak van deze teruggang is niet bekend, maar hun aantal is wel weer ongeveer gelijk aan die in voorgaande jaren.

Het aantal territoria van de **Grauwe gans** en **Grote Canadese gans** bleef vergeleken met vorig jaar ongeveer op hetzelfde niveau. De territoria van beide soorten concentreerden zich hoofdzakelijk in een brede strook langs de Reusel. Van beide soorten werden grote groepen pullen gezien. Of die

jongen ook vliegvlug zijn geworden, is niet duidelijk, want ze kunnen hun broedgebied hebben verlaten.

Na vijf jaar zijn weer territoria van de **Nijlgans** vastgesteld, zij het wel met een klein aantal.

Eenden

De **Bergeend** broedt graag in holen of diep verscholen onder bijvoorbeeld een takkenhoop. Het lijkt daarom niet voor de hand te liggen dat deze soort in het lage gebied De Hilver tot broeden komt. Toch zijn in afgelopen jaren territoria van deze soort in De Hilver waargenomen. Dit jaar iets meer dan in vorige jaren, namelijk 3.

Het aantal territoria van de **Wilde eend** neemt de laatste jaren vijf jaar geleidelijk af. Dit jaar is die teruggang gestopt en zijn de vastgestelde territoria zelfs iets meer dan vorig jaar.

Hoewel het aantal **Krakeenden** in de afgelopen zes jaar geleidelijk steeds een beetje afneemt, blijft de soort nog steeds op redelijk niveau in De Hilver vertegenwoordigd.

De **Slobeend** blijkt zich redelijk goed in De Hilver te kunnen handhaven. Voor Brabantse begrippen mogen een 8 territoria erg gunstig worden genoemd, temeer omdat in de laatste zes jaar het aantal Slobeenden nagenoeg gelijk is gebleven.

Hetzij met een klein aantal, maar elk jaar wordt de zeldzame **Zomertaling** in De Hilver waargenomen. Nu zelfs met 5 territoria. Het redelijk natte gebied van de Moergestelse Gement had dit jaar duidelijk de voorkeur.

Tot voor twee jaar geleden werden geen territoria van de **Wintertaling** in het gebied waargenomen. Dit seizoen en ook vorig seizoen werd in de Moergestelse Gement 1 territorium vastgesteld.

Ook het aantal territoria van **Kuifeend** in De Hilver is in de afgelopen acht jaar sterk achteruit gegaan. Het leek zelfs dat de soort uit het gebied ging verdwijnen. Met 2 waargenomen territoria is de soort in De Hilver toch nog wel vertegenwoordigd.

Roofvogels

Evenals in 2022 is in dit seizoen een territorium van de **Bruine kiekendief** vastgesteld. Ook buiten het broedseizoen wordt regelmatig een Bruine kiekendief in De Hilver gezien, doorgaans meer vrouwtjes dan mannetjes. In het afgelopen voorjaar is prooiovername gezien, wat duidt dat er minstens een broedpoging heeft plaatsgevonden. Op de 'Sovonkaart' van de soort staan twee stippen dicht bij elkaar. Gezien de gebiedskennis van de tellers, gaan zij ervan uit dat het om 1 territorium gaat.

De **Buizerd** had dit jaar 4 territoria in De Hilver, één minder dan vorig seizoen maar beduidend meer dan in voorgaande jaren. Steeds was een volgroeide eik de nestboom.

Op de noordgrens van het Hilvergebied bij het Hildsven, is het territorium van de **Sperwer** vastgesteld. Wel een nieuwe soort sinds het begin van de tellingen maar niet zeker is of de eventuele nestplaats binnen de grenzen van De Hilver valt.

Sinds de laatste jaren heeft de Torenvalk zich in het gebied gevestigd, weliswaar steeds met maar 1 territorium maar dit seizoen is de soort in het gebied niet territoriaal vastgesteld.

De **Boomvalk** is dit jaar een opvallende nieuwkomer in het gebied, zelfs sinds het begin van de tellingen in 2016. In eerdere jaren zijn tijdens het broedseizoen wel boomvalken in het gebied gezien, maar geen territoriaal gedrag vastgesteld. De vermoedelijke nestplaats ligt wel in een particulier bosje dat als een enclave in het gebied ligt.

Hoenders

Het aantal territoria van de **Kwartel** in het gebied kan jaarlijks flink verschillen. Dit kan o.a. liggen aan de omstandigheden in het overwinteringsgebied van deze soort in de Afrikaanse Sahellanden en aan de omstandigheden in hun broedgebieden in Europa, dus zo ook in De Hilver. Door het erg natte voorjaar lag op de percelen waar vorig voorjaar nog roepende mannetjes werden gehoord, nu hier en daar een laagje oppervlaktewater. De percelen leken daarom ongeschikt als broedplaats voor deze soort te zijn geworden en daarom zou dat de reden kunnen zijn dat er dit seizoen, in tegenstelling tot vorige jaren, nu maar 1 territorium werd vastgesteld.

De **Fazant** komt algemeen en verspreid in het gebied voor maar blijkt in vergelijking met voorgaande jaren toch steeds meer af te nemen. Het is onduidelijk wat het effect van de jacht is die op de terreinen van Staatsbosbeheer is toegestaan.

Rallen

De **Waterral** blijft zich al jaren bovengemiddeld goed handhaven in het gebied, dit jaar zelfs met een record van 15 territoria, ruim het dubbele van vorig jaar. De hoge waterstand in bepaalde delen van zijn biotoop is blijkbaar gunstig voor deze soort uitgevallen.

De roep van het **Porseleinhoen** was weer te horen in De Hilver. Vooral door de hoge waterstand in het natte westelijk deel van de Moergestelse Gement, dat bij de inrichting van het gebied is afgegraven, werden op een avond afzonderlijk van elkaar 4 roepende porseleinhoenen gehoord.

Het **Waterhoen** is een schuwe watervogel die zich meestal dicht bij de beschutting van de oevervegetatie bevindt. Het aantal vastgestelde territoria van het Waterhoen blijft de laatste jaren in het gebied nagenoeg op hetzelfde peil, hoewel in de beginjaren van de tellingen meer territoria werden vastgesteld.

Het aantal vastgestelde territoria van de **Meerkoet** blijkt in het gebied over de jaren heen nagenoeg op hetzelfde peil van rond de 30 hangen. Dit seizoen waren het er 31.

Meerkoeten zijn echte moerasvogels en zoeken hun voedsel op en rond het water van bijvoorbeeld sloten. Gewoonlijk komen meerkoeten in een geschikt gebied vaker met grotere aantallen voor dan waterhoentjes, dat blijkt ook het geval in De Hilver te zijn.

Weidevogels

Tot nu toe werd het aantal territoria van de **Scholekster** in De Hilver jaarlijks met zeer kleine aantallen vastgesteld. Dit seizoen met 1. De soort broedt graag op kale grond. Door terugtrekkend water in het voorjaar komt kale grond in De Hilver alleen voor langs de Reusel. De Hilver zal daardoor als broedplek voor deze soort van marginale betekenis blijven.

Van de vorig jaar geplaatste verhoogde plateaus is door de soort geen gebruik gemaakt.

Bekend is dat het landelijk niet goed gaat met de **Kievit**. Ook over de hele linie is het aantal getelde territoria in De Hilver vooral in de laatste jaren sterk achteruitgegaan. Vorig jaar was het laagste aantal territoria bereikt, namelijk 58. Ondanks dat ook dit seizoen door de vele regenval delen van de weidevogelpercelen onder water hebben gestaan (vooral in Den Opslag), is het aantal territoria hetzelfde gebleven als vorig seizoen.

Indien het eerste legsel verloren gaat, is de Kievit in staat om een vervolglegsel te produceren.

Het aantal territoria van de **Tureluur** is vanaf het begin van de tellingen in De Hilver gestaag afgenomen. In de laatste twee jaar is geen territorium van de soort meer vastgesteld en het lijkt erop dat de soort daardoor als broedvogel het gebied heeft verlaten.

Het gebied De Hilver staat voor de **Grutto** bekend als *het beste broedgebied* in de provincie Noord-Brabant. Sinds het begin van de gebiedsdekkende inventarisaties (2016) zijn jaarlijks steeds rond de 100 territoria in het hele gebied vastgesteld. Verontrustend is dat sinds de laatste drie jaar een stevige achteruitgang valt te constateren en wel zodanig dat *het aantal ruim is gehalveerd* vergeleken met 2021.

Gedurende de maand maart verzamelen 'alle' grutto's van het gebied De Hilver in het ondergelopen perceel 105G3 (halverwege de Gementsdijk) dat door Sbb wordt beheerd. De plas fungeerde sinds kort steeds voor een uitstekende rust- en slaappleaats voor ondermeer grutto's.

In het afgelopen broedseizoen hebben de grutto's daar geen gebruik van kunnen maken. De oorzaak was dat Sbb in 2023 het perceel niet had gemaaid met als gevolg dat in de plas een te hoge vegetatie was ontstaan. Door de opgeschoten vegetatie die boven het water uitstak, werd het uitzicht voor de grutto's belemmerd waardoor deze plas voor grutto/s ongeschikt is geworden.

Grutto's willen namelijk altijd vrij uitzicht hebben.

Door de buitensporig vele neerslag is een ondiepe plas ontstaan in het noorden van het weidevogelgebied in de Moergestelse Gement. Deze plas hebben de grutto's wel kunnen gebruiken als slaappleaats. Op de avond van 30 maart 2024 werden op deze plas 106 grutto's geteld.

Indien deze plas hier niet spontaan was ontstaan, hadden de grutto's hoogstwaarschijnlijk de weidevogelpercelen in het gebied verlaten. En eenmaal weg, dan is het moeilijk om ze weer terug te krijgen. Daarom heeft Sbb een hoogst belangrijke verantwoordelijkheid om deze habitat-eis van de grutto's in het gebied in stand te houden. Gezien de situatie nu, lijkt het erop dat Sbb hier niet voldoende bewust van is.

Na circa twee weken op krachten te zijn gekomen, gingen de grutto's vanuit de plas het gebied De Hilver langzaam verkennen en werden de territoria ingenomen. In het begin keerden ze nog terug naar de plas om te slapen, maar dat werd allengs steeds minder.

Een klein aantal bleef 's avonds terugkeren naar de plas, mogelijk hadden die om de één of andere reden geen territorium kunnen bezetten. Indien dit zo was, konden dat de gruttopaartjes zijn die tot begin mei bleven foerageren en nauwelijks territoriaal gedrag vertoonden. Door andere gruttomannetjes werden ze herhaaldelijk van hun plek verjaagd. Mogelijk hadden deze vrouwtjes te weinig eiwitrijk voedsel binnen gekregen en waren ze daardoor niet tot eivorming over kunnen gaan.

In het begin van het broedseizoen, als het gras nog niet hoog is, kunnen gruttomannetjes waargenomen worden die nestkommen aan het draaien zijn. Ook kun je dan vrouwtjes op het nest zien zitten. Waakzame mannetjes vallen in die tijd dan ook op in het terrein.

Later in het seizoen zijn alarmerende paartjes gezien, waaruit te concluderen valt dat ze jongen bij zich hadden. Maar ...aan het einde van het broedseizoen hebben we weer moeten constateren dat de reproductie van de Grutto in De Hilver nagenoeg nul is geweest.

Waar wel gruttojongen vliegvlug zijn geworden, is op de particuliere paardenwei langs de Elsdijk. Twee paartjes hebben daar succesvol gebroed. De boer die daar gemaaid heeft, heeft de jongen kunnen vangen en heeft ze verplaatst naar de rand van het perceel.

Het aantal territoria van de **Wulp** blijft gedurende de jaren dat we inventariseren enigszins constant, het schommelt steeds zo'n beetje rond de 14 territoria. Ook dit broedseizoen waren dat er 14. Ook voor de Wulp geldt dat er in de afgelopen jaren geen vliegvlugge jongen van zijn waargenomen.

Lange tijd heeft het aantal territoria van de **Watersnip** in De Hilver jaarlijks rond de 30 gezeten. De laatste twee jaar lijkt de soort in een vrije val te verkeren. Nu met 13 waargenomen territoria is dat 67% minder dan twee jaar geleden. Het westelijk afgegraven Sbb-deel van de Moergestelse Gement was een vaste plek die steeds goed was voor een aantal territoria. Doordat hier en daar water op de bodem is blijven staan, kan het mogelijk zijn dat een deel van het broedgebied in onbruik is geraakt.

De mannetjes van de Watersnip arriveren in april in het broedgebied en beginnen direct met het vestigen van een territorium. De vrouwtjes komen één tot twee weken later.

De mannetjes maken in die tijd een wijde baltsvlucht boven hun territorium. Tijdens de baltsvlucht worden regelmatig duikvluchten gemaakt, waarbij de buitenste staartpennen worden gespreid en een

geluid veroorzaken als van een mekkerende geit. Meestal wordt de waarnemer door het mekkerend of klokkend geluid geattendeerd op een actieve vliegende Watersnip. De Watersnip wordt met de kijker gevolgd en de plek van invallen op de kaart ingevoerd.

Ook kan vanaf de grond of zitpost het klokkend geluid van het mannetje worden gehoord, de plek wordt dan als territoriaal beschouwd en ook als zodanig geregistreerd.

Vooraf op de zandgronden in de agrarische gebieden is de **Veldleeuwerik** verdwenen.

In Midden-Brabant vormt De Hilver een bolwerk voor deze soort. Sinds het begin van de tellingen in dit gebied ligt het aantal territoria van deze soort ver boven de 35. De laatste jaren worden minder territoria geteld; nu 26, wel twee meer dan vorig jaar. Het lijkt erop dat voorlopig het aantal territoria niet meer boven de 30 gaat uitkomen.

Ook voor de **Graspieper** vormt het gebied De Hilver een bolwerk. Ook al zijn er dit broedseizoen minder geteld dan voorheen. Ondanks dat er nu 159 territoria zijn geteld, lijkt er toch een neerdalende trend te zijn ingezet. Dat er in de twee voorgaande jaren relatief veel water op de percelen lag, kan een mogelijke oorzaak zijn.

Sinds het gebied vlakdekkend wordt geteld, fluctueert het aantal territoria van de **Gele kwikstaart** in De Hilver van 1 tot 10. Dit broedseizoen werden 2 territoria vastgesteld.

Zwaluwen

De **Huiszwaluw** broedt alleen in de zwaluwtil en aan het restant van een bijgebouw op het erf van de afgebroken boerderij aan de Elsdijk. Het aantal bezette nesten in zowel kunstnesten als zelf gebouwde nesten bedroeg dit jaar 21. Ook hier is de trend dat het aantal bezette nesten gestaag daalt.

De zwaluwtil is hier geplaatst als compensatie voor de in 2019 afgebroken boerderij. De zwaluwtil (toen al tweedehands) verkeert in zeer slechte staat, elk jaar valt er wel een kunstnest af.

Dit jaar werden op lege plekken tussen de kunstnesten drie kleinsten gemaakt. Tegen de dakspant van de voormalige garage zaten acht kleinsten.

Dit broedseizoen werden geen territoria van boerenzwaluwen onder bruggen vastgesteld

Struweel- en Rietvogels

De habitat van de **Blauwborst** bestaat in De Hilver vooral uit braamstruiken en uit riet in combinatie met struikjes. Op deze vegetatie wordt in het vroege voorjaar de soort vaak zingend waargenomen. In het gebied De Hilver komt deze begroeiing in voldoende mate voor, wat weer te zien is aan de verspreiding van de soort over het hele gebied. In tegenstelling tot andere soorten lijkt de Blauwborst de laatste jaren in het gebied De Hilver toe te nemen. Met 78 territoria in het afgelopen broedseizoen is dit de hoogste score tot nu toe.

De **Roodborsttapuit** verradt meestal zichzelf, zijn karakteristieke tikkende alarmroep is vaak al op afstand te horen, voordat de soort wordt gezien. De Roodborsttapuit zoekt zijn biotoop, evenals de Blauwborst, in een structuurrijk open gebied. Zulke landschapselementen komen in De Hilver voldoende voor. Ook bij deze soort uit zich dat in het aantal vastgestelde territoria. In het afgelopen broedseizoen waren dat er 51, het hoogste aantal in afgelopen jaren. Opvallend is dat er van zowel Blauwborst als van Roodborsttapuit, die hetzelfde biotoop hebben, veel grotere aantallen territoria zijn waargenomen dan vorig jaar.

Door zijn explosieve zang is voor de inventariseerder de **Cetti's zanger** niet te missen. In 2021 werd de soort met 1 territorium voor het eerst in De Hilver waargenomen. Het aantal waargenomen territoria in de jaren daarna steeg van 4 naar 10 en nu naar 23. Evenveel territoria als bijvoorbeeld Roodborst en Heggemus. De Cetti's zanger lijkt hard op weg te zijn om binnen een heel kort tijdsbestek een gewone soort te worden.

De **Sprinkhaanzanger** broedt in open gebieden in natte ruigtevegetaties. In De Hilver is dit biotoop lokaal aanwezig. De soort wordt daardoor jaarlijks met enkele territoria waargenomen. Het aantal territoria schommelt tot nu toe rond de 5.

In 2017 is de **Rietzanger** voor het eerst in De Hilver waargenomen. Sindsdien is jaarlijks het aantal territoria van deze soort gestegen tot nu 45. Het lijkt dat kolonisatie van de Rietzanger in De Hilver een feit is. De vele overjarige rietkragen langs sloten blijken voor de soort gunstig uit te vallen.

Het aantal territoria van de **Bosrietzanger** stond sinds het begin van de tellingen op zo'n 120. De laatste twee jaar heeft de soort forse sprongen gemaakt met nu 156 territoria. Opvallend is dat van vogels die in De Hilver hetzelfde biotoop hebben als de Bosrietzanger, dit jaar ook meer werd waargenomen.

Overjarige rietkragen en de **Kleine karekiet** zijn onlosbaar met elkaar verbonden. Langs veel sloten in De Hilver komen overjarige rietstroken voor. Het ligt dan voor de hand dat de soort in het gebied tijdens het broedseizoen veel te horen is. In voorgaande jaren schommelde het aantal waargenomen territoria rond de 200. Jaarlijks hangen de schommelingen af van het maairegime, want in het ene jaar wordt meer of minder gemaaid dan in het andere jaar. Dat het aantal territoria van deze soort in De Hilver tot nu toe constant blijft, blijkt wel uit het aantal territoria van dit jaar, dat is precies 200.

Tijdens een inventarisatie begin juni werd in een brede overjarige rietkraag in het Diessens Broek tegelijkertijd twee zingende mannetjes van de **Grote karekiet** gezien. Het was bekend dat op dezelfde locatie al eerder een zingend mannetje was gehoord. Op de verspreidingskaart staat abusievelijk 1 territorium in plaats van 2.

Het blijkt weer eens dat brede oppervlaktes overjarig riet bijzondere soorten aantrekken?.

De **Grasmus** broedt graag in ruigtes en doornige struiken in een open landschap. De territoria van deze soort worden daarom vooral waargenomen langs perceelsgrenzen en zandpaden waar die begroeiing aanwezig is. De stippen op de verspreidingskaart vormen dan ook vaak een rechte lijn. Tijdens het broedseizoen is de Grasmus veel te horen. Het aantal territoria in vorige jaren schommelde dan ook rond de 175 territoria. Dit jaar werden 182 territoria waargenomen. Ook bij deze soort wordt zijn aanwezigheid in het gebied mede bepaald door het maairegime.

Ook voor de **Rietgors** vormt een moerassig gebied met struweel en overjarig riet een geschikt biotoop. Deze elementen zijn in De Hilver in ruime mate aanwezig. De soort komt dan ook algemeen voor in het gebied. In voorgaande jaren lag het aantal territoria van de Rietgors in De Hilver gemiddeld op 165. Met een aantal territoria van 169 dit jaar lijkt de stand van de soort in het gebied stabiel te zijn.

De **Koekoek** is wijdverbreid in Nederland, maar is nergens talrijk. De soort vindt zijn biotoop vooral in moerassige gebieden. Het voorkomen van de soort aldaar hangt dan af van de voorkomende waardvogels. Bekende waardvogelsoorten zoals Kleine karekiet, Rietzanger en Bosrietzanger komen voor de Koekoek in De Hilver in voldoende mate voor. In de laatste zeven jaar ligt het gemiddelde van het aantal waargenomen territoria op 14. Dit jaar werden 14 territoria waargenomen. Ondanks dat de Koekoek een mobiele soort is en er daardoor mogelijk wat dubbeltellingen kunnen optreden, blijkt tot nu toe dat het voorkomen van de soort in het gebied jaarlijks van dezelfde omvang is.

De **Kneu** wordt vooral bij braamstruwelen waargenomen, waar de soort zich vaak met enkele soortgenoten laat zien. Met jaarlijks tussen de 20 en 30 territoria blijkt de Kneu, die in het Brabantse een schaarse broedvogel is, zich redelijk goed in De Hilver te kunnen handhaven. Het aantal territoria lag evenals in twee voorgaande jaren op 25.

De **Grauwe klauwier** houdt ook van volgroeide braamstruwelen. In voorgaande jaren heeft de soort in De Hilver onregelmatig en met enkele aantallen (met succes) gebroed. Dit jaar zijn geen territoria van de soort vastgesteld.

Soorten van opgaand geboomte met struiken

De **Tuinfluiter** komt op plaatsen voor waar bomen en struiken volop aanwezig zijn zoals langs lanen, in bosranden en in houtwallen. De soort houdt zich bij voorkeur op aan de rand van open plekken. In De Hilver zijn deze elementen vooral aan de buitenranden voldoende aanwezig. Het aantal territoria dat dit jaar werd waargenomen bedraagt 56. In twee voorgaande jaren waren dat respectievelijk 47 en 45. Hieruit lijkt dat de stand van de soort de afgelopen tijd stabiel is in het gebied.

Zwartkop en Tjiftjaf hebben in het algemeen hetzelfde biotoop. Grote bomen zoals 'laan-eiken' zijn belangrijke elementen daarin. Dat dit zo is, komt ook duidelijk op de verspreidingskaarten van beide soorten tot uiting in de lijnvormige structuur van de stippen.

Dat De Hilver voor beide soorten een goed gebied blijkt te zijn, komt tot uiting in de aantallen waargenomen territoria, die waren respectievelijk 79 en 192, beduidend meer dan in voorgaande jaren. Mogelijk is bij de territorium-inventarisatie van beide soorten nu meer aandacht geschonken aan de laanbomen die zich aan de randen van het inventarisatiegebied bevinden.

Het biotoop van de **Fitis** omvat vooral vochtige halfopen landschappen met voldoende struikvormige opslag aan bosranden (c.q. bomenrijke lanen). Uit de 'aantallen tabel' op blz. 9, kan worden opgemaakt dat de terugval vanaf het jaar 2020 mogelijk is veroorzaakt door het meer open maken van het gebied, waardoor het biotoop voor deze soort in hun nadeel is veranderd. Volgens de vastgestelde territoria blijkt voor de soort het biotoop in de randen van het gebied gunstig te zijn.

Sinds het jaar 2020 ligt het aantal waargenomen territoria van de **Spotvogel** steeds rond de 20. Dit jaar zijn er 18 vastgesteld. De trend is dat de broedgebieden in West Europa door klimatologische ontwikkelingen geleidelijk opschuiven in noordelijke richting. Voorlopig is deze ontwikkeling in De Hilver nog niet zichtbaar.

De laatste jaren werden in het gebied regelmatig enkele territoria van de **Bonte vliegenvanger** waargenomen. Dit jaar werd van de soort geen territorium vastgesteld.

De **Zwarte kraai** staat tijdens de broedtijd bekend om zijn heimelijk gedrag. Vorig jaar werden eind april speciaal grote vrijstaande bomen en de bomen langs lanen (eiken) afgezocht naar bewoonde nesten van de Zwarte kraai. In die tijd zijn de eiken nog niet vol in blad en kunnen de nesten vrij gemakkelijk worden opgespoord. Vaak is dan bij een bewoond nest een uitstekend stukje staart over de nestrand te zien. In die tijd vliegt het vrouwtje niet zo snel van het nest af, omdat ze dan op zwaar bebroede eieren zit.

Het doel van de inventarisatie van toen was om meer inzicht te krijgen in de predatie van weidevogels door 'kraaien'. Het betrof toen vooral de laanbomen in en aan de randen van het Moergestels Broek en de Moergestelse Gement.

Zo'n gerichte inventarisatie van de soort is dit jaar niet gedaan, waardoor de soort door een andere vorm van inventariseren dit jaar hoogst waarschijnlijk is onderteld.

De grote laanbomen (eiken) langs de zandpaden in het gebied vormen voor enkele soorten hun specifieke biotoop, zoals die van de spechten.

De **Groene specht** werd met 4 territoria in het afgelopen broedseizoen beduidend meer waargenomen dan in voorgaande jaren.

De **Grote bonte specht** daarentegen was met een score van 4 territoria dit seizoen duidelijk minder aanwezig dan in voorgaande jaren.

Andere soorten die afhankelijk zijn van volgroeide bomen zijn o.a. de **Boomkruiper** en de **Boomklever**. Vergeleken met voorgaande jaren lijkt de Boomkruiper aan een opmars te zijn begonnen. In 2023 werd al met 12 territoria vier keer meer territoria vastgesteld dan in de jaren daarvoor. Vergeleken met vorig jaar is het aantal territoria van de Boomkruiper dit jaar bijna verdubbeld.

Van de **Boomklever** is aan de rand van een particulier bosje in Moergestels Broek-noord voor het eerst in De Hilver een territorium vastgesteld.

Andere vogelsoorten die normaliter hun territorium in De Hilver in lanen met opgaand struikgewas hebben zijn o.a. **Houtduif, Holenduif, Winterkoning, Heggenmus, Merel, Zanglijster, Koolmees, Pimpelmees, Vink** en **Putter**.

De vastgestelde territoria van bovengenoemde soorten zijn vergeleken met voorgaande jaren nagenoeg gelijk gebleven. De **Holenduif** is daar een uitzondering op, die ging van 5 territoria naar 1 dit jaar.

Opmerkingen en conclusies over het afgelopen broedseizoen

Veel informatie en conclusies over de broedvogelpopulatie en het beheer van heel het gebied De Hilver zijn opgenomen in de inventarisatieverslagen die vanaf 2016 zijn verschenen.

Steeds nadat een inventarisatieverslag was afgerond, werd deze jaarlijks digitaal en in papieren vorm naar de drie TBO's toegestuurd. Met een afvaardiging van de vogelwerkgroepen werden de resultaten van het broedseizoen en het beheer van de gebieden met elk van de TBO's afzonderlijk besproken.

Na dit broedseizoen is nog duidelijker geworden dat de belangrijkste weidevogelsoorten in De Hilver op hun retour zijn en dat het steeds moeilijker wordt om het tij te doen keren!

Hieraan moeten verschillende oorzaken ten grondslag liggen, waarom de TBO-weidevogelgronden geen vliegvlugge jongen opleveren.

In voorgaande jaren is via jaarlijkse rapportages aangegeven dat er verschillende problemen spelen in De Hilver en dat naar onze mening een aantal essentiële zaken met name voor kritische weidevogels niet wordt aangepakt.

In een goed weidevogelgebied moeten de basale "drie W's" (wormen, water, weidsheid) ruim aanwezig zijn. Voor de weidevogelgebieden in De Hilver is dat blijkbaar nog steeds niet het geval. Daarom zal op korte termijn beslist het één en ander moeten gebeuren om de weidevogelpopulatie in De Hilver te behouden.

De indruk heerst dat de voorgaande rapporten vriendelijk ontvangen werden, maar de voorgestelde verbeteringen geen prioriteit hebben gehad. Alleen de aanwezigheid van SNL-soorten leken het belangrijkste te zijn geweest.

Dat er bij intrinsiek gemotiveerde vogelaars nog steeds sprake is van frustratie en machteloosheid over het behoud van de Grutto, Wulp en Kievit in De Hilver, moge duidelijk zijn.

De kwaliteit van de weidevogelgraslanden is ronduit slecht.

Een oorzaak is dat de percelen niet 'kort' de winter in gaan, dus percelen worden niet of onvoldoende gemaaid.

Ook een oorzaak is het al jaren achterwege blijven van het juiste bemestingsbeleid.

Weidevogelgraslanden dienen minstens één keer in de drie jaar met ruige stalmest te worden bemest. Dit is noodzakelijk om het bodemleven en het organisch stofgehalte in de bovenste bodemlaag op orde te krijgen en zo te houden. De macrofauna in de bodem, zoals regenwormen, zijn essentieel als voedselbron voor met name Grutto, Kievit, Wulp en Watersnip.

Een hoger organisch stofgehalte houdt het water langer vast en houdt de bodem vochtig. Het dierlijk bodemleven blijft dan ook langer bereikbaar voor weidevogels.

De weidevogelgraslanden zijn vrij monotoon van samenstelling. Stroken inzaaien met een kruidenrijk mengsel zal de voedselvoorziening voor met name jonge weidevogels, maar ook voor volwassen, aanmerkelijk verbeteren.

Al eerder is genoemd dat een deel van de grutto's in het gebied niet tot broeden overgaat. Een mogelijke oorzaak kan zijn dat het vrouwtje te weinig eiwitrijk voedsel binnenkrijgt en daardoor niet in goede broedconditie komt. De voor de hand liggende oorzaak is dat de bodem bij weidevogelpercelen te weinig macrofauna bevat. Dit lijkt min of meer bevestigd te worden door de sporadische molshopen op de percelen.

Ook in de weidevogelpercelen vindt predatie plaats, weliswaar een natuurlijk verschijnsel maar liever niet bij kritische vogelsoorten.

Door één keer met een drone over een deel van de Moergestelse Gement te vliegen, zijn broedende grutto's op het nest gezien. In hoeverre de nesten later gepredeerd werden, is niet bekend. Wel wordt af en toe een gepredeerd weidevogelei in het veld gevonden.

Grutto's en wulpen hebben het vermogen om na een mislukt broedsel in de eifase spoedig tot een vervolglegsel over te kunnen gaan. Als dit tweede broedsel alsnog verloren gaat, dan houdt het voor beide soorten in dat broedseizoen verder op. Heel goed mogelijk is dat grutto's en wulpen van gepredeerde nesten niet in staat zijn om tot een tweede broedsel over te gaan door een minder goede conditie (toch te weinig dierlijk eiwit kunnen opnemen?).

Van een relatief klein aantal zijn de broedsels wel uitgekomen. Door territoriumgedrag van gruttoparen was vast te stellen dat deze grutto's jongen bij zich hadden. Doordat later geen vliegvlugge jongen meer werden gezien, moet helaas de conclusie worden getrokken dat, evenals in vorige jaren, er ook dit jaar voor de Grutto geen reproductie is geweest.

Ook van de Wulp zijn geen vliegvlugge jongen waargenomen.

Het blijkt steeds meer de realiteit te gaan worden dat met name Grutto en Wulp als broedvogel binnen afzienbare tijd uit het gebied gaan verdwijnen.

Ook verontrustend is dat het aantal waargenomen territoria van de Kievit, vergeleken met 2021, gehalveerd is. Ook de reproductie van de Kievit is zorgelijk. In de Moergestelse Gement werd in het afgelopen broedseizoen slechts één vliegvlug jong gezien. In het Diessens Broek werd één keer een paartje met halfwas jongen gezien.

De kleinere weidevogelsoorten zoals Graspieper en Veldleeuwerik weten zich nog goed te handhaven. Hoewel hun aantallen de laatste jaren ook achteruit zijn gegaan.

De struweel- en rietvogelsoorten blijken in het gebied voldoende biotoop te vinden om voor een nageslacht te zorgen. Het aantal territoria van deze groep blijft nagenoeg gelijk of wordt voor enkele soorten zelfs groter.

Het maaien van struikgewas en rietkragen heeft een direct effect op hun aantallen.

Vogelsoorten die hun biotoop in lanen (met onderbegroeiing) zoeken, blijven wat hun aantallen betreft, tot nu op gelijk niveau.

Aanbevelingen

Algemeen

De presentatie van het jaarverslag aan een TBO werd steeds gecombineerd met een bijeenkomst. Daar werd in eerste instantie het lief en leed van de vogelpopulatie van het afgelopen broedseizoen in hun gebied besproken. Daarna kwamen onderwerpen ter sprake die verband hielden met o.a. het beheer, bewerking en inrichting van hun gebied. Vaak kwamen jaarlijks dezelfde onderwerpen ter sprake die tot verbetering van het leefgebied van de vogelpopulatie zouden kunnen leiden.

De voorstellen werden jaarlijks steeds gunstig ontvangen, maar het jaar daarop bleek dat er nagenoeg geen veranderingen in de gebieden hadden plaatsgevonden.

Gebiedsgericht

Helsbroek Staatsbosbeheer

Een groot gedeelte was vorig jaar niet gemaaid.

Van de kievitpopulatie zijn geen vliegvlugge jongen waargenomen.

Mogelijk kunnen de natte omstandigheden hier deels debet aan zijn geweest.

Er liggen op tal van plaatsen nog veel (te) diepe ontwateringssloten uit de tijd dat het gebied nog een agrarische bestemming had. Een waterbeheer gebaseerd op de natuurlijke doelstellingen zal in dit NNB-gebied meer dan raadzaam zijn.

Het deel van het Helsbroek, liggend ten oosten van de ijsbaan, is drassig en heeft veel rietopslag. Specifieke broedvogels vinden hierin nestgelegenheid, vooral wanneer het overjarig riet betreft. Gefaseerd maaibeleid zal voor het behoud van dit specifieke biotoop erg belangrijk zijn.

In het noordelijk gelegen deel van het Helsbroek dat aan de rechter oever van de Reusel grenst, komt geregeld kwelwater aan de oppervlakte waardoor hier een interessant moerassig biotoop is ontstaan. Een geminimaliseerd beheer in deze 'natte enclave' zal een bijzondere biodiversiteit opleveren die bij dit milieu hoort.

Moergestelse Gement, Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft in de herfst van 2023 het perceel 105G3 niet laten maaien.

Het gevolg hiervan is, dat door de opgeschoten vegetatie de plas in voorjaar 2024 voor teruggekeerde grutto's als slaappleats c.q. rustplaats ongeschikt is geworden.

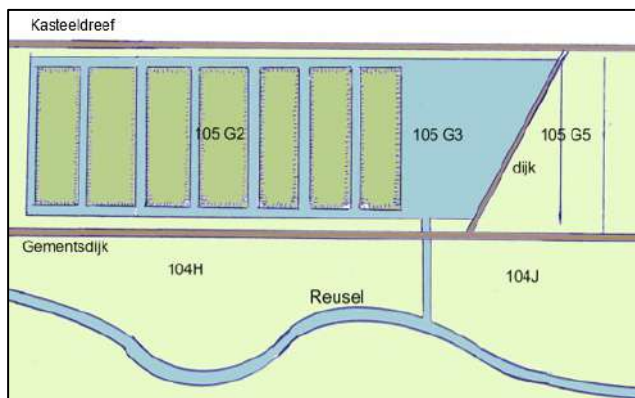
Hetzelfde geldt voor wulpen en regenwulpen.

Onverwachts is door de overmatige regenval in het afgelopen voorjaar op een noordelijk perceel tussen de Gementsdijk en Kasteeldreef in, een waterplas ontstaan die door grutto's als slaap- en rustplaats werd gebruikt. Mogelijk is dit de oorzaak dat grutto's toch in het gebied zijn gebleven en in het oostelijk gelegen Nm-deel, territoria hebben ingenomen en zelfs in dit deel gebroed hebben. Indien in het aankomend voorjaar geen open waterplas in het gebied gaat ontstaan, is de vrees groot dat de grutto's dit gebied gaan verlaten.

Al eerder in dit verslag is aangehaald dat vanaf begin maart in de plas op perceel 105G3 alle grutto's zich verzamelen die de potentie hebben om in De Hilver te gaan broeden.

Hun aantallen zijn voor de provincie Noord-Brabant het grootst.

Om van de weidevogelpercelen in het Sbb deel van de Moergestelse Gement (en dan ook voor de aangrenzende weidevogelpercelen van Nm) een blijvend geschikt weidevogelgebied te maken, is door de vogelwerkgroep al eerder een plan voorgesteld. Het plan werd door Sbb goed ontvangen, maar heeft nooit een vervolg gekregen.

Schematische tekening ontwerp voor kansrijk weidevogelgebied

Een wel functionele greppelplasdras-sloot in de Moergestelse Gement aan het eind van de winter

Het plangebied omhelst de combinatie van het ondergelopen perceel 105G3 met de omgevormde agrarische sloten tot greppelplasdras-sloten in de weidevogelpercelen van 105G2 (zie kaart). Het waterniveau kan zodanig geregeld worden dat voor, en tijdens de broedtijd zo nodig vanuit de Reusel water in perceel 105G3 wordt ingelaten. Na de broedtijd kan water weer afgelaten worden, zodat de weidevogelpercelen bewerkt kunnen worden.

De nog niet ingerichte sloten in het weidevogelgebied van 105G2 zouden dan alsnog als greppelplasdras ingericht moeten worden. Door een 'ringsloot' aan te leggen (een deel ligt er al) kunnen alle sloten via de plas 105G3 met elkaar worden verbonden. Het uitgegraven zand kan op de percelen verspreid worden, zodat de percelen een 'golfplaat-profiel' krijgen. Op de hogere middendelen kan gebroed worden en de drassige slootranden en de sloten zelf kunnen als foerageerstroken dienen voor adulten en voor de jongen. Omdat de weidevogelpercelen dan omringd zijn door water, geeft dit ook bescherming tegen grondpredatoren. Een pomp of een Bosmanmolen regelt de watertoevoer c.q. afvoer.

Open water, plasdras, greppelplasdras en hoge grondwaterstand spelen naast openheid, rust en predatiebeheer een cruciale rol als het om behoud van weidevogels gaat (zie verder de opmerkingen bij de grutto blz. 13 en 14).

Eind oktober 2023 was perceel 105G3 nog steeds niet gemaald waardoor de hoog opgroeiende vegetatie steeds meer boven het wateroppervlak is gekomen. Niet alleen in het vroege voorjaar, maar ook tijdens de winterperiode is deze plas voor vogels van zwaarwegend belang. Honderden ganzen van verschillende soorten, zoals o.a. Brandgans en Kolgans (in 2023 twee Roodhalsganzen), gebruiken de plas dan als slaapplek. Aan het eind van de winter wordt de plas aangevuld met verschillende eendensoorten die de plas als rust- en slaapplek gebruiken, zoals Slobeend, Wintertaling, Zomertaling, Pijlstaart, Krakeend, Kuifeend en doortrekkende steltlopers zoals Kemphaan, Groenpootruiter, Zwarte ruit, Bosruiter, Groenpootruiter, Tureluur en Regenwulp.

Naast de grote eik aan de Gementsdijk, zicht op ondergelopen perceel 105G3 voorjaar 2023

Naast de grote eik aan de Gementsdijk, zicht op perceel 105G3 voorjaar 2024

Vanaf de LOPstuw aan de Gementsdijk, zicht op ondergelopen perceel 105G3 voorjaar 2023

Vanaf de LOPstuw aan de Gementsdijk, zicht op perceel 105G3 voorjaar 2024

Niet allen perceel 105G3 is door verruiging voor weidevogels ongeschikt geworden, dit geldt ook voor de Sbb-weidevogelpercelen in de Moergestelse Gement. Deze percelen zijn door het niet of onvoldoende maaien sterk verruigd, waardoor het voor weidevogels een ongeschikt broedgebied is geworden, door het ontbrekende 'van zich af kunnen kijken'.

Ook de eertijds twee aangelegde greppelpasdras-sloten zijn geheel verruigd en vormen daarom geen geschikte broedplek. Tevens vormen ze voor de weidevogels een visuele barrière

Weidevogelperceel in 105G2, grenzend aan perceel geheel 105G3, grotendeels verruigd. Voorjaar 2024.

Voorheen aangelegde greppelpasdrassloot verruigd. Voorjaar 2024.

Op de verspreidingskaarten in Bijlage 2 is te zien dat op deze Sbb-weidevogelpercelen in heel De Hilver dit jaar geen territoria van weidevogels zijn vastgesteld.

Verder is het inzetten van gangbaar agrarisch materieel bij het bewerken van de percelen een punt van aandacht. Om de bodemverdichting zo klein mogelijk te houden, is licht materieel noodzakelijk. Op zijn minst zouden tractoren uitgerust moeten zijn met profielloze grasbanden. Het verwerken van het gemaaid gras in geperste pakken of rollen van meerdere honderden kilo's, veroorzaakt bij opladen en vervoer een (te) zware belasting voor de bodem.

De LOP-stuw aan het eind van de Kasteeldreef grenzend aan de Aboomseweg, die het water uit het weidevogelgebied van het Sbb deel Moergestelse Gement afvoert, is al meer dan een jaar defect!

De mogelijkheid om binnen de grenzen van het natuurgebied De Hilver met kano's de Reusel af te varen, is ook een groot probleem. Het valt ook niet te rijmen dat tijdens de broedperiode zandpaden worden afgesloten terwijl het kanovaren wel door kan gaan.

Na de broedperiode wordt het gebied langs de Reusel geleidelijk aan bevolkt door doortrekkende (stelt)vogels en even later door wintergasten, zoals vele smienten, wintertalingen, kuifeenden, pijlstaarten en honderden verschillende soorten ganzen.

Dat hier de Reusel jaarrond een 'stiltegebied' moet zijn, is van elementair natuurbelang.

Den Opslag, Staatsbosbeheer

'Agrarische' slootjes van weleer in Den Opslag voeren oppervlaktewater uit het weidevogelgebied af naar de Reusel

Een goed functionerend watermanagement is voor dit gebied van groot belang om de verschillende natuurdoelstellingen in dit gebied te optimaliseren.

De sloten in Den Opslag stammen nog uit de tijd dat het gebied geheel agrarisch was ingericht. In de weidevogelpercelen liggen slootjes die oppervlaktewater afvoeren naar de Reusel. Om de kwaliteit van de weidevogelpercelen te verhogen, zouden de slootjes omgevormd kunnen worden tot greppelplasdrassloten, of kunnen de slootjes gedempt worden.

Meerdere keren is ervoor gepleit om de waterpartij in perceel 102Y2, gelegen in de zuidwest hoek van Den Opslag, te herstellen. Niet alleen grutto's zullen van deze waterpartij kunnen profiteren (zoals in het verleden), maar ook andere waad- en watervogels.

Een bijkomend voordeel is dat geïnteresseerden vanaf de kanaaldijk vrij zicht hebben op de vogelpopulatie op en bij deze plas.

Wanneer weidevogelpercelen worden gemaaid, dan zal het voor het weidevogelbiotoop beter zijn als er geen stroken blijven staan. Deze stroken vormen voor weidevogels een belemmering om ver van zich af te kunnen kijken. Tevens kunnen die stroken door grondpredatoren gebruikt worden om ongezien dichtbij te komen.

Op veel weidevogelpercelen breidt de pitrus zich uit en vormt al hele velden, waardoor het broedgebied aanzienlijk wordt verkleind, omdat weidevogels daar niet in gaan broeden.

Ook het verwijderen van (hoge) boomopslag tussen weidevogelpercelen, is voor een goed weidevogelbiotoop essentieel.

Het verwijderen van solitaire bomen verhindert kraaiachtigen en roofvogels om hun jachtgebied te kunnen overzien.

Boomopslag tussen weidevogelpercelen

Aan de noord- en de oostkant van de 'bolakker' is tijdens de inrichting van dit perceel uit cultuurhistorische en ecologische overwegingen een houtsingel aangelegd. Deze singel bestond uit zeven rijen laagblijvende heesters en bomen zoals hondsroos, meidoorn, sleedoorn, appel en hazelaar. De reden van deze plantkeuze was om zaad- en bes-etende vogels aan te trekken. In combinatie met de graanakker was het ook de bedoeling om een geschikt biotoop te creëren voor onder meer de Geelgors, een soort die de laatste decennia in Midden- en Oost-Brabant in agrarische gebieden vrijwel is verdwenen. Inmiddels is veel van de oorspronkelijke aanplant verdwenen.

Intussen hebben zich andere boomsoorten, zoals els en vooral wilg, aan de rand van de akker gevestigd die inmiddels volgroeid zijn en potentiële nestbomen zijn voor kraaiachtigen. De weidevogelpopulatie zal er gebaat bij zijn als deze 'spontane' boomopslag verwijderd wordt.

De 'bolakker' wordt op een dusdanige (agrarische) manier beheerd dat vogels er niet of nauwelijks gebruik van maken. Dit komt o.a. tot uiting doordat de als doelsoort gekozen Patrijs op deze akker nog nooit is waargenomen.

In het algemeen zijn de problemen in het beheer van de Sbb-delen in het gebied voor een groot deel het gevolg van het ontbreken van aansturing van de Hilverboeren bij de uitvoering van het beheer, zoals percelen wel of niet maaien, percelen wel of niet begrazen, percelen wel of niet bemesten, weidevogelpercelen inzaaien met kruidenrijk zaadmengsels (meer bloemen, meer insecten, meer voedsel voor jongen).

Kasteeldreef, Staatsbosbeheer / Natuurmonumenten

De Kasteeldreef markeert in de Moergestelse Gement de grens tussen de beheergebieden van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Deze 'dijkweg' is aangelegd tijdens de ruilverkaveling van begin zestiger jaren van de vorige eeuw. Aan beide zijden van deze 'dijkweg' liggen diepe sloten die gebiedseigen water in noordelijke richting uit het gebied afvoeren.

De laatste jaren wordt de Kasteeldreef tijdens de broedperiode van 1 maart tot 15 juli voor het publiek afgesloten. Dat dit gunstig is voor weidevogels is gebleken tijdens het drone-vliegen. Toen was te zien dat de gruttonesten vooral dichtbij de Kasteeldreef lagen.

Ondanks het toegangsverbod werden tijdens de broedtijd op de Kasteeldreef toch wandelaars gezien.

Op 15 juli wordt het toegangsverbod opgeheven. Vrij snel daarna wordt het gebied bevolkt door doortrekkende stellopers en later door vele honderden overwinterende ganzensoorten.

Eén wandelaar is genoeg om alles op te laten vliegen.

Eerder hebben we al gepleit voor het definitief afsluiten van de Kasteeldreef.

Niet alleen tijdens de broedtijd is een rust- en foerageergebied voor vogels belangrijk, maar dit geldt zeker ook in de herfst en de winter. In die tijd wordt het gebied bevolkt door honderden ganzen met soorten als Kolkans, Brandgans, Grauwe gans en in klein aantal Toendrarietgans en soms Roodhalsgans.

In Nederland is het aantal foerageergebieden voor overwinterde ganzen bij lange na niet voldoende. Doordat de Kasteeldreef een onderdeel is van een wandelroute, worden de ganzen bij elke voorbijganger verstoord waardoor ze opvliegen en er belangrijke energie wordt verspild.

Niet alleen om ornithologische redenen, maar ook uit cultuurhistorische overwegingen is er de wens om de Kasteeldreef af te sluiten en op te laten gaan in het landschap. Dan zal de eeuwenoude begrenzing van de 'Heizensche Gement' weer worden hersteld.

Jac. P. Thijsse heeft destijds over de natuur in dit gebied enthousiaste verhalen geschreven.

Moergestelse Gement, Natuurmonumenten

Vanaf de herfst worden hier percelen enige tijd door schapen begrasd. De percelen gaan daardoor kort de winter in en door de bemesting kan een gevarieerdere vegetatie ontstaan, wat voor de weidevogelpopulatie een gunstig effect kan hebben. Het is wel jammer dat schapen geen pitrus lusten.

Pitrusvelden in het weidevogelgebied verkleinen het broedgebied voor weidevogels

Velden met dichte pitrusvegetatie komen op veel percelen voor, waardoor broedmogelijkheden van weidevogels in de Moergestelse Gement verloren gaan. Door drone-vliegen is dat bewezen. Het is daarom van belang dat de pitrusvelden zo goed mogelijk en effectief geëlimineerd worden. Ook omdat de pitrus aan het uitbreiden is over het gebied.

Moergestels Broek, Natuurmonumenten

Het is er al vaak over gegaan dat de eiken langs de Goyaardsdijk een ruimtelijke belemmering vormen voor het gehele weidevogelgebied van het Moergestels Broek en de Moergestelse Gement.

De resultaten van het drone-vliegen maken dat goed zichtbaar, de nesten van weidevogels liggen in het veld ver verwijderd van de Goyaardsdijk.

Enkele jaren geleden heeft de vogelwerkgroep voorgesteld om aan de Goyaardsdijk een aantal eiken te kappen waardoor een corridor tussen de beide gebieden ontstaat. Dat is ook gebeurd, maar door nu ook de twee kleine rijen eiken te kappen die tussen de toen ontstane openingen staan, worden de corridors aanzienlijk verbreed waardoor de twee gebieden samen meer een eenheid gaan vormen.

Ook de eiken langs de Elsdijk geven een fysieke belemmering voor een groot aaneengesloten weidevogelgebied. Een bijkomend effect van het kappen van de eiken is, dat predatie door zwarte kraaien beperkt wordt omdat er lokaal dan minder nestbomen zijn.

De zwaluwtil is steeds meer aan het vervallen. Het zal een goede zaak zijn, als deze wordt vervangen door een type til met enkele kunstnesten en met meer verschillende stadia van nestbouw eraan, waardoor de zwaluwen zelf het nest kunnen afbouwen.

Diessens Broek, Brabants Landschap

De 'natte' hoek grenzend aan de Willekendsdreef en Biestsedijk blijkt voor zeldzame vogelsoorten zoals lepelaars en zomertalingen een bijzondere aantrekkingskracht te hebben. Opmerkelijk is ook dat tijdens het inventariseren begin juni 2024 in de aangrenzende brede rietkraag tegelijkertijd twee zingende Grote karekieten werden gezien. Het zal daarom een goed plan zijn, om aan de noordzijde van deze plas (dan zonder afvoerbuisk) een groot overjarig rietveld te laten staan.

Dan zal daar ook de roep van de Roerdomp zeker te horen zijn.

Slot

In het boerenland met al zijn bedreigingen en bewerkingen, krimpt in Nederland de gruttopopulatie jaarlijks met 5%.

Het moet toch niet moeilijk zijn om in een natuurgebied, waar natuurbescherming een hoofddoel is, de gruttopopulatie minstens op peil te houden!

Literatuur

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2017 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2018 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2019 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2020 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2021 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2022 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Territoriumkartering Broedvogels in NNB De Hilver 2023 - Vogelwerkgroep Midden-Brabant i.o.v. Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer

Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1: Inventariseren met een Drone

Door het steeds hoger worden van de vegetatie wordt het in de broedtijd ook steeds moeilijker om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de vogelpopulatie.

Omdat ik kon beschikken over een drone, kreeg ik toestemming van Natuurmonumenten om op hun deel van de Moergestelse Gement met de drone te onderzoeken waar de broedsels zich in het terrein bevinden

Met de drone-uitrusting waarover Natuur- en (weide)vogelvereniging Reusel-De Mierden de beschikking heeft, is op 8 mei 2024 boven de Moergestelse Gement gevlogen. De drone werd door een gecertificeerd piloot bestuurd.

De uitrusting was gelijkwaardig aan de drone-uitrusting van een professioneel bedrijf, dat in voorgaande jaren voor het vaststellen van maaidata door Natuurmonumenten was ingehuurd.

In de eerste ochtendschemer van 8 mei werd met goed 'drone-weer' (windstil en koud) het vliegen gestart.

Aan de drone was een digitale camera en een warmtebeeldcamera bevestigd. Het gebied werd op een hoogte van 37 meter in evenwijdige lijnvluchten afgezocht op warmtebronnen.

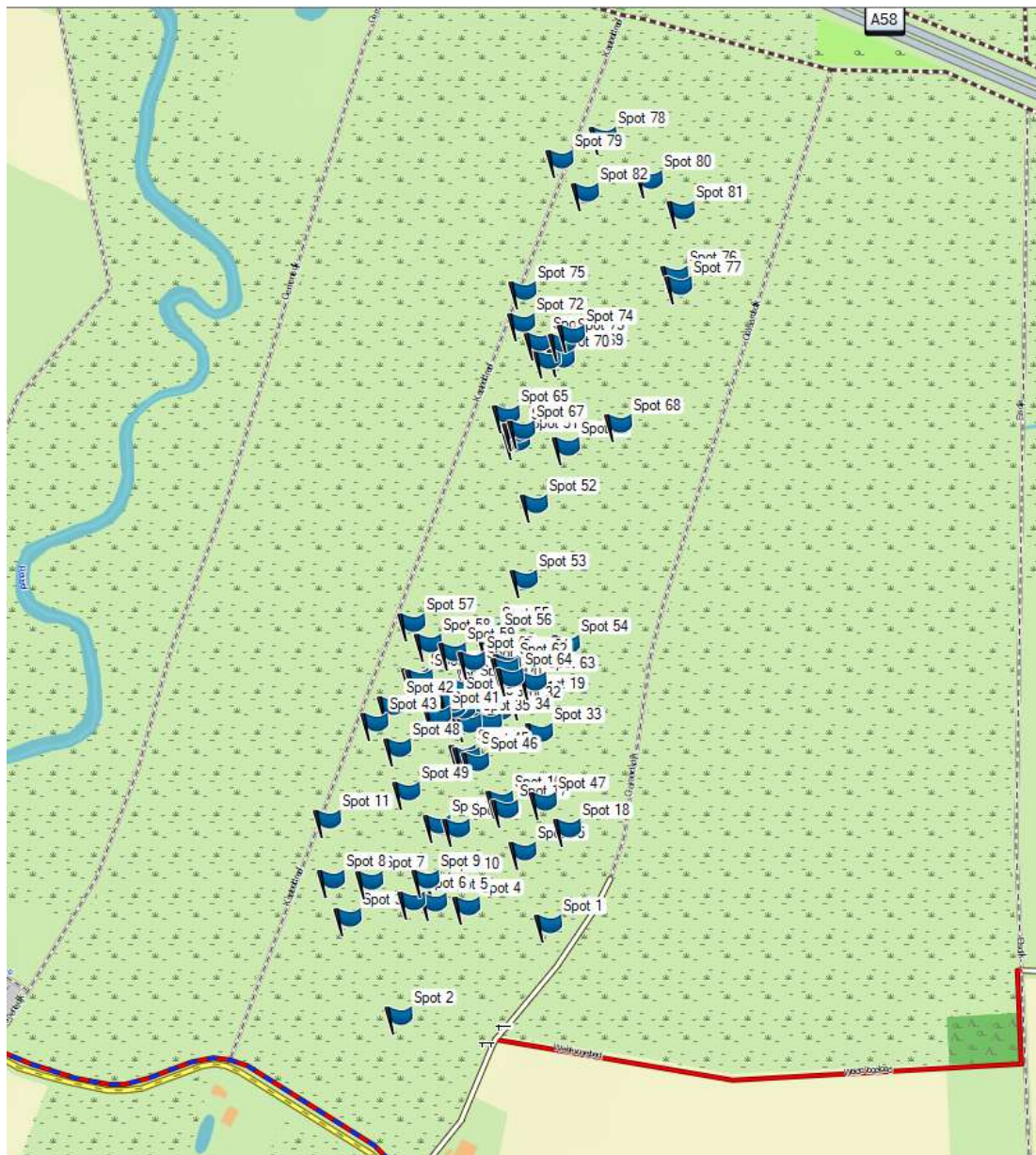
Om hier met een drone te gaan vliegen, lagen meerdere redenen ten grondslag.

Een reden was dat je vrij ongestoord het gedrag van de vogels kon waarnemen en indien er nesten lagen, je zonder betreding van het veld inzicht kreeg hoe de nesten ruimtelijk over de percelen waren verdeeld.

Een andere reden was dat een significant deel van het zuidelijk deel van het perceel bedekt is met pitrus. De vraag was of er in pitrusvelden weidevogels broeden.

Het door Kees Wouters digitaal besturen van de drone.

Kaart 1: Alleen boven het Nm-deel van de Moergestelse Gement werd gevlogen, dat was tussen de Kasteeldreef en de Goyaardsdijk. De vlaggetjes stellen alle gelokaliseerde warmtebronnen voor, het waren er 82 in totaal.

Aan de oplopende nummering van de vlaggetjes is te zien dat de drone in het zuidelijk deel is begonnen en in het noordelijk deel is geëindigd.

Wanneer een warmtebron door de warmtecamera werd ontdekt, werd de vlucht van de drone gestopt en hing stil in de lucht boven de warmtebron.

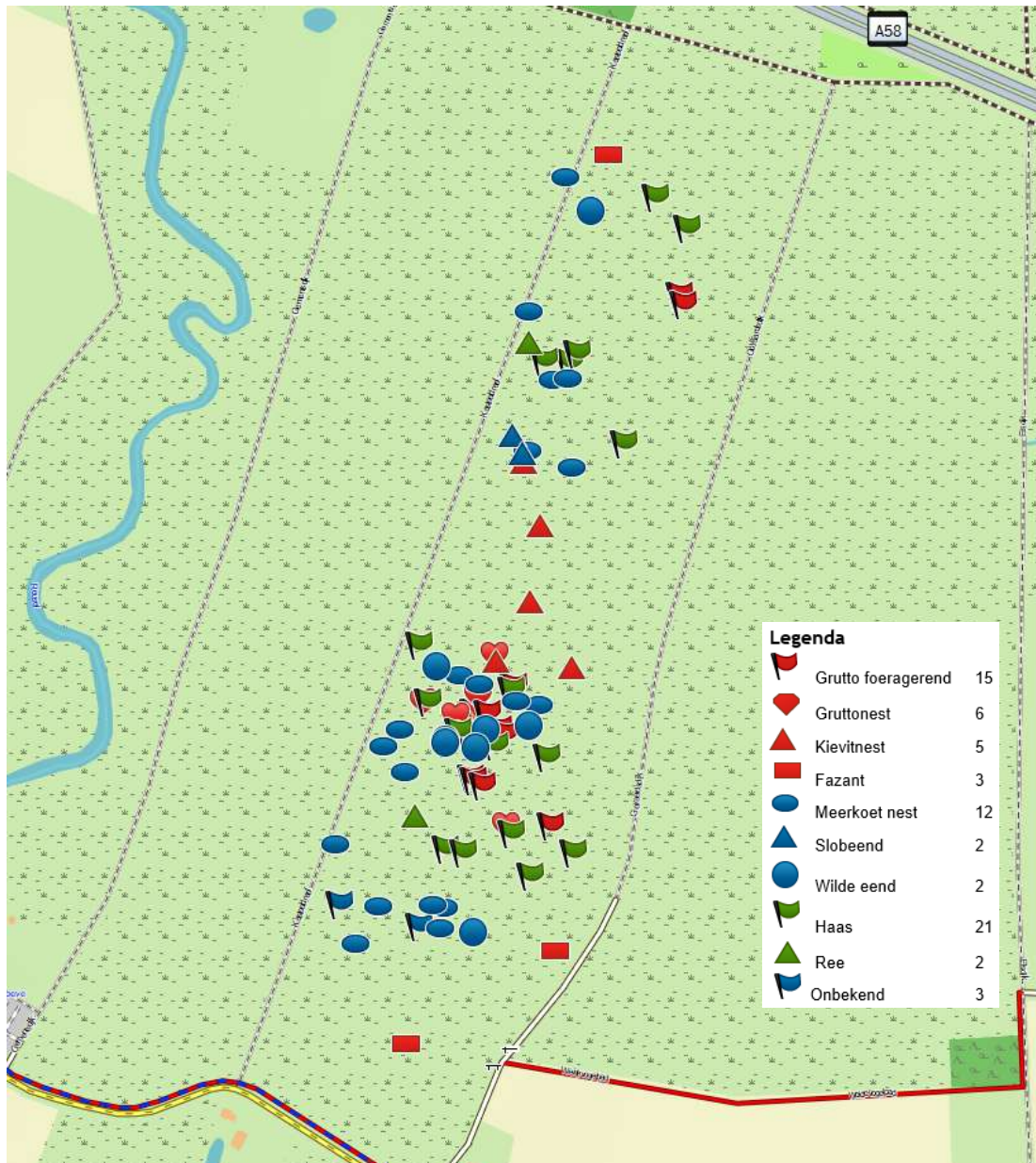
De warmtebron (witte stip op het beeldscherm) werd op het scherm gecentreerd en daarna met de digitale camera ingezoomd.

Vrijwel steeds was na het inzoomen het object duidelijk te zien en werd het op naam gebracht.

Op papier werd handmatig het volgnummer dat de camera aangaf opgeschreven met daarachter de naam van het waargenomen object.

Tijdens de vlucht werden drie warmtebronnen wel gedetecteerd, maar konden niet op naam gebracht worden omdat door overhangende vegetatie het object niet goed te zien was.

De resultaten waren opzienbarend.

Kaart 2: Dezelfde kaart alleen zijn hier de waarnemingen uitgesplitst in de soorten

Op bovenstaande kaart zijn de warmteobjecten van Kaart 1 op naam gebracht. De mening dat weidevogels gebruik maken van het pitrusveld werd door het drone-vliegen duidelijk gelogenstraft. Er bleek ten noorden van het pitrusveld een duidelijke clustering waar te nemen van grutto's en kieviten, niet door elkaar heen maar naast elkaar (zie ook Kaart 3).

Wat verder opviel, is dat meerkoeten zich vooral bevonden in het pitrusveld (ten zuiden van de grutto's), de nesten lagen meestal aan de rand van een watervoerende sloot. Twee keer werd een ouder met pullen gezien.

Ook in het noordelijk deel waren meerkoeten op nesten bij sloten te zien.

Daar werd ook een paartje slobeenden gezien, hiervan werd geen nest waargenomen.

Verder lag een onverwacht groot aantal hazen in het veld, grotendeels in hun leger. Omdat er geen verstoring optrad, waren dubbeltellingen uitgesloten. Het aantal waargenomen hazen (tegenwoordig een Rode lijstsoort !) lijkt hoog, maar dit aantal geeft een representatief beeld weer van het voorkomen van de haas in een ongestoord gebied. Ons referentiekader van de hazenstand wordt gevormd door agrarisch gebieden, waarin 'niks' meer zit.

Het gebied Den Opslag is een natuurgebied en vormt een enclave in een intensief gebruikt agrarisch landschap met monotoon raaisgras en maisakkers.

In Den Opslag vinden hazen wel voedsel en rust. Het is dan ook verwerpelijk dat Sbb voor hun terreinen binnen Den Opslag jachtvergunningen afgeeft.

Het was een koude ochtend waardoor 'lang' doorgevlogen kon worden. Omstreeks 08.30 uur moest gestopt worden, omdat graspollen en molshopen steeds meer warmte op begonnen te nemen, waardoor de warmtecamera geen verschil kon maken tussen een warm levend en een warm levenloos object.

Kaart 3: De gruttnesten en kievitsnesten uitgesplitst

De rode stippen stellen bezette gruttnesten voor, hetzij adult zittend op het nest of een nest met eieren. De eieren waren warm, want anders werden ze niet gedetecteerd.

De gele stippen stellen bezette kievitsnesten voor.

De getallen die bij de stippen staan, corresponderen met de chronologische volgorde van de vliegroute in de richting van zuid naar noord.

Duidelijk is te zien dat de gruttnesten en de kievitsnesten gescheiden van elkaar in het veld liggen. Opvallend is ook dat de weidevogelnesten ver verwijderd liggen van de bomenrij van de Goyaardsdijk en dichtbij de afgesloten Kasteeldreef liggen.

Resumé

Drones bieden waardevolle mogelijkheden bij het inventariseren van de vogelstand in gebieden waarbij betreding niet gewenst is en waar visuele waarnemingen door hoge vegetatie beperkt zijn. Zoals hier is gebleken, behelst het een vrij eenvoudige manier om de nesten van weidvogels te lokaliseren.

Vergeleken met het inventariseren met de kijker langs het perceel, wordt met drone-vliegen veel meer 'gezien', zoals het absolute aantal broedsels, van welke weidevogelsoort de nesten zijn en welke keuze vogels hebben gemaakt betreffende hun nestplaats in het gebied.

Noemenswaardig is dan ook dat drie dagen later in alle vroegte hetzelfde gebied door ervaren tellers vanaf de zijlijn volgens de BMP-methode Territoriumkartering werd geïnterviewd. Toen werden in hetzelfde gebied o.a. twee territoriale en één foeragerende grutto en drie vermoedelijke nestplaatsen van kieviten geregistreerd. Geen enkele haas werd waargenomen.

Ik denk dat bewezen is dat de kwantiteit en kwaliteit van de waarnemingen verkregen door een drone, vele malen meer informatie leveren dan het inventariseren vanaf de zijlijn.

Niet dat ik twijfel aan de deskundigheid van de tellers, maar een drone registreert vrijwel alle aanwezige nesten op een perceel. De territoriumteller inventariseert het gebied door observatie van de gedragingen van de vogels in het veld vanaf de zijlijn, die hij of zij vervolgens interpreteert volgens de normen van de BMP-methode. Door de steeds hoger wordende grasgroei tijdens het verloop van het broedseizoen wordt voor de teller veel zicht over het veld ontnomen, dus ook van vogels.

Bij de inzet van drones in vogelonderzoek zijn de mogelijkheden legio, niet alleen het opsporen van nesten in een gebied, maar ook het volgen van het broedsucces in dat gebied, het terreingebruik, het houden van vogeltellingen buiten de broedtijd (bv slaaptellingen).

Met het drone-vliegen worden met minimale verstoring essentiële gegevens verzameld waarop een adequaat beleid kan worden afgestemd.

Bijlage 2: Verspreidingskaarten broedvogels

In voorgaande jaren werden de territoria per vogelsoort en per deelgebied op kaart weergegeven. Omwille van het overzicht is dit jaar gekozen voor het weergeven van één vogelsoort per kaart van het hele gebied De Hilver. Op deze kaarten staan de door het Sovon-computerprogramma Avimap geclusterde territoria.

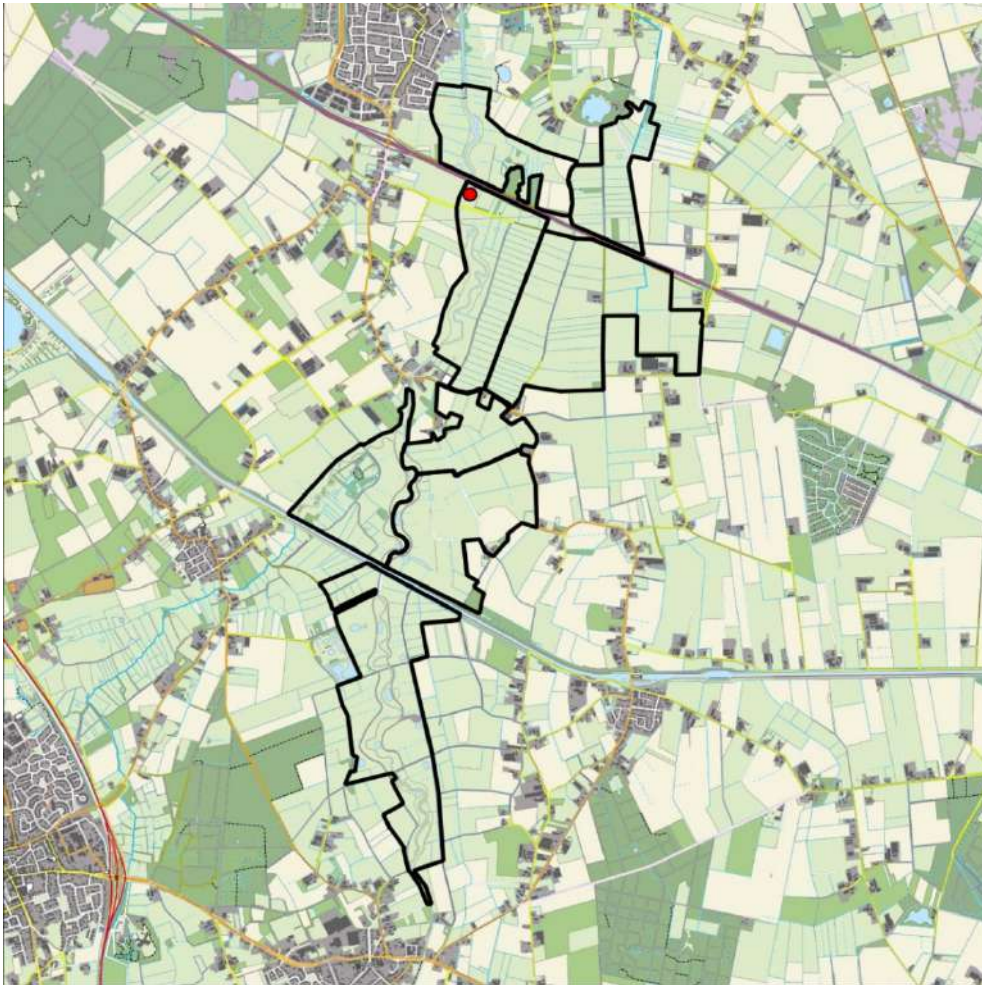
De verspreidingskaarten van de vogelsoorten staan in euring-volgorde.

Om de kaart van een vogelsoort snel op te zoeken, kan gebruik gemaakt worden van onderstaande index.

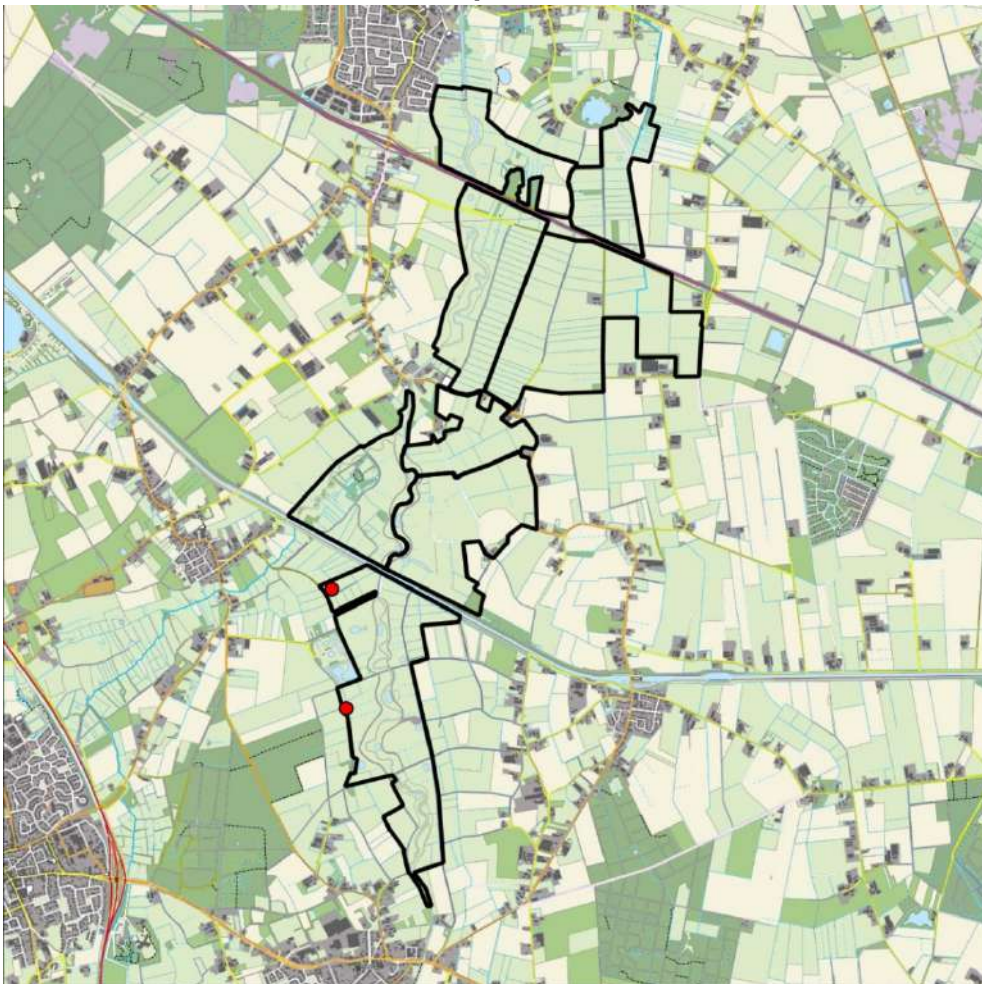
Index verspreidingskaarten

<i>Soort</i>	<i>Pag.</i>	<i>Soort</i>	<i>Pag.</i>
Bergeend	36	Kwartel	42
Blauwborst	54	Meerkoet	44
Boomklever	64	Merel	55
Boomkruiper	64	Nijlgans	35
Boompieper	50	Pimpelmees	63
Boomvalk	41	Porseleinhoen	43
Bosrietzanger	58	Putter	67
Bruine Kiekendief	40	Rietgors	68
Buizerd	41	Rietzanger	57
Cetti's Zanger	56	Roerdomp	33
Dodaars	33	Roodborst	53
Fazant	42	Roodborsttapuit	55
Fitis	62	Scholekster	45
Gaai	65	Slobeend	39
Gekraagde Roodstaart	54	Soepeend	38
Gele Kwikstaart	51	Sperwer	40
Grasmus	60	Spotvogel	59
Graspieper	51	Spreeuw	66
Grauwe Gans	34	Sprinkhaanzanger	57
Groene Specht	49	Staartmees	62
Grote Bonte Specht	49	Tjiftjaf	61
Grote Canadese Gans	35	Tuinfluit	60
Grote Karekiet	59	Veldleeuwerik	50
Grutto	46	Vink	67
Heggenmus	53	Waterhoen	44
Holenduif	47	Waterral	43
Houtduif	48	Watersnip	46
Huismus	66	Wilde Eend	37
Kievit	45	Winterkoning	52
Kleine Karekiet	58	Wintertaling	37
Kneu	68	Witte Kwikstaart	52
Knobbelzwaan	34	Wulp	47
Koekoek	48	Zanglijster	56
Koolmees	63	Zomertaling	38
Krakeend	36	Zwarte Kraai	65
Kuifeend	39	Zwartkop	61

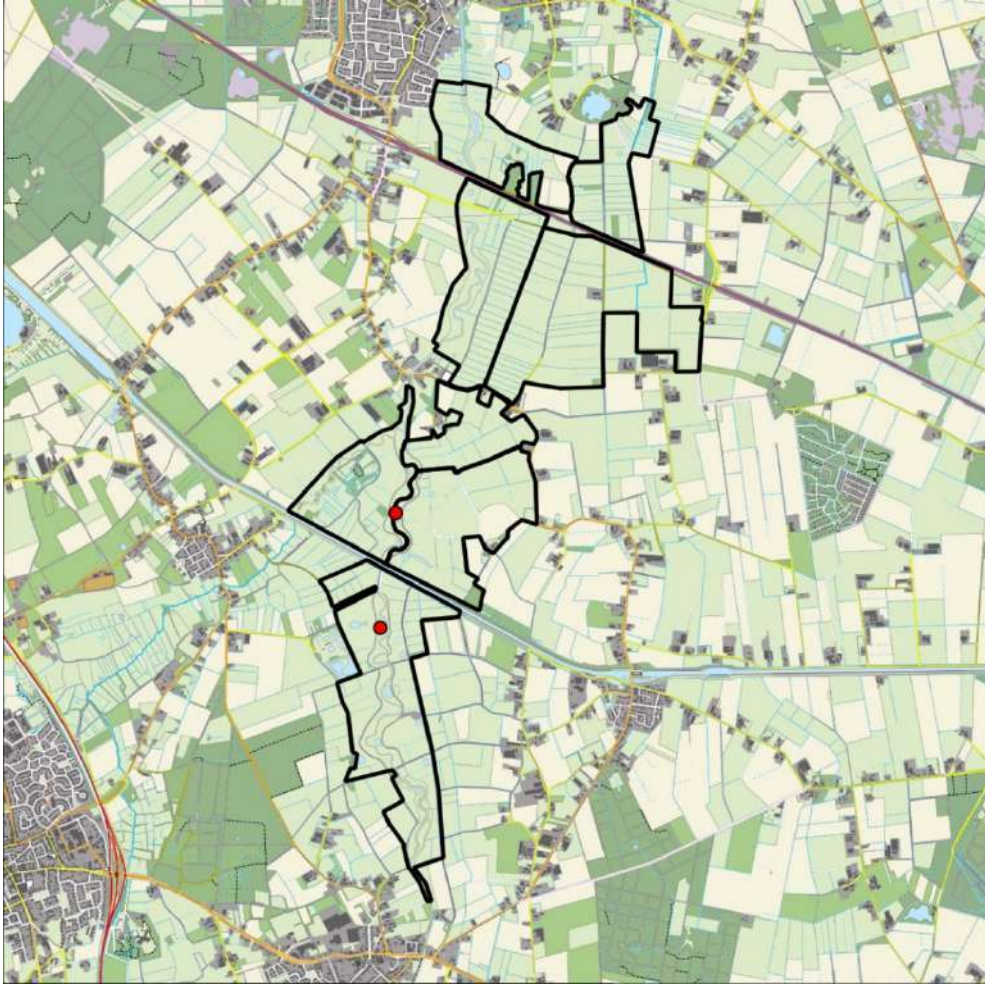
Dodaars 1 territorium

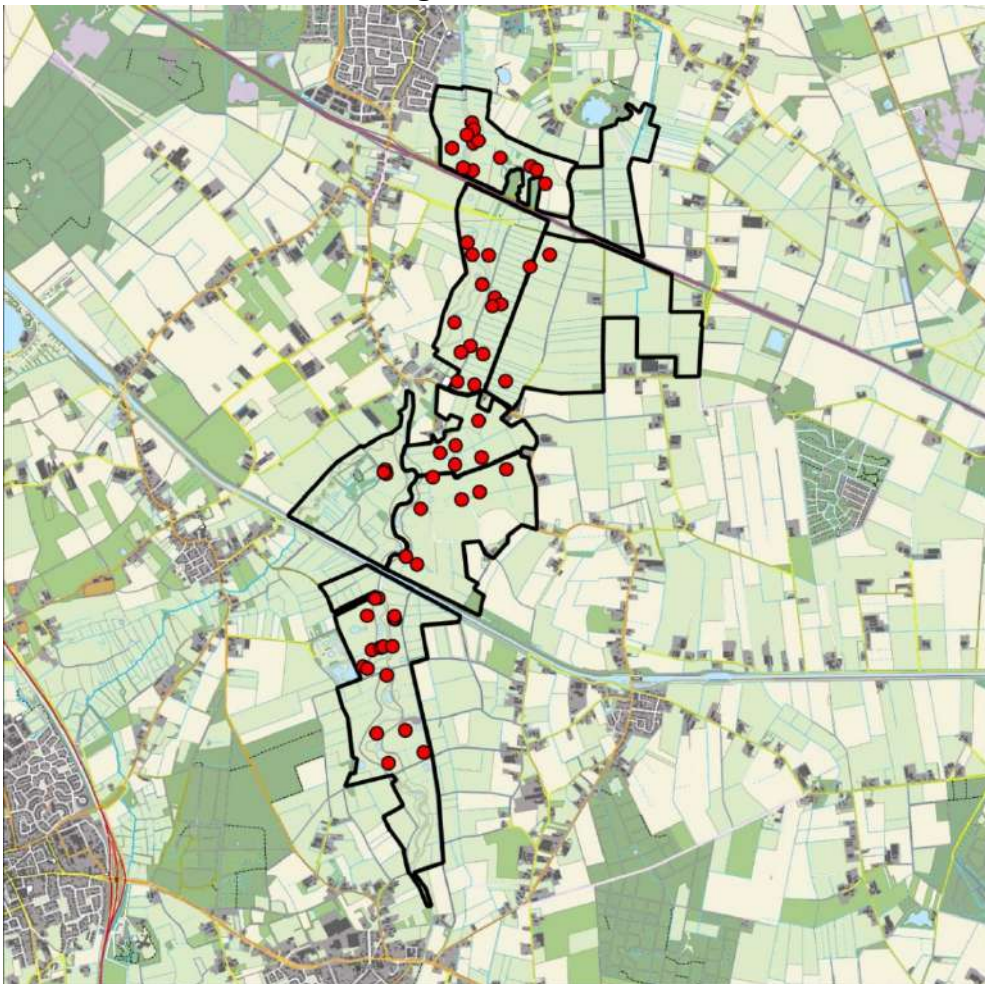
Roerdomp 2 territoria

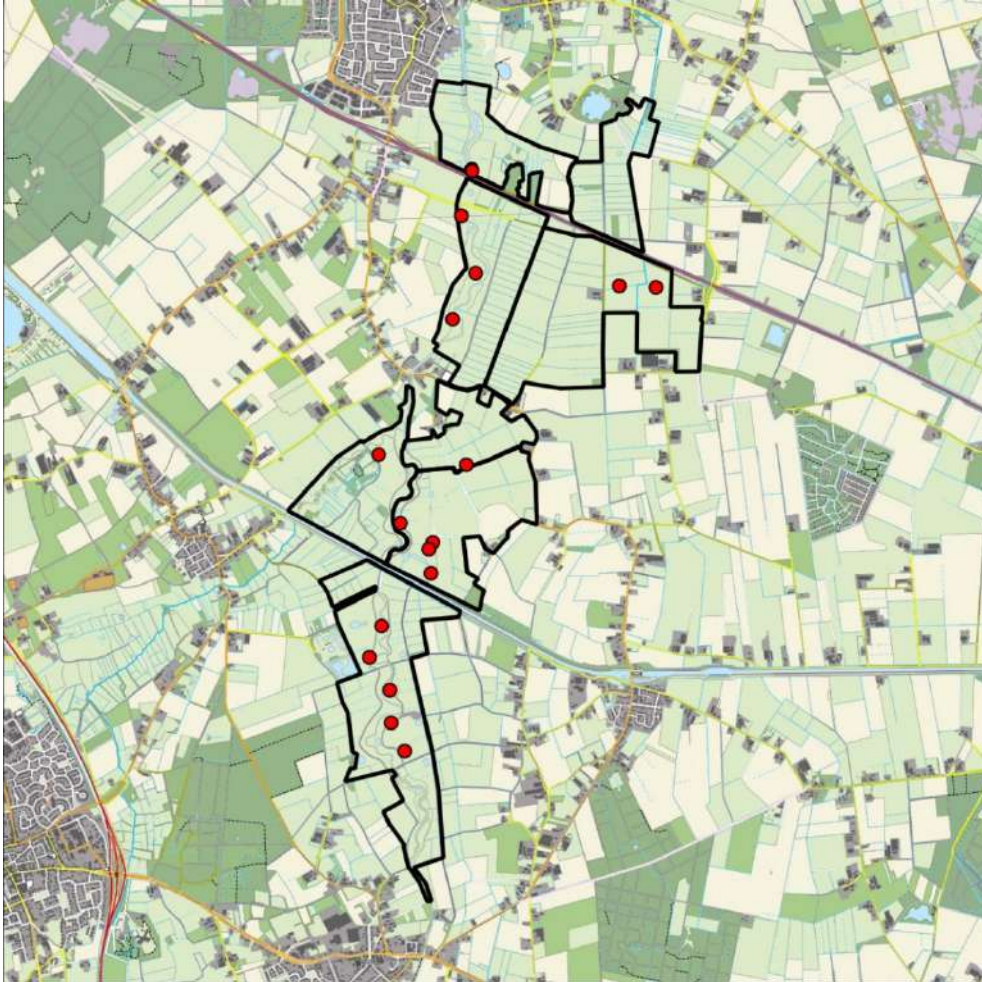
Knobbelzwaan 2 territoria

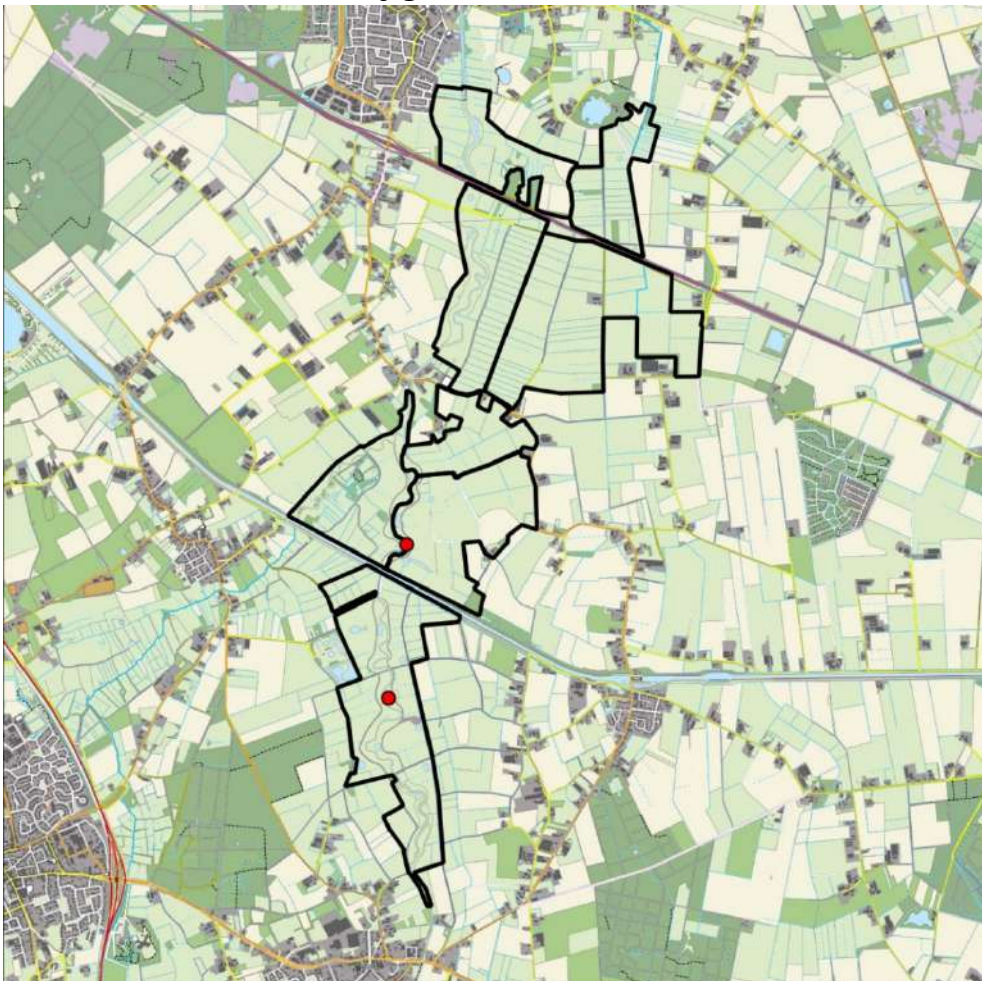
Grauwe gans 61 territorium

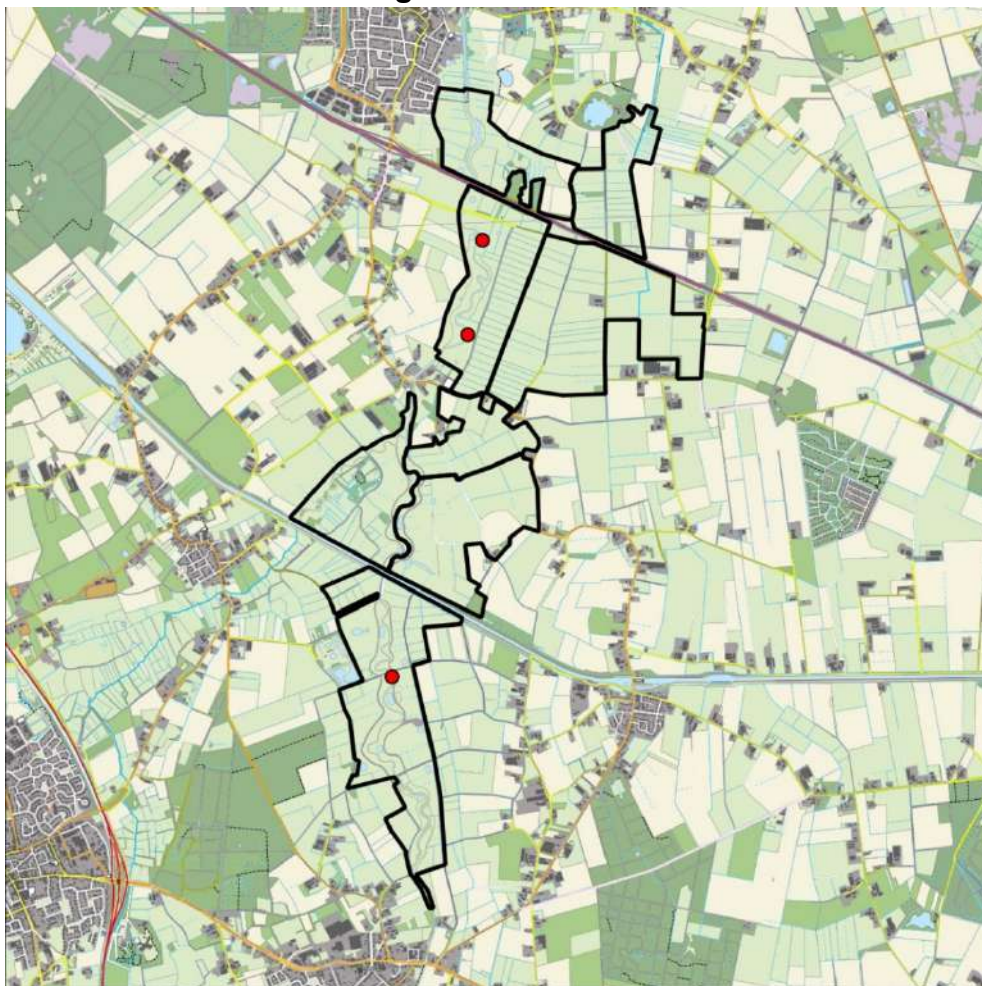
Grote Canadese gans 19 territoria

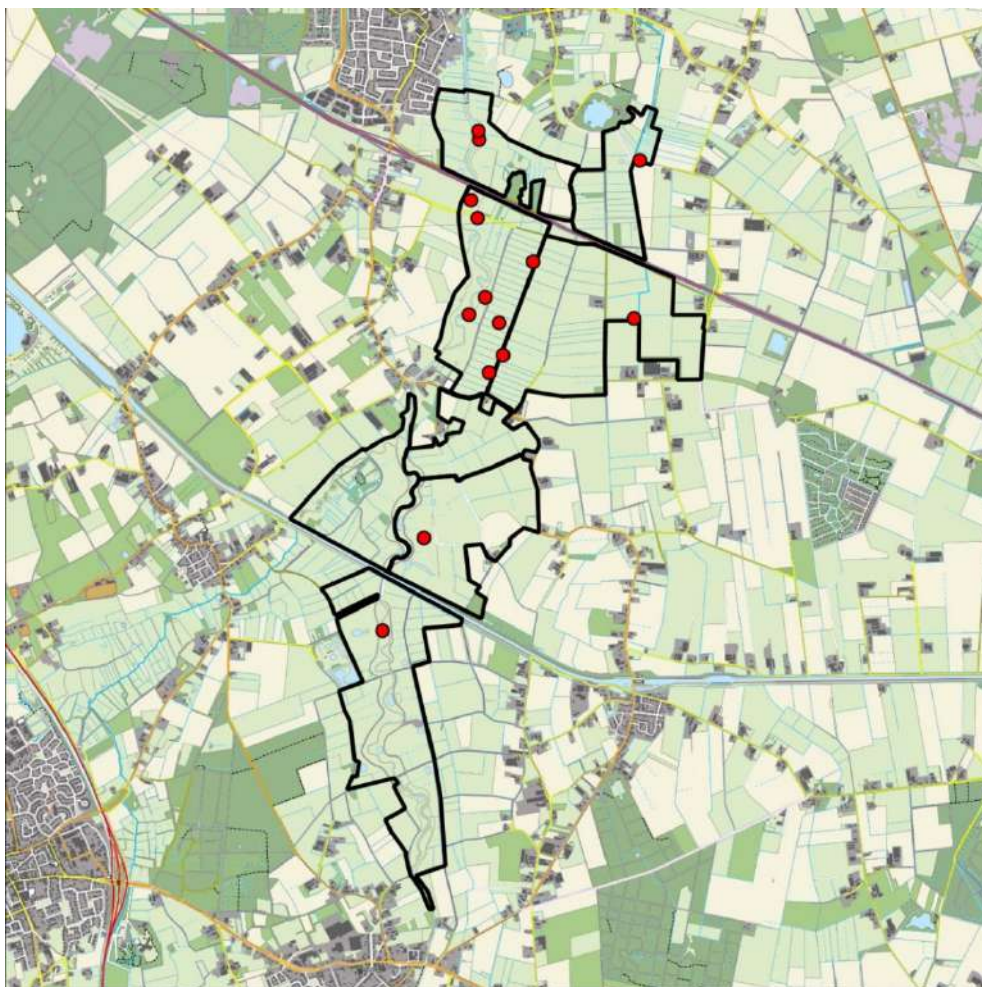
Nijlgans 2 territoria

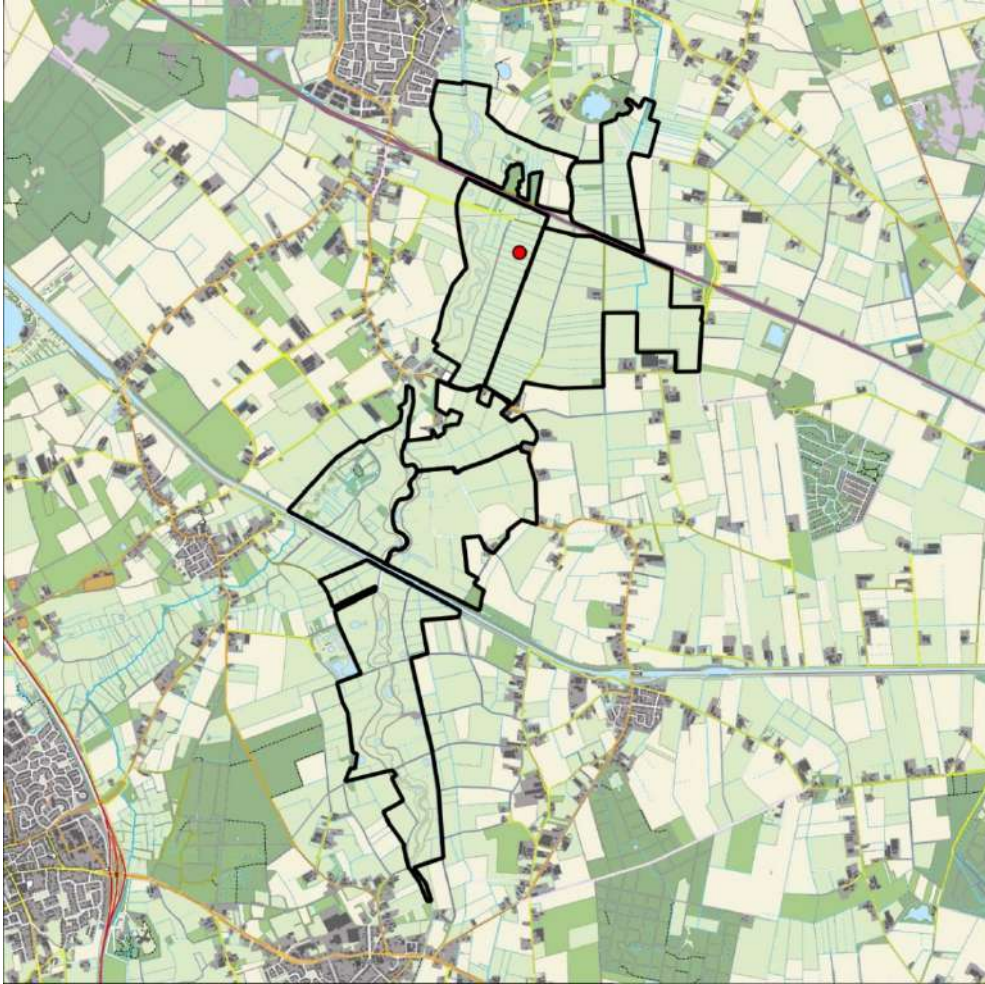
Bergeend 3 territoria

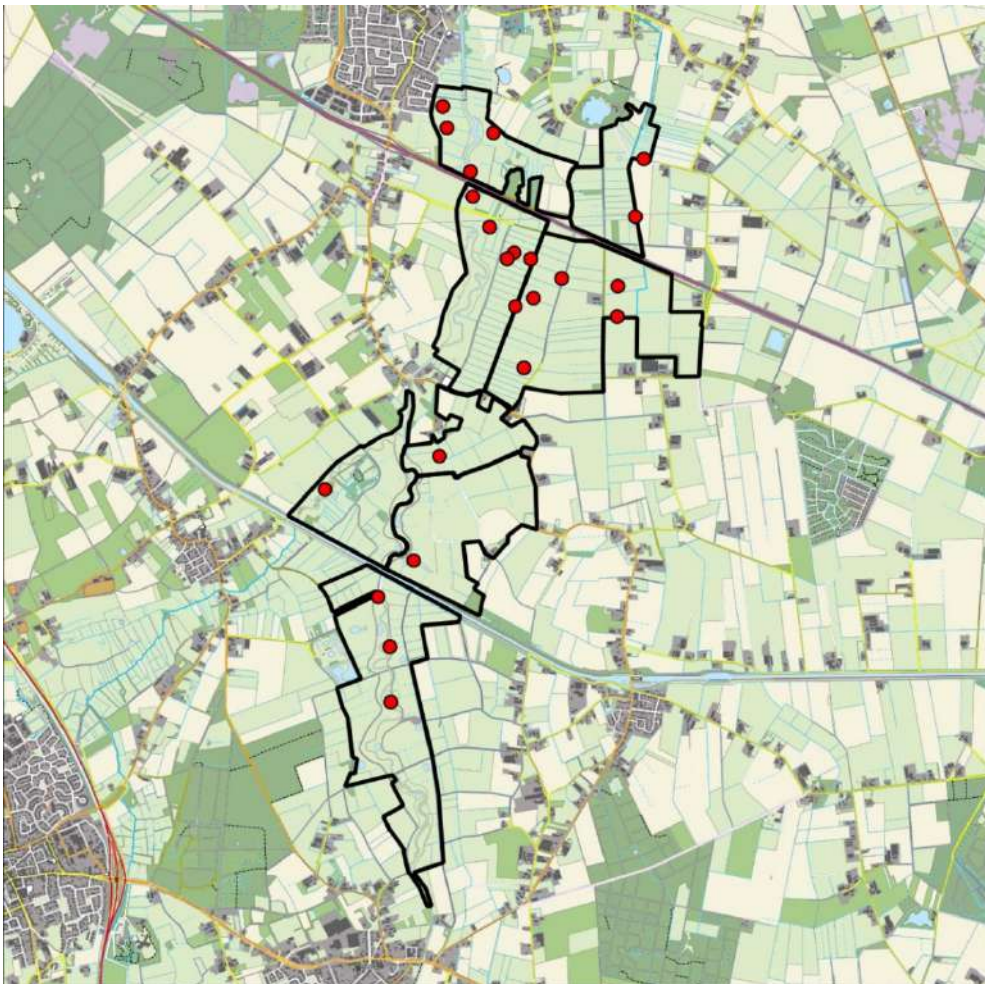
Krakeend 14 territoria

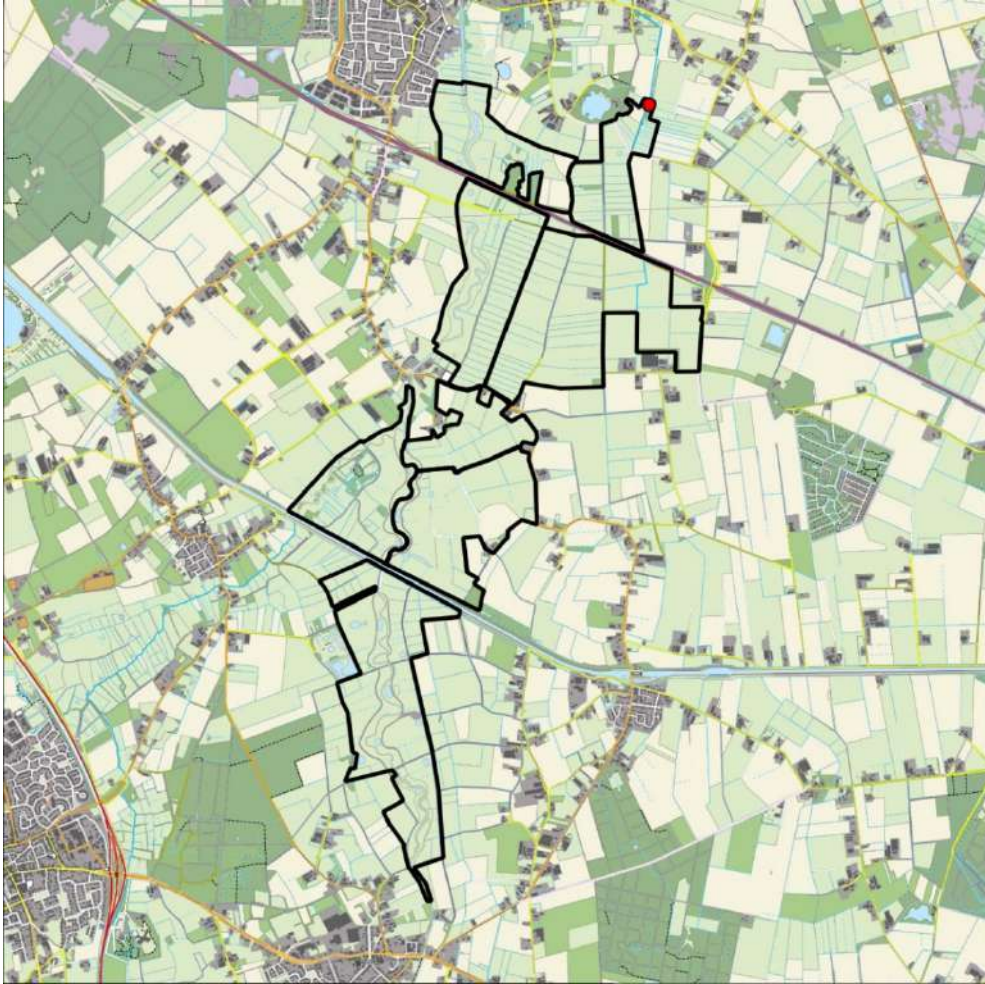
Wintertaling 1 territorium

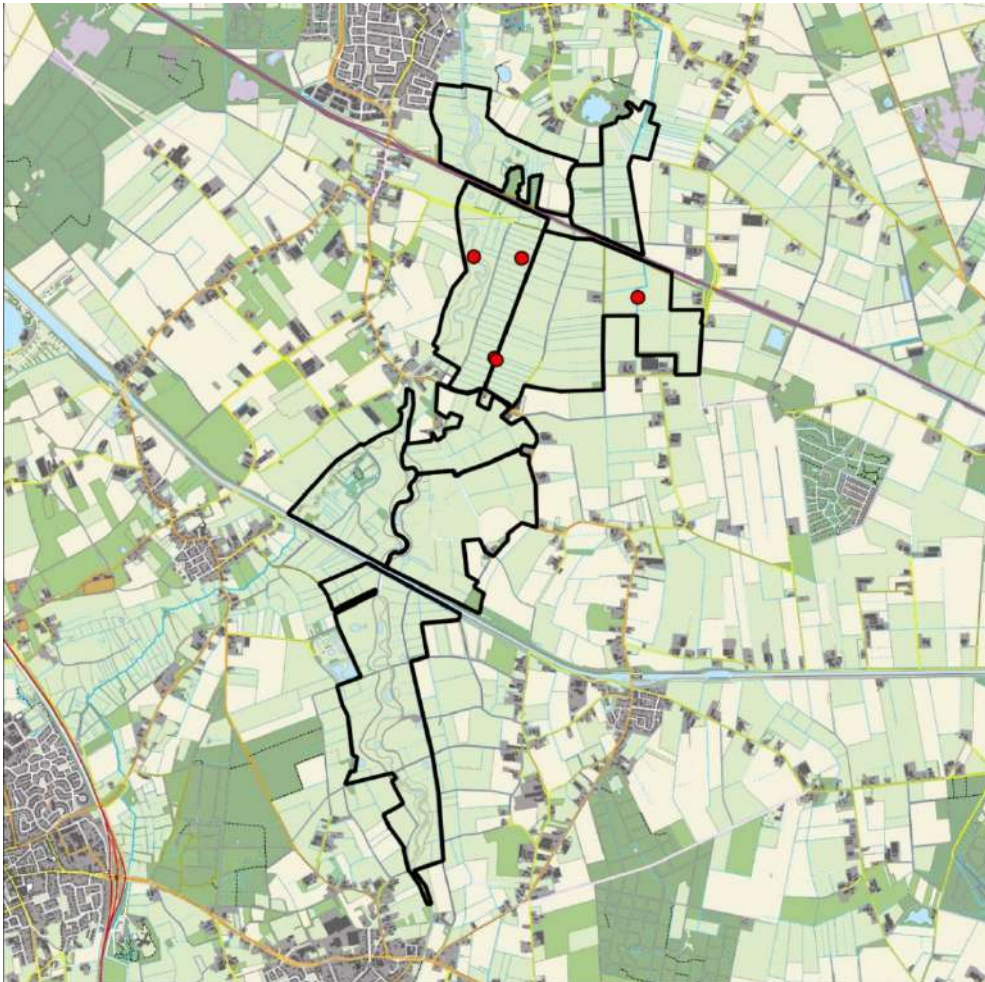
Wilde eend 23 territoria

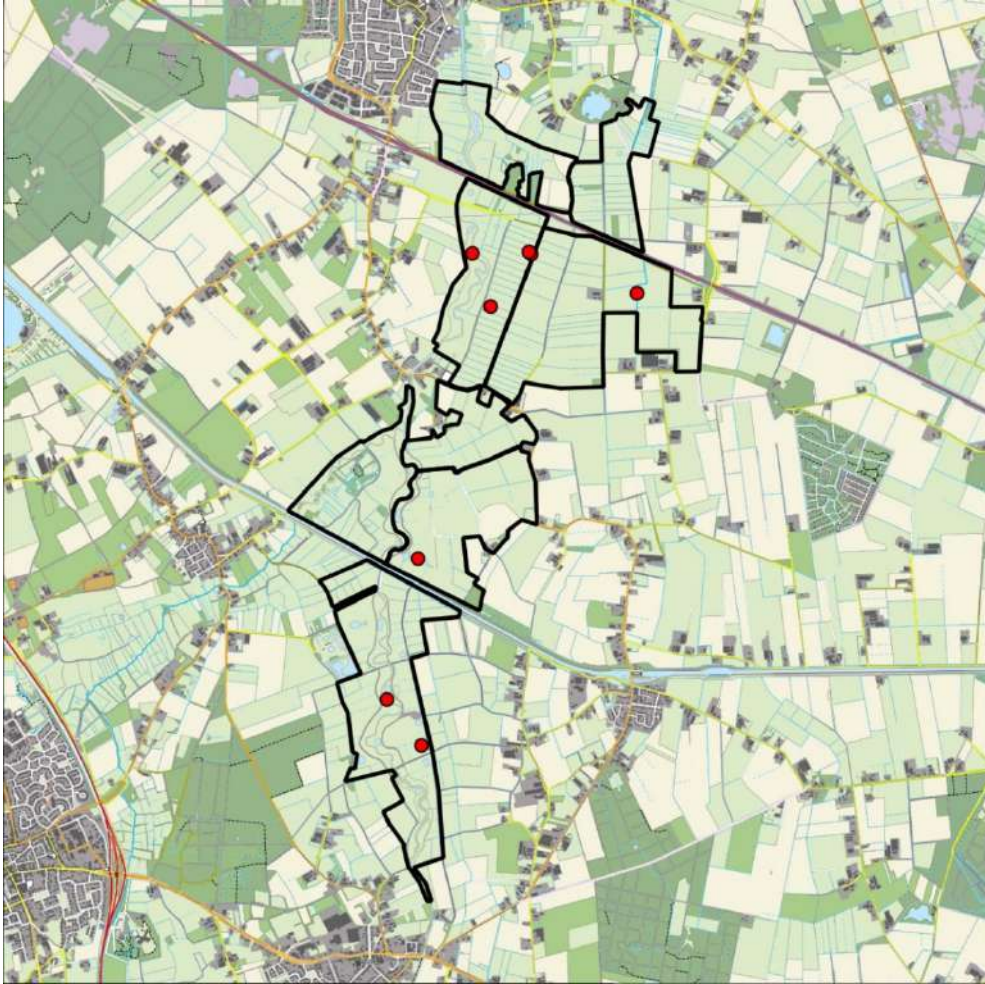
Soepeend 1 territorium

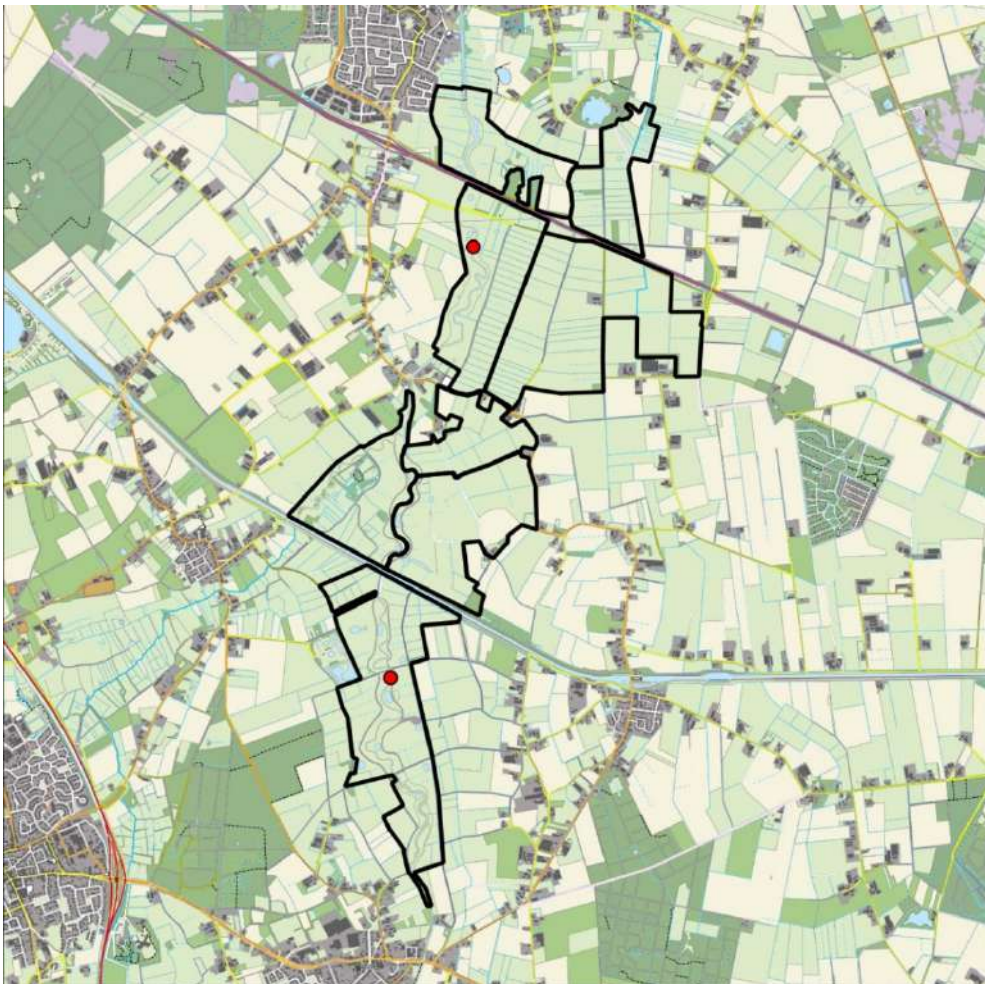
Zomertaling 5 territoria

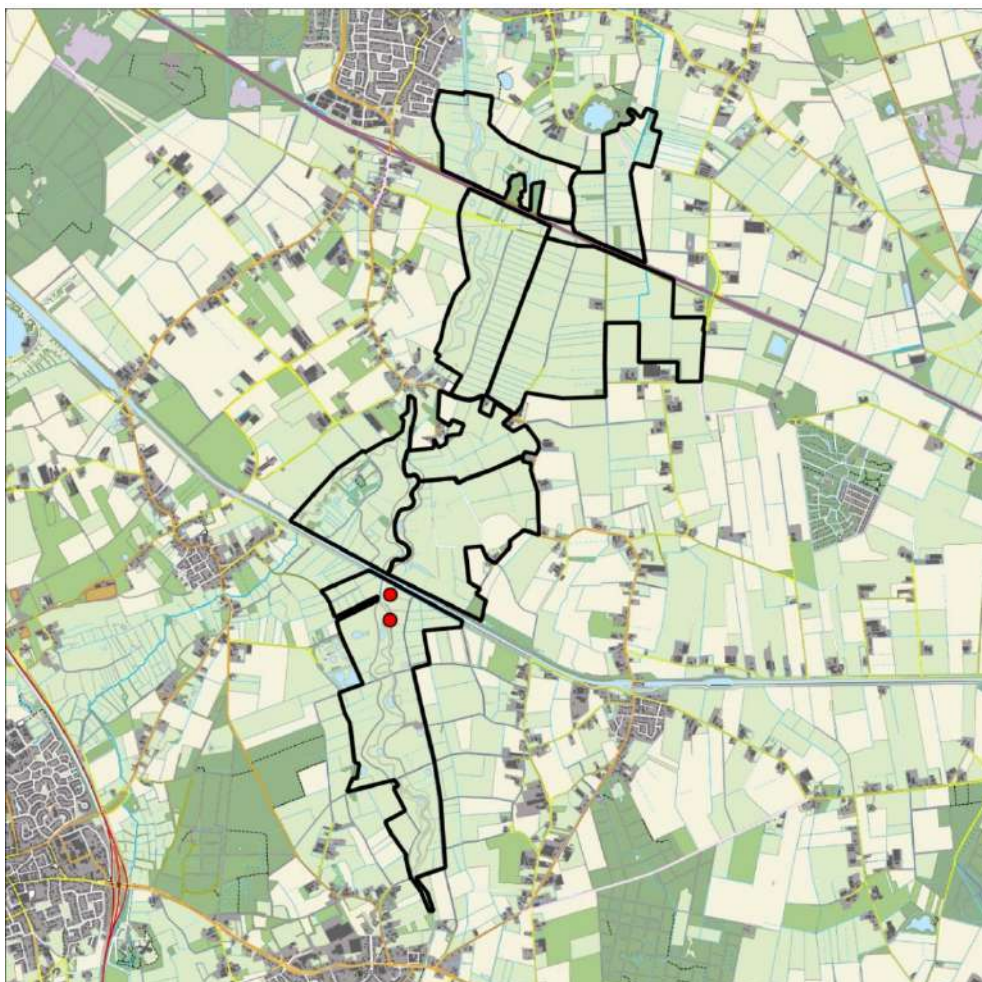
Slobeend 8 territoria

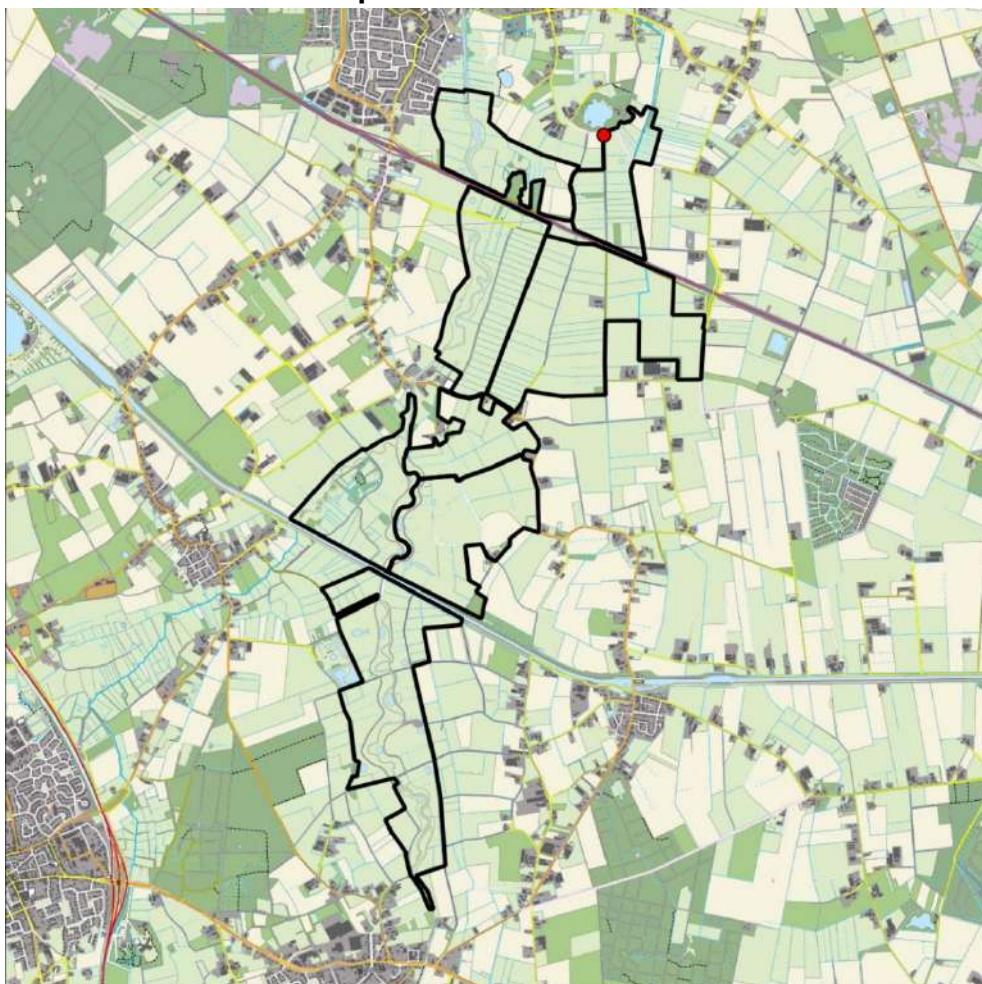
Kuifeend 2 territoria

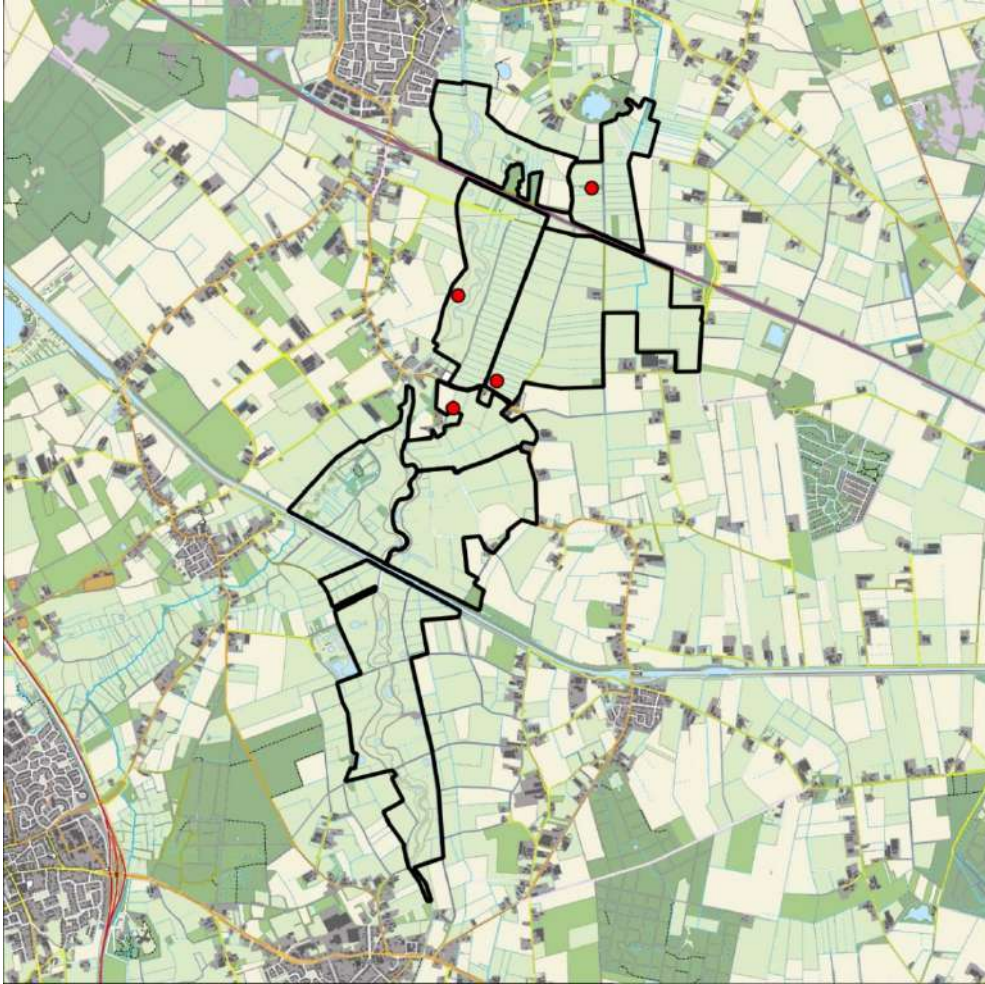
Bruine kiekendief 2 territoria

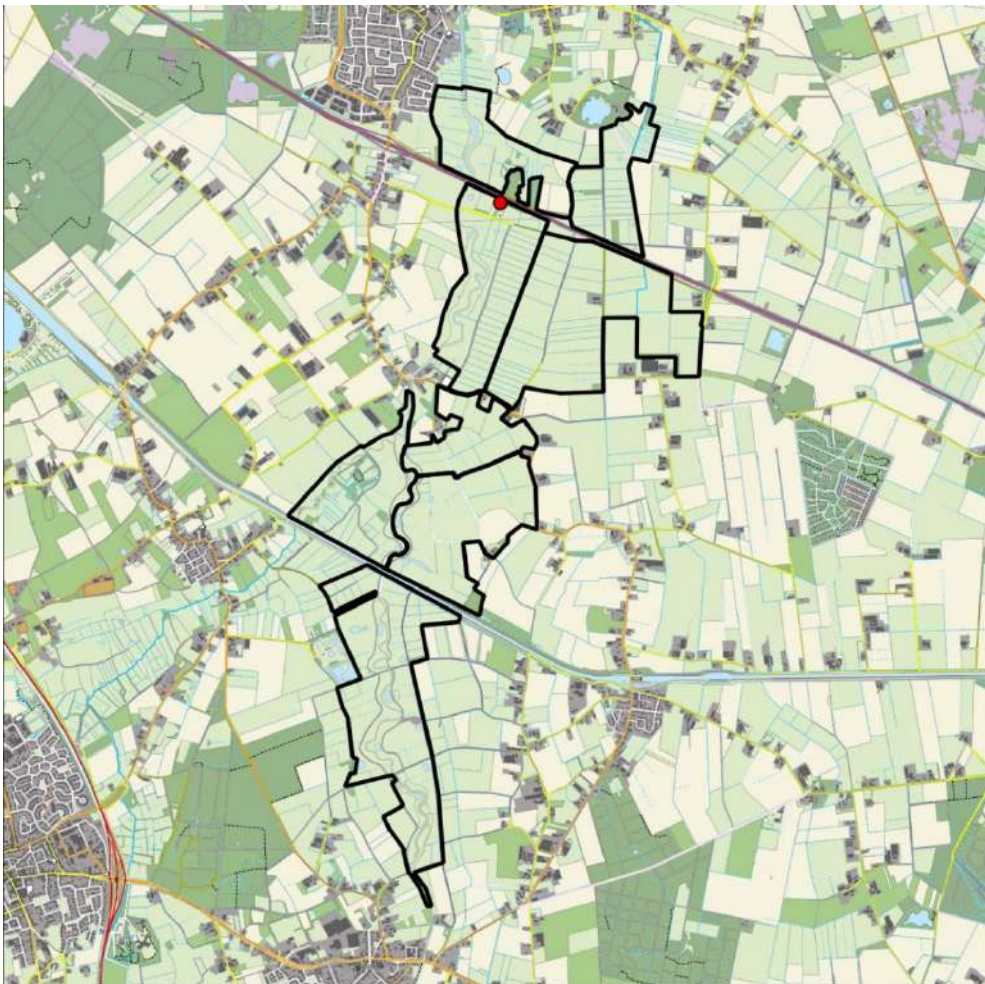
Sperwer 1 territorium

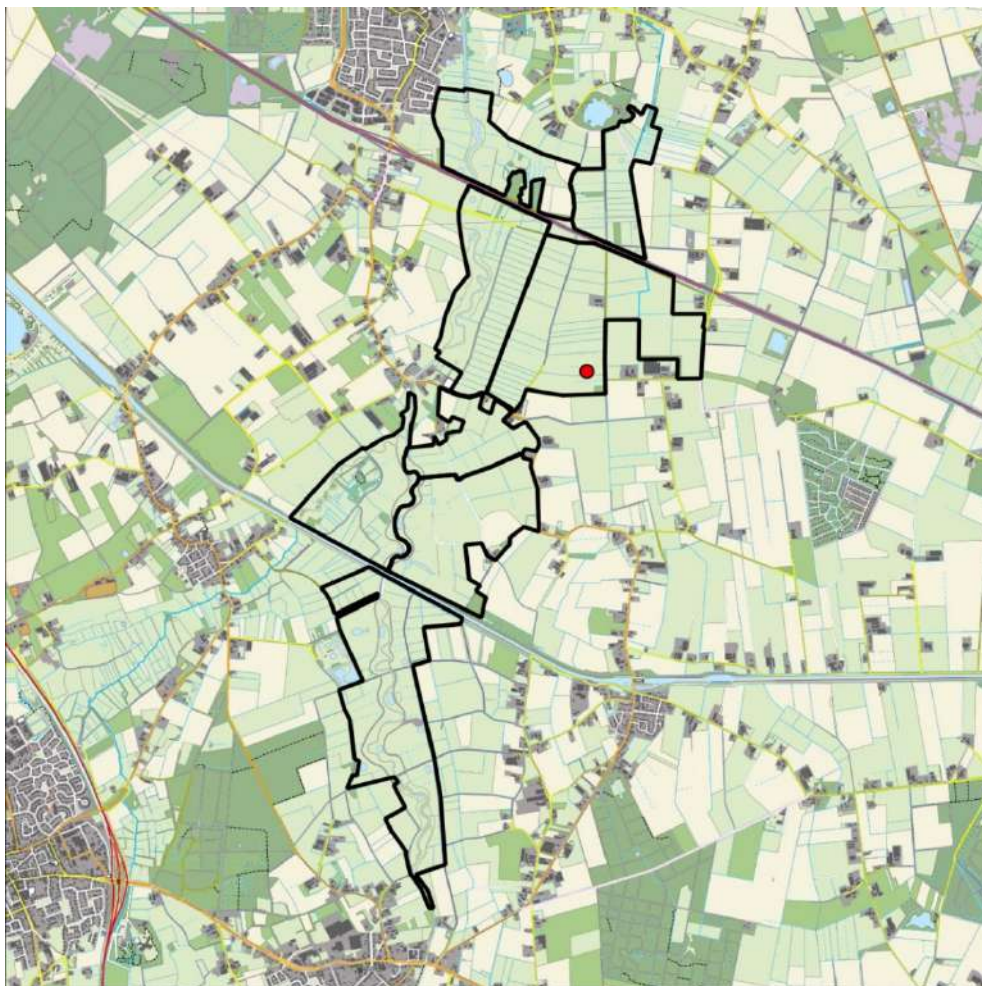
Buizerd 4 territoria

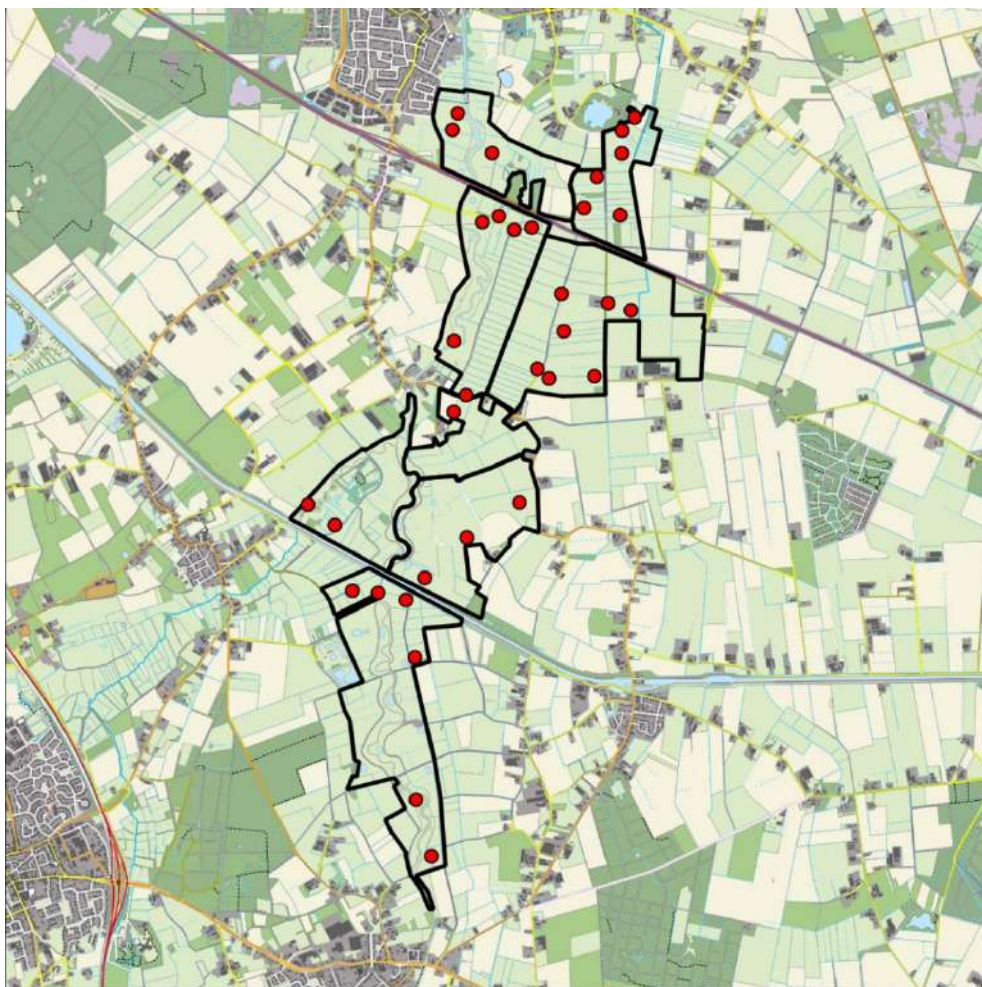
Boomvalk 1 territoria

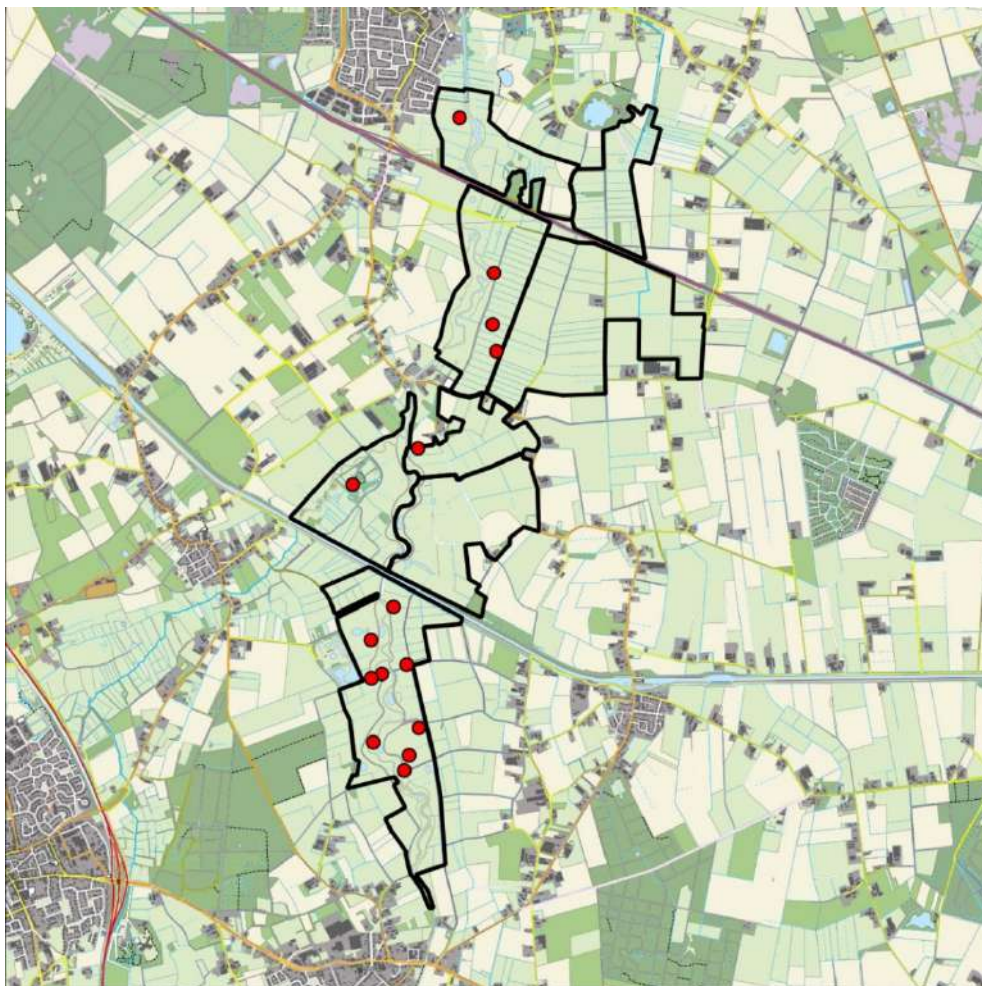
Kwartel 1 territorium

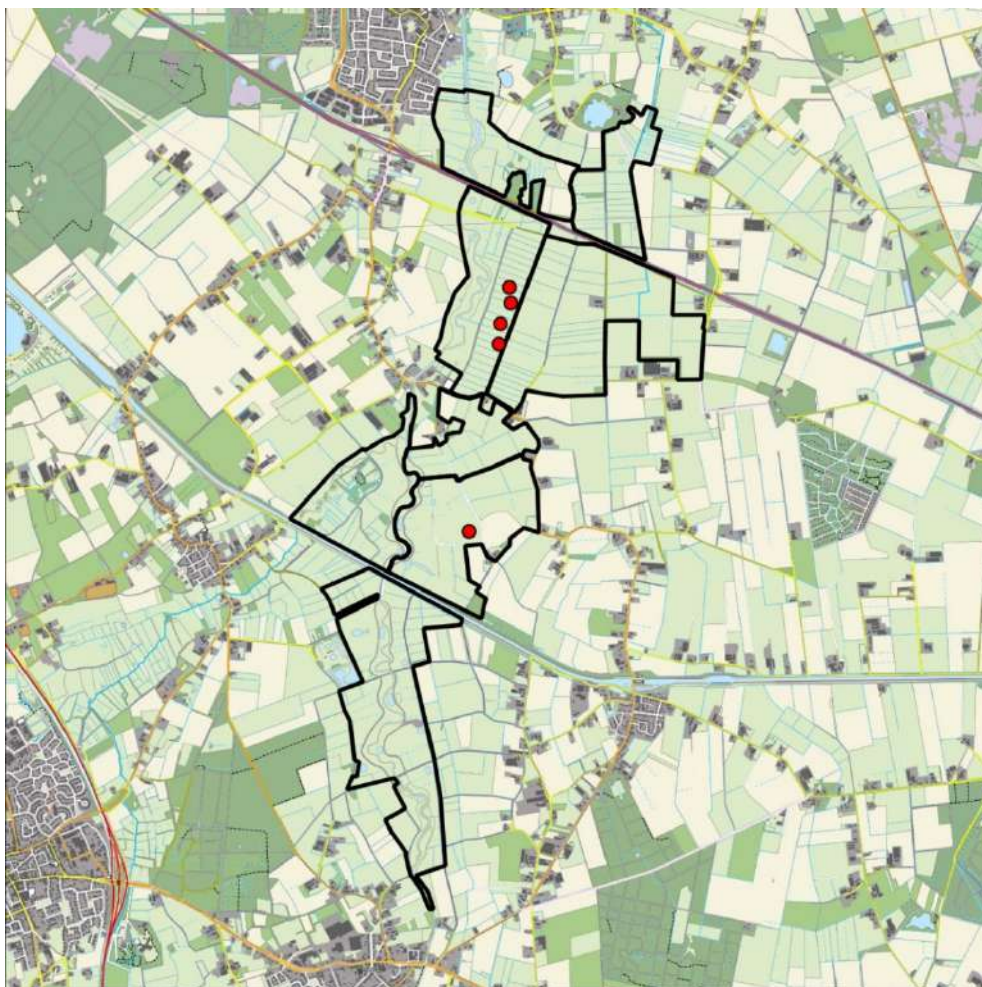
Fazant 34 territoria

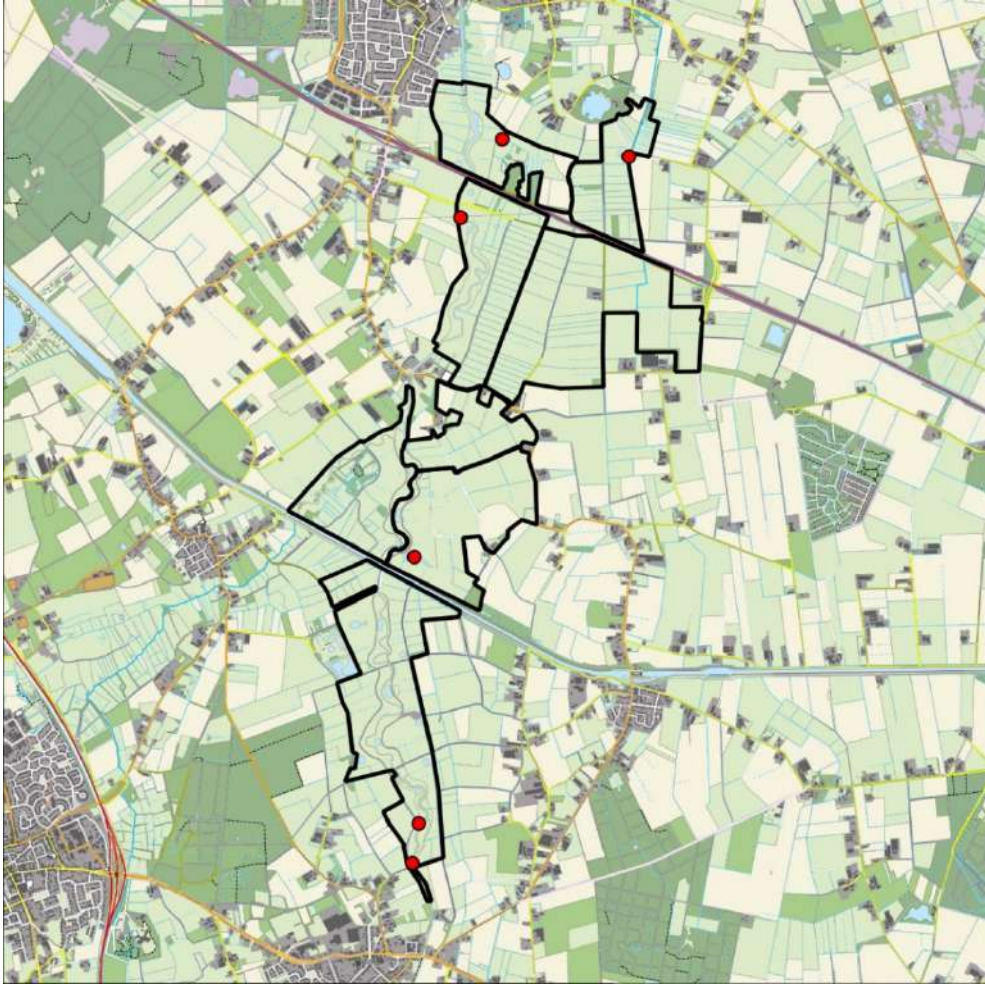
Waterral 15 territoria

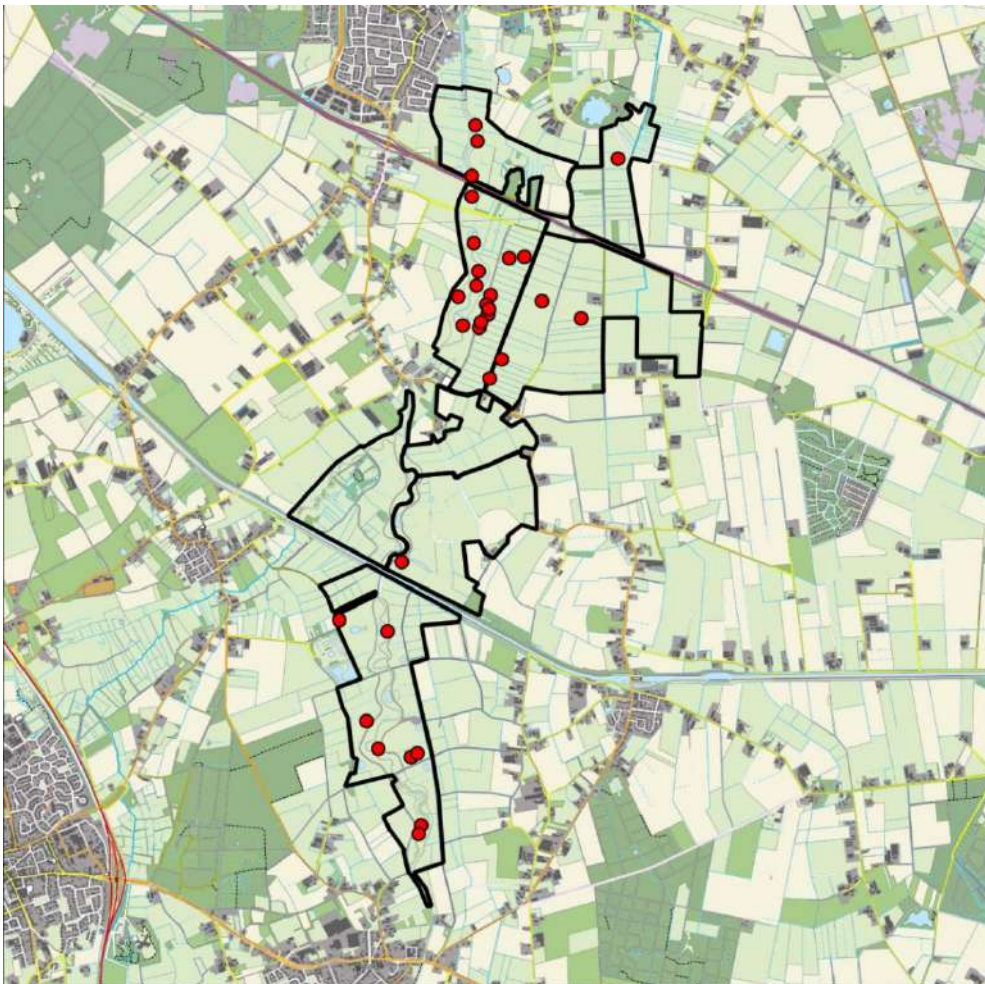
Porseleinhoen 5 territoria

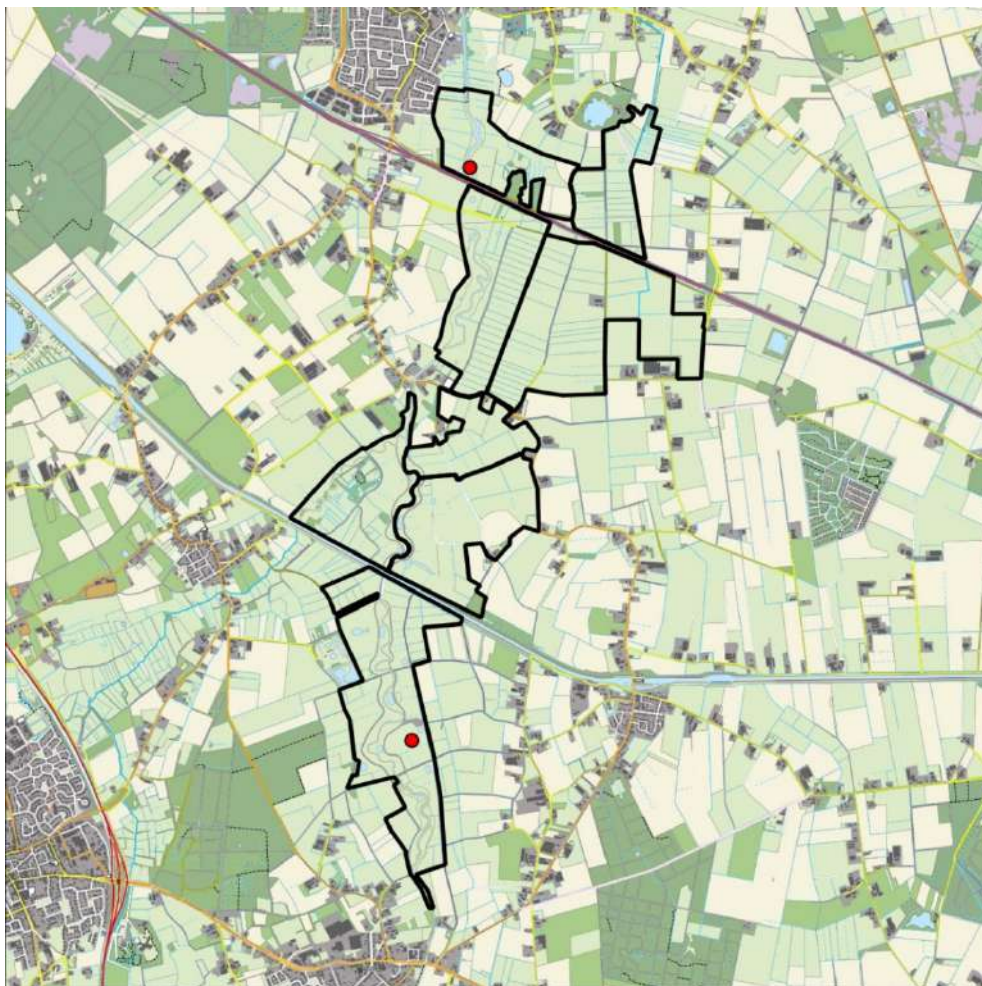
Waterhoen 6 territoria

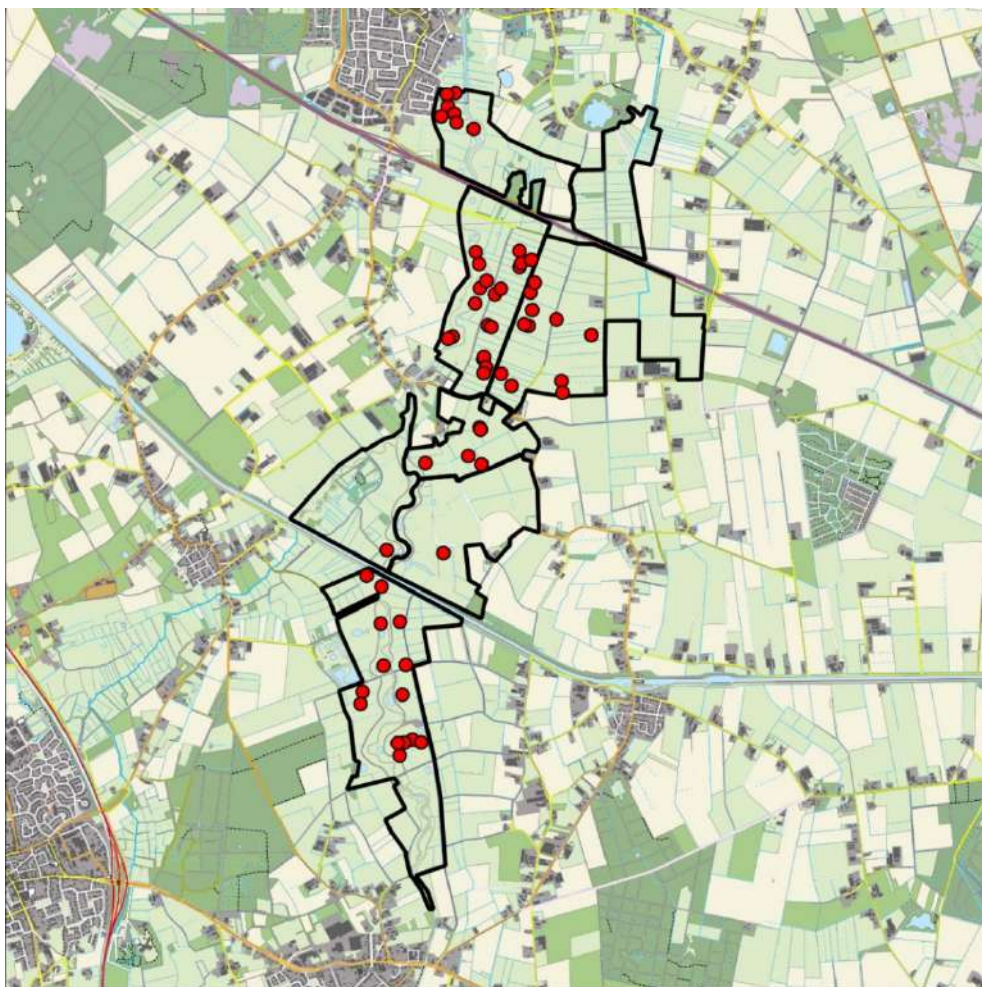
Meerkoet 31 territoria

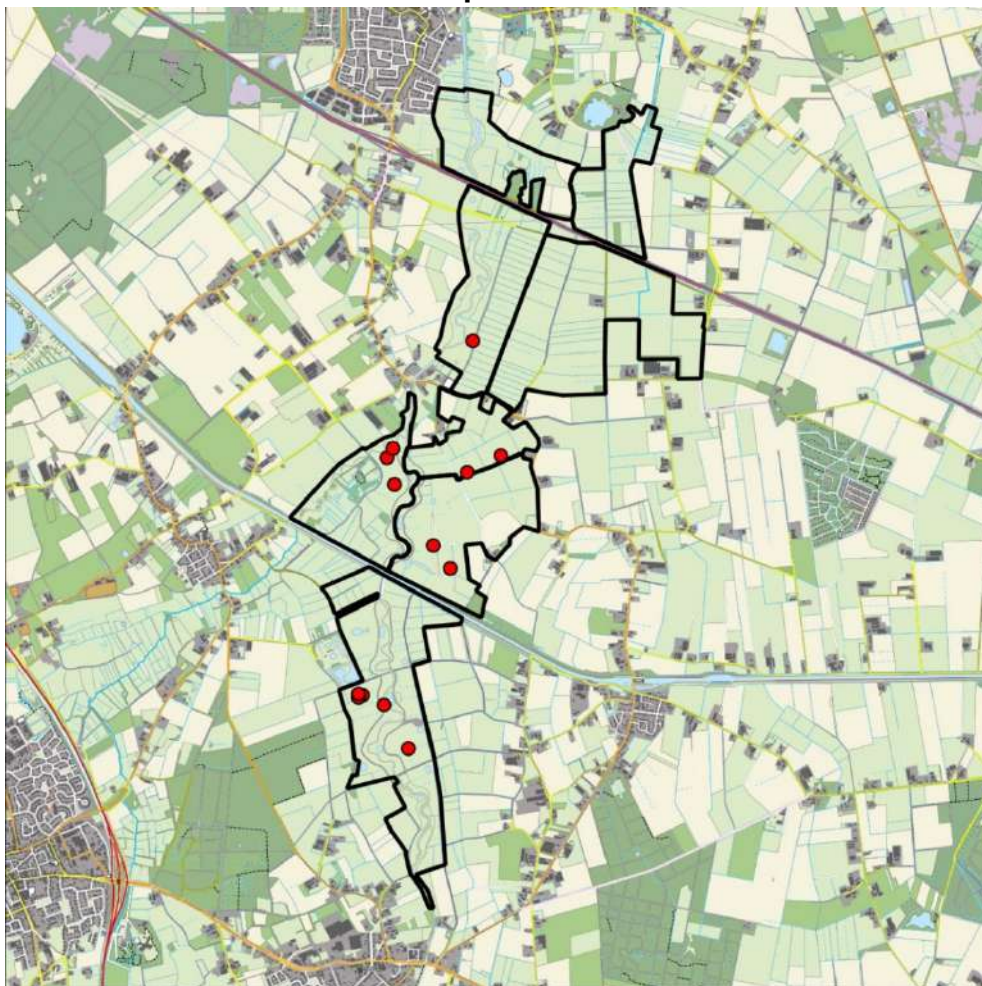
Scholekster 2 territoria

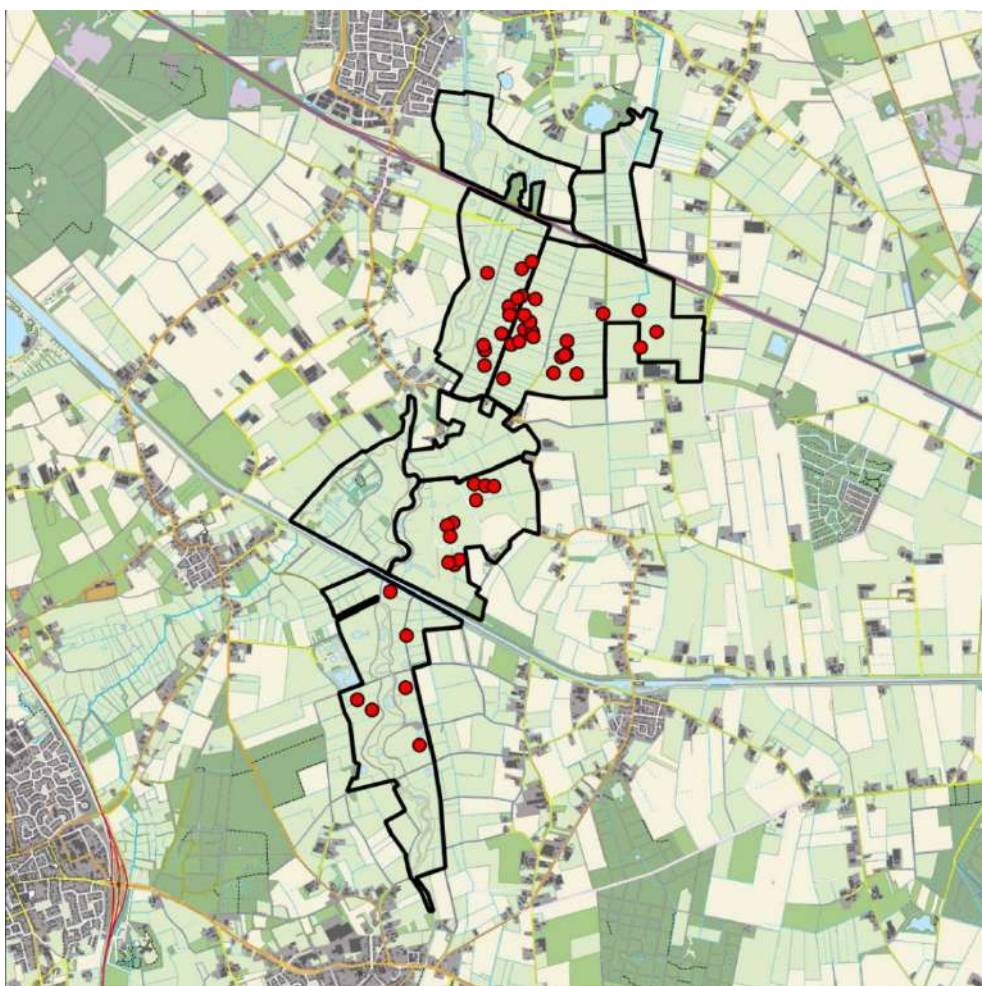
Kievit 58 territoria

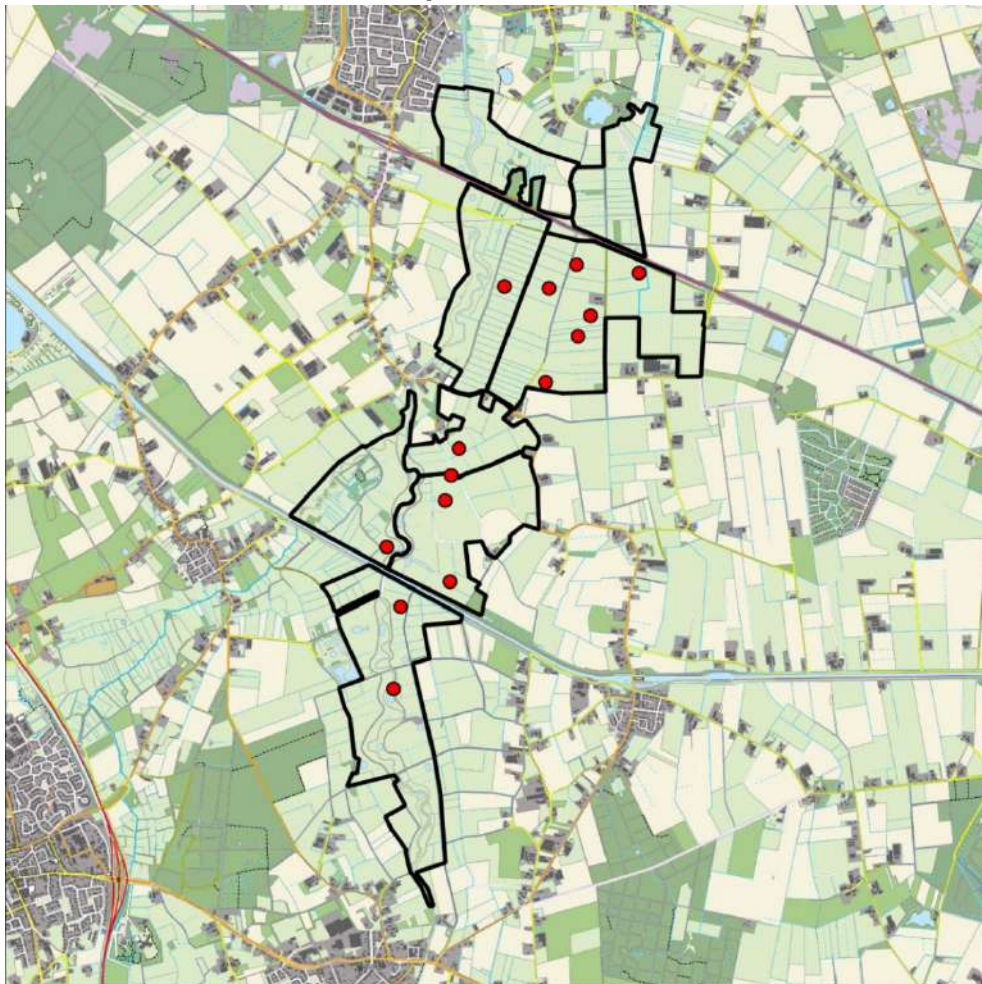
Watersnip 13 territoria

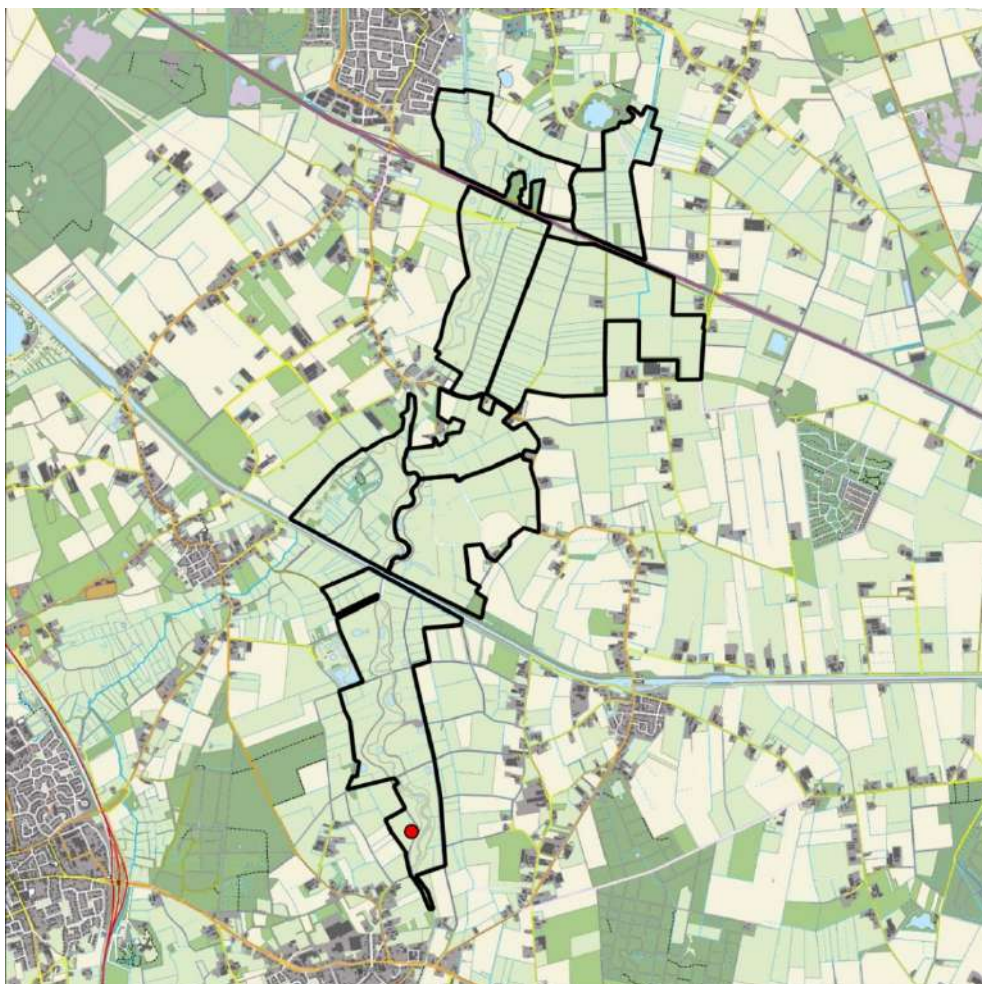
Grutto 46 territoria

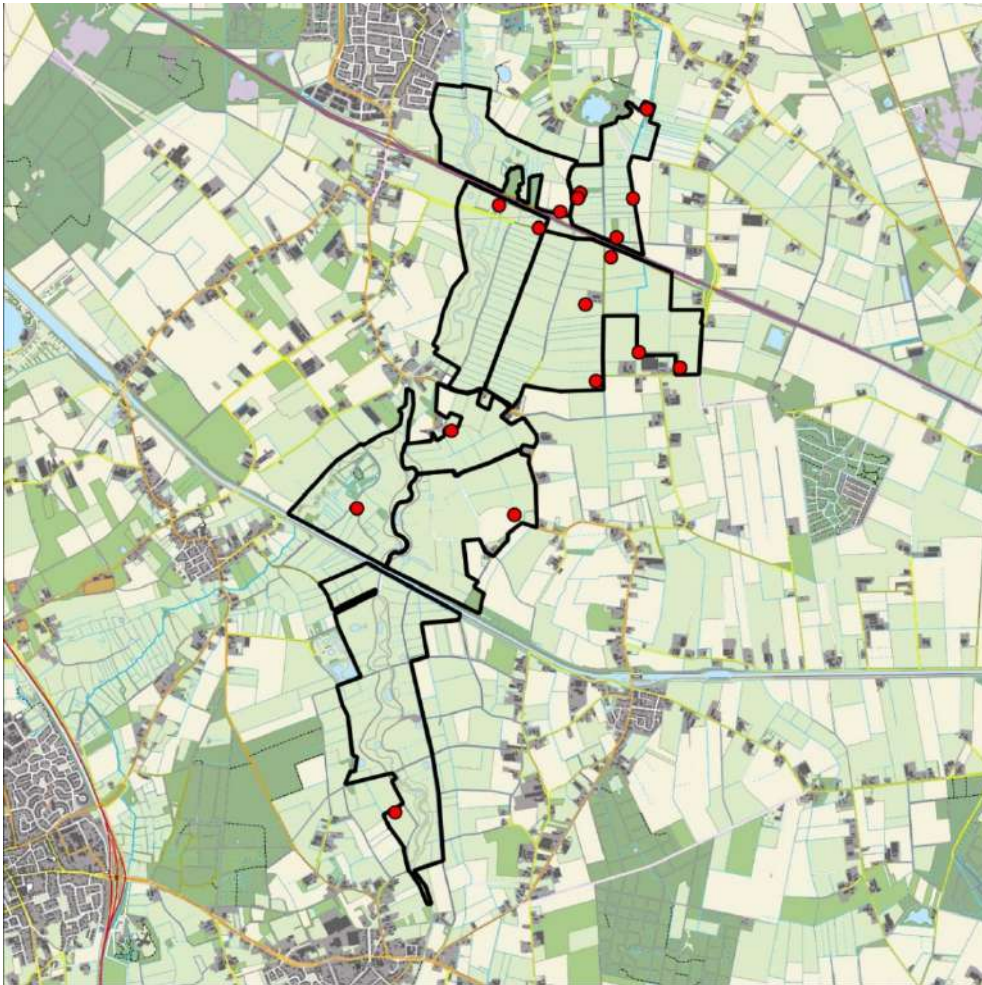
Wulp 14 territoria

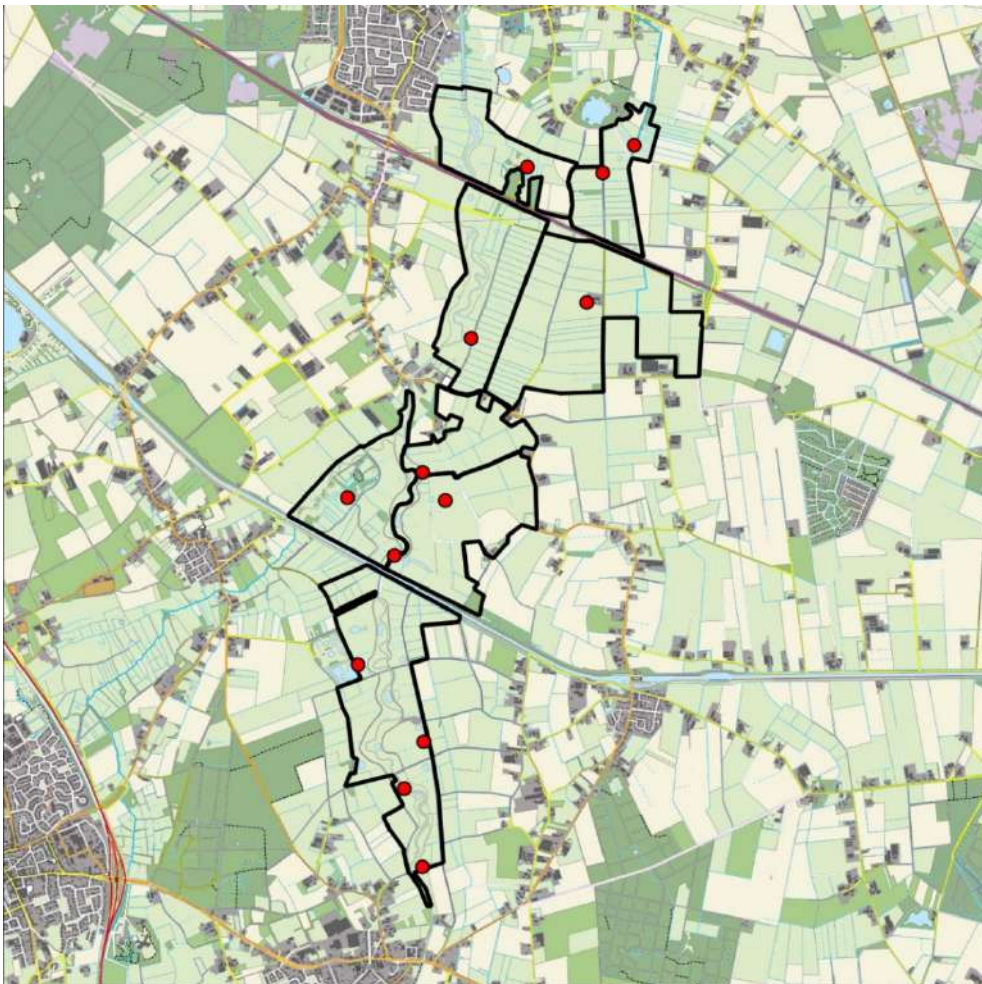
Holenduif 1 territorium

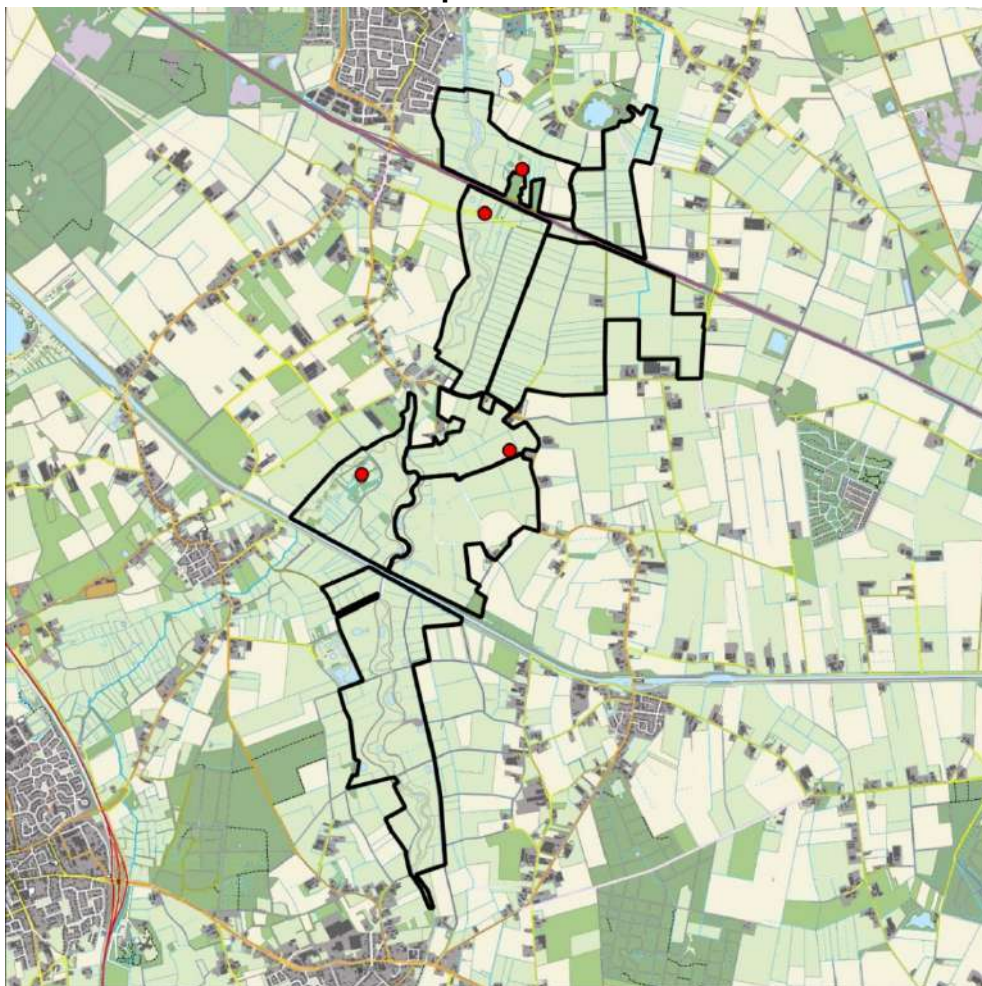
Houtduif 17 territoria

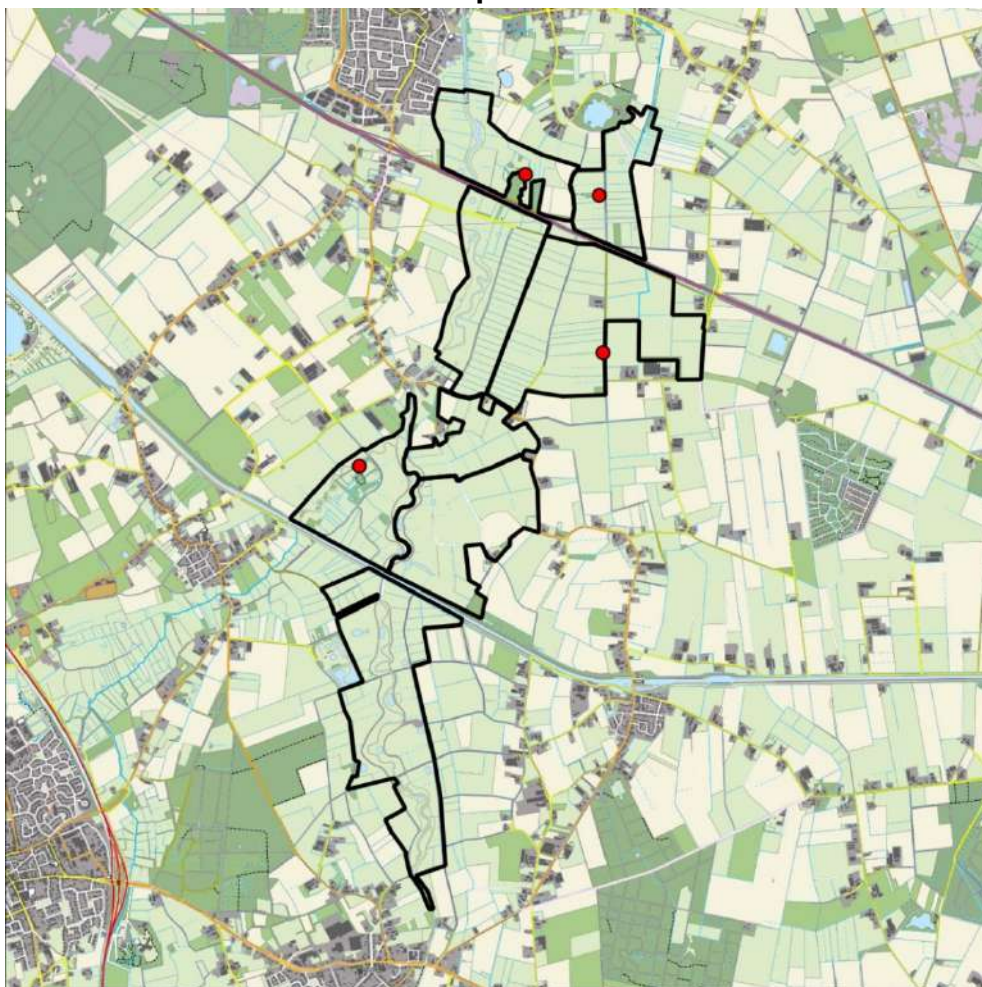
Koekoek 13 territoria

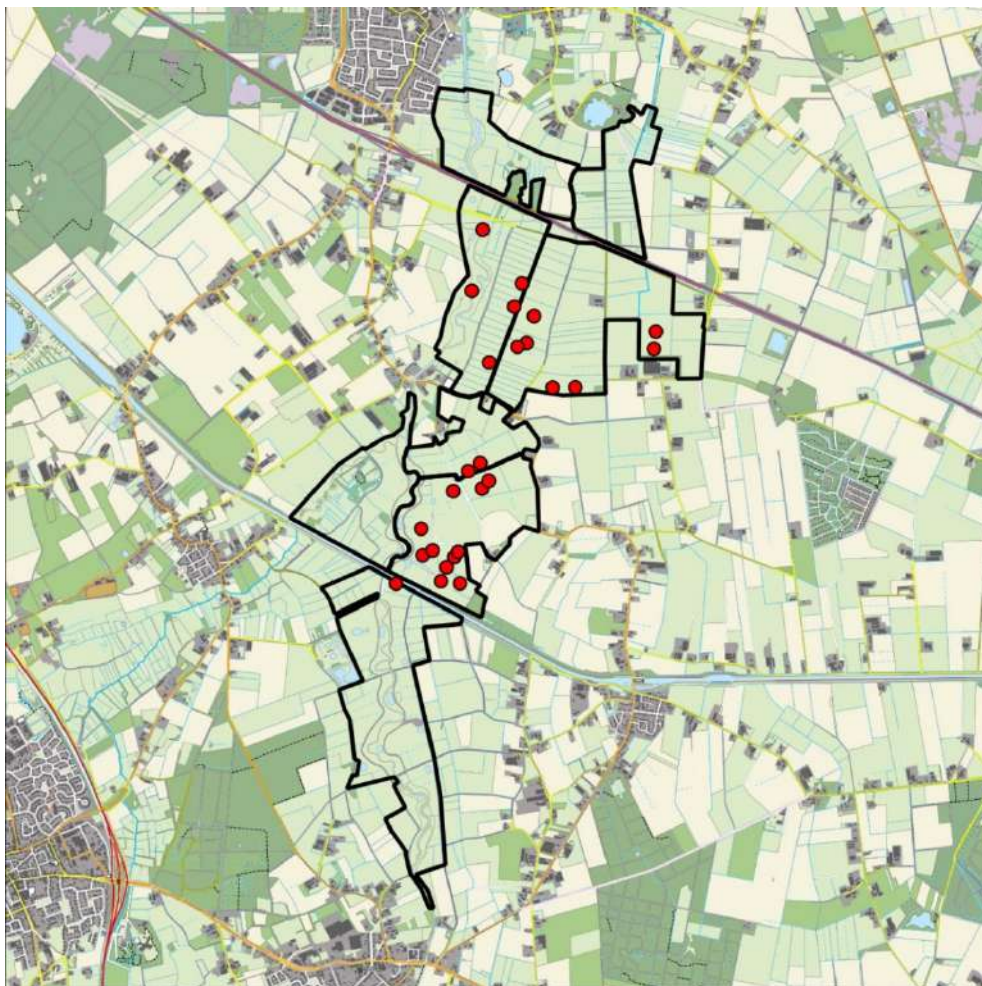
Groene specht 4 territoria

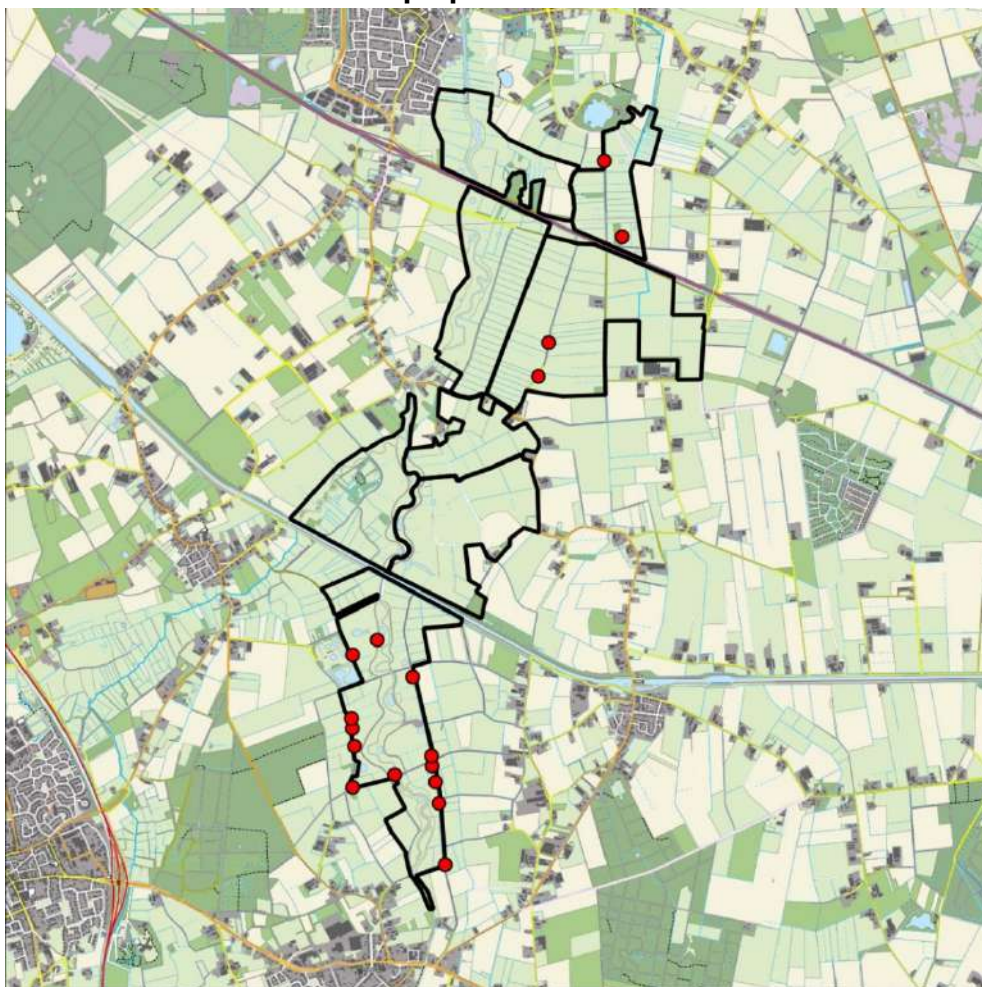
Grote bonte specht 4 territoria

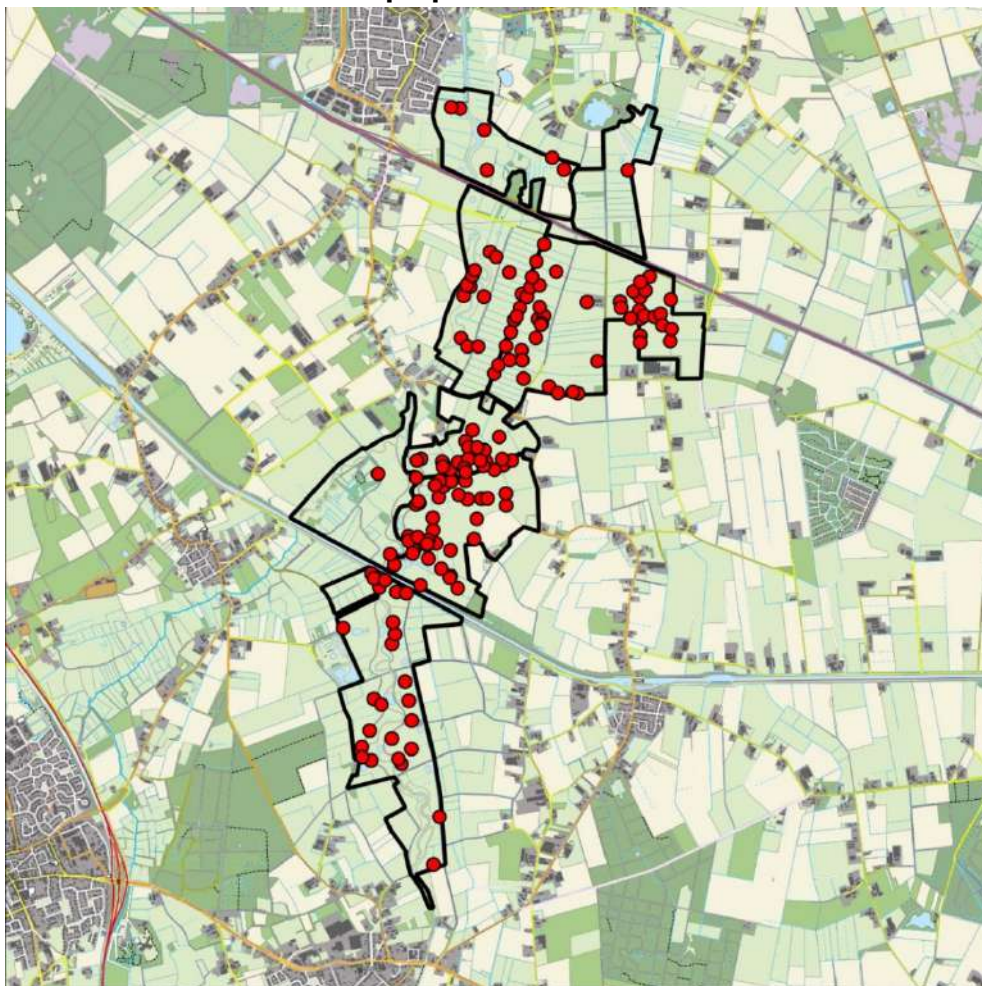
Veldleeuwerik 26 territoria

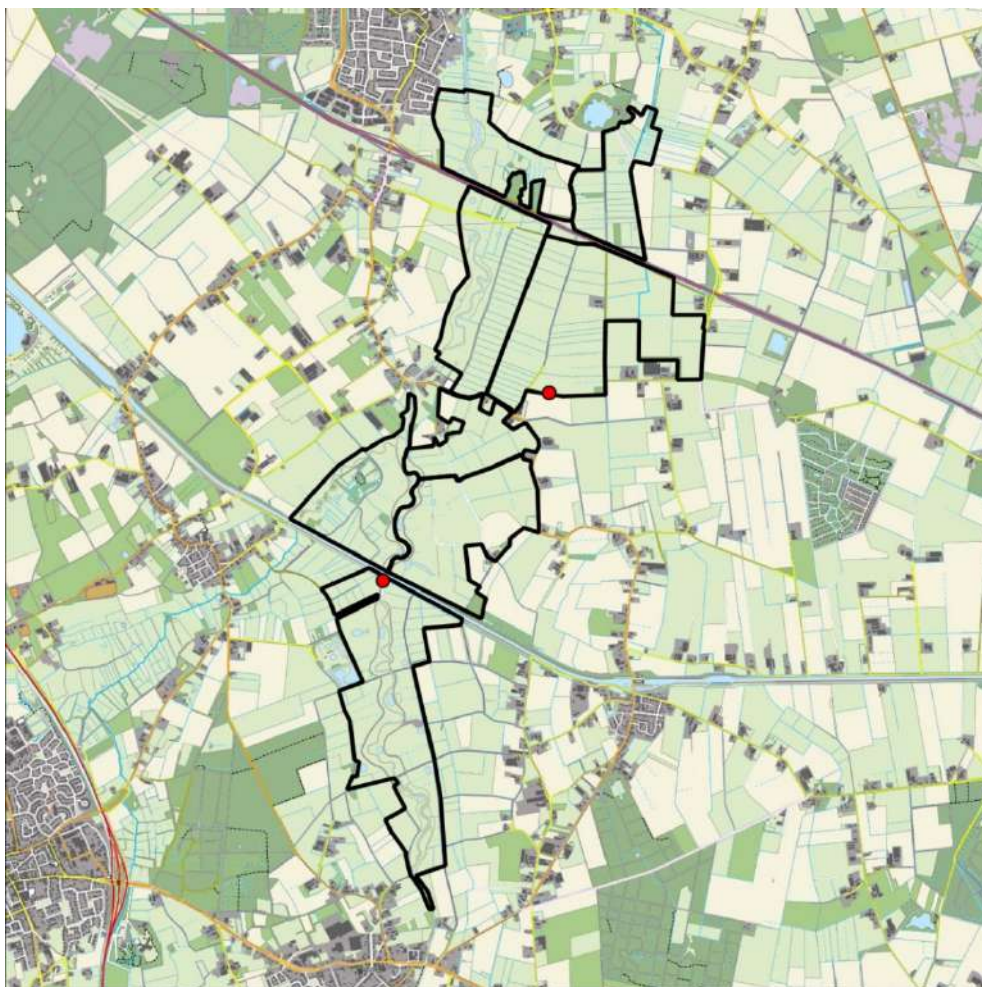
Boompieper 17 territoria

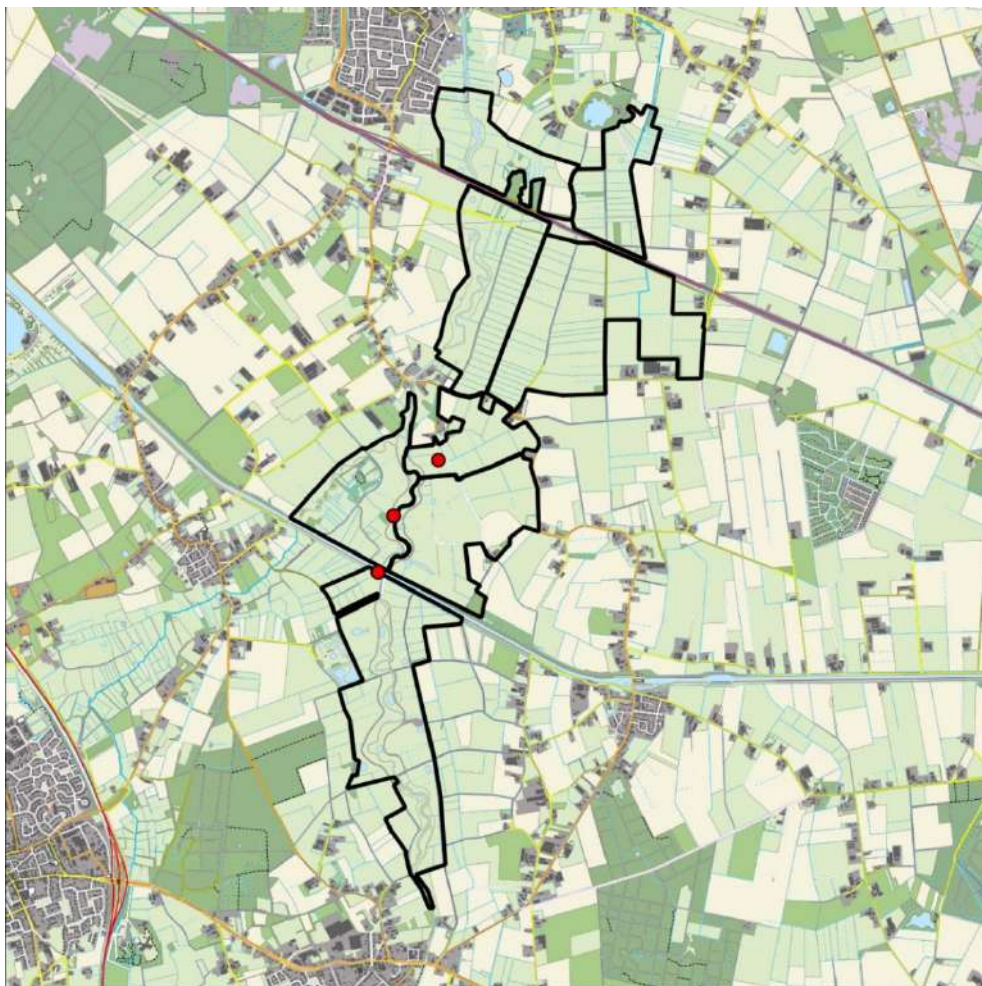
Graspieper 159 territoria

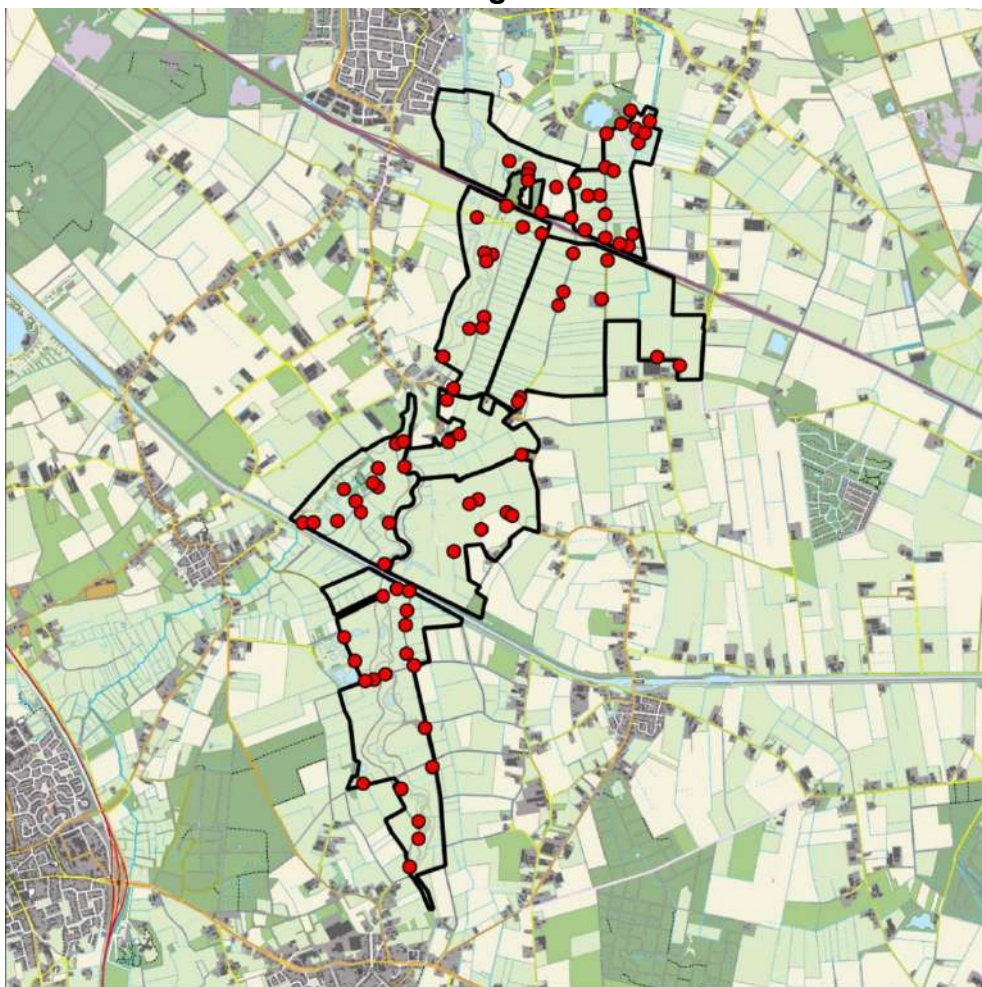
Gele kwikstaart 2 territoria

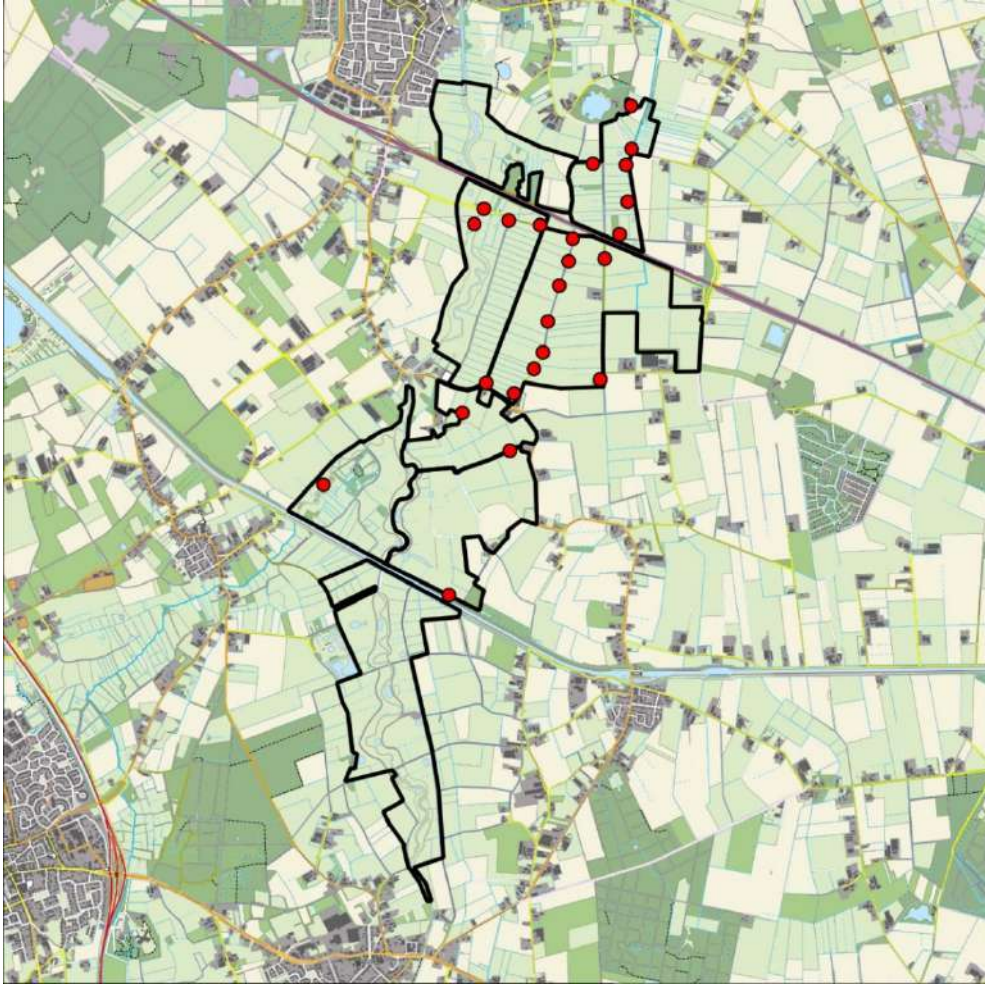
Witte kwikstaart 3 territoria

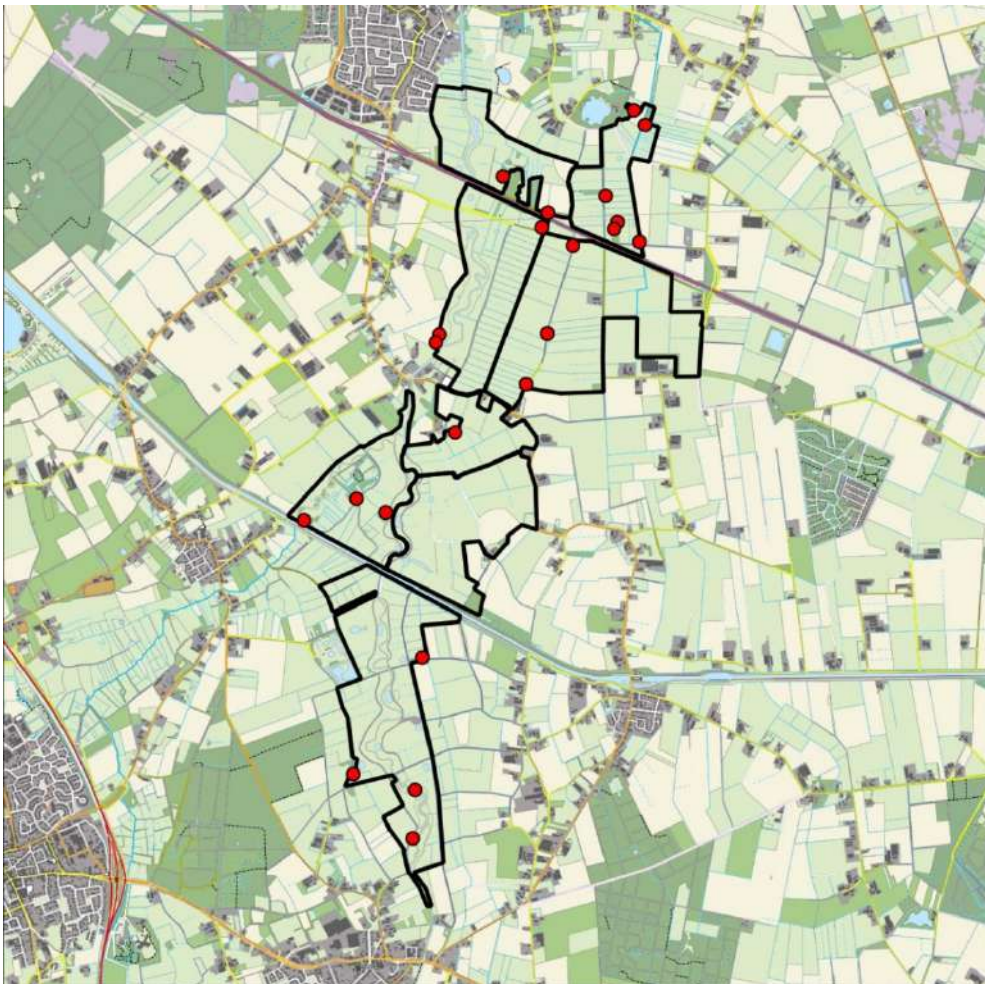
Winterkoning 89 territoria

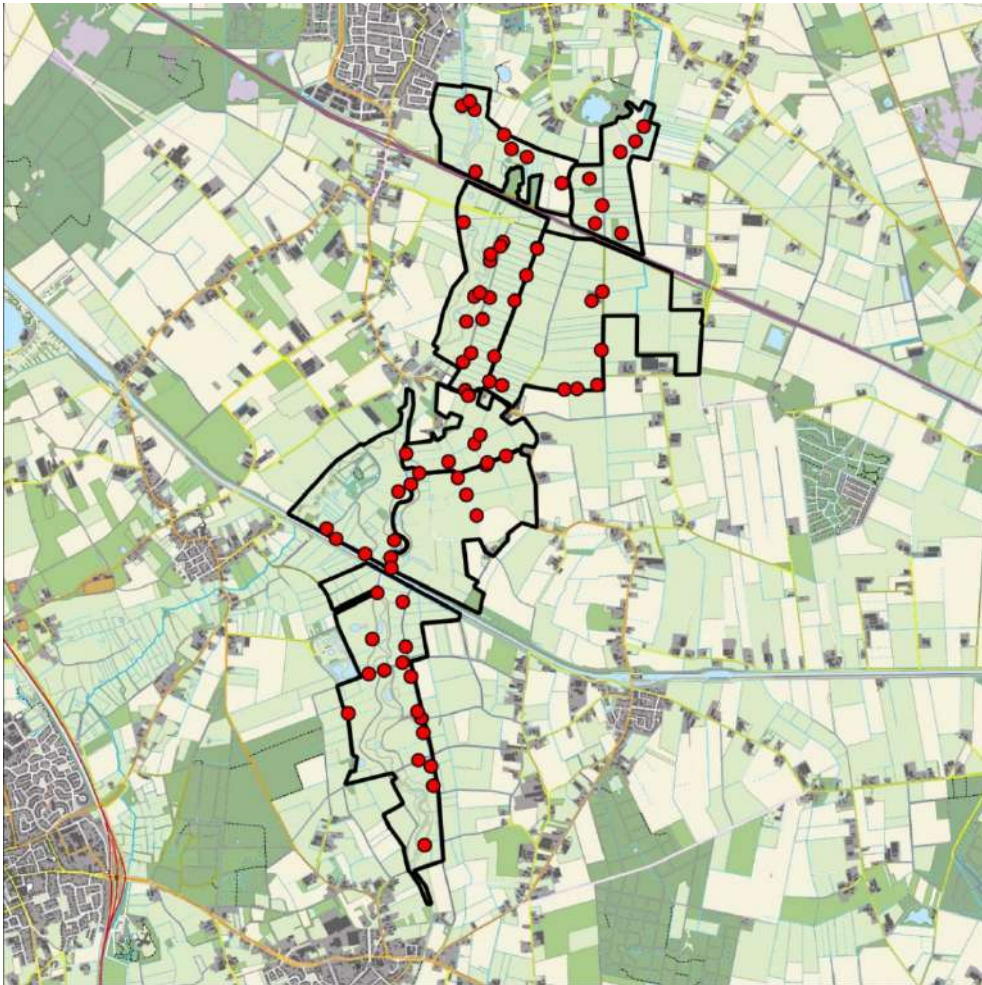
Heggenmus 24 territoria

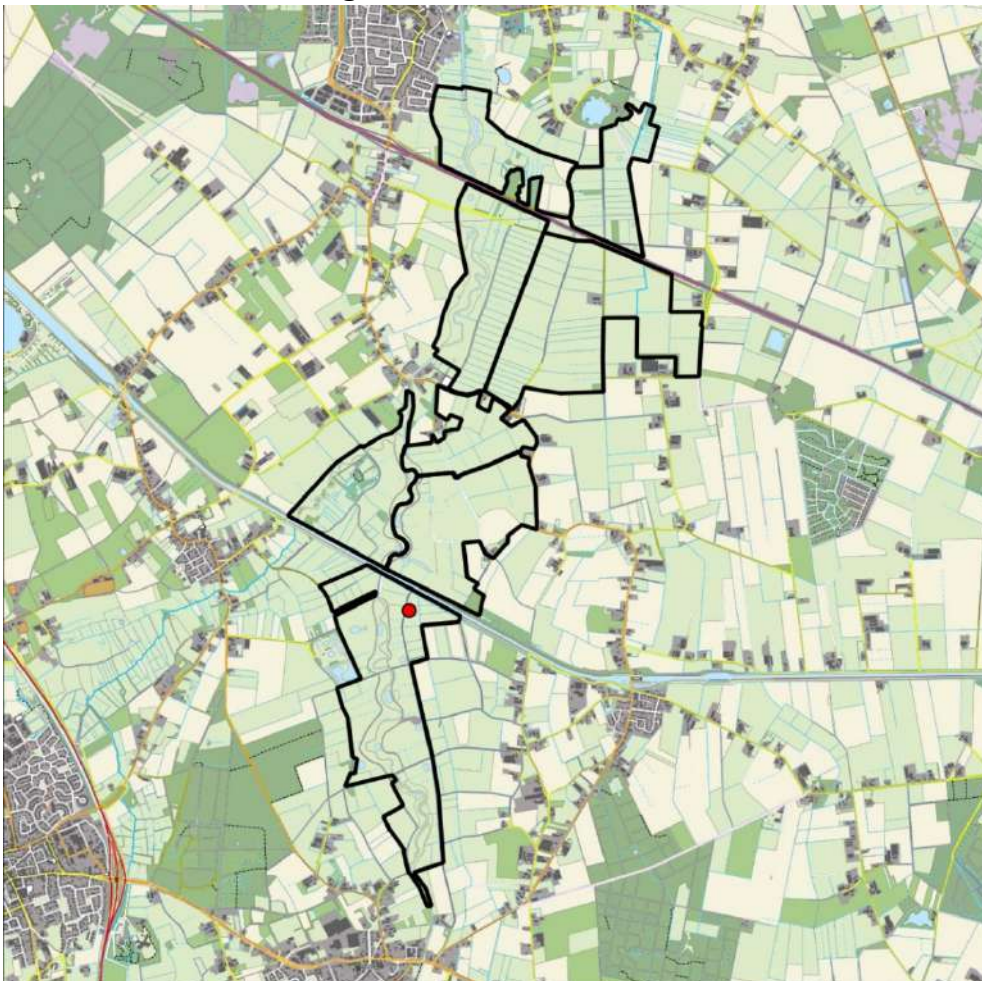
Roodborst 22 territoria

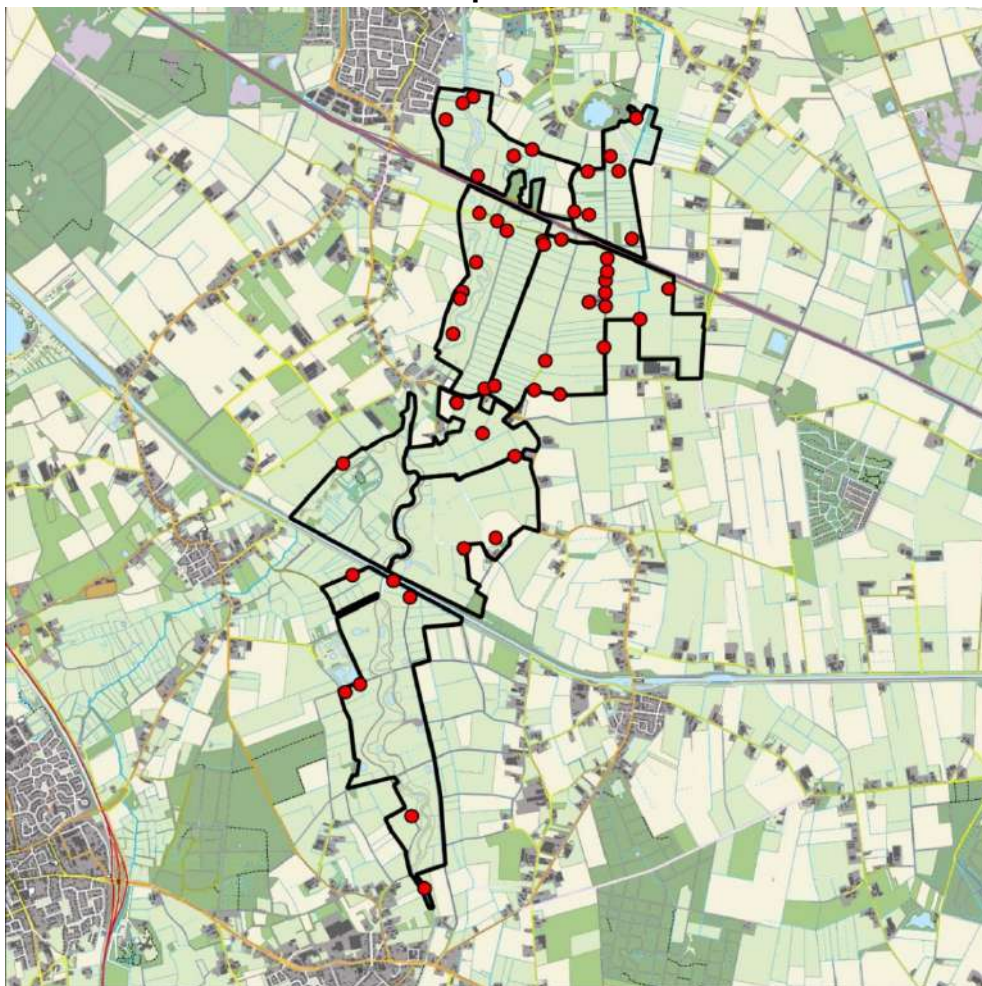
Blauwborst 78 territoria

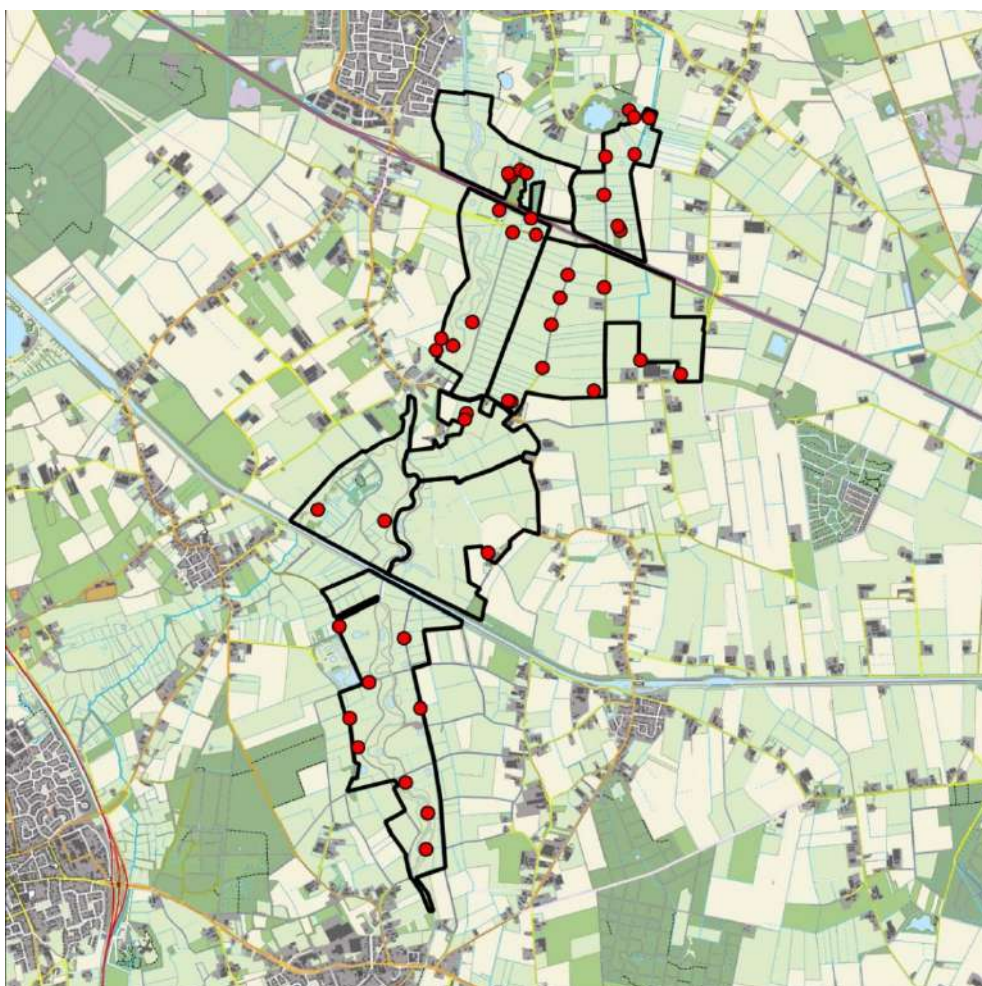
Gekraagde roodstaart 1 territorium

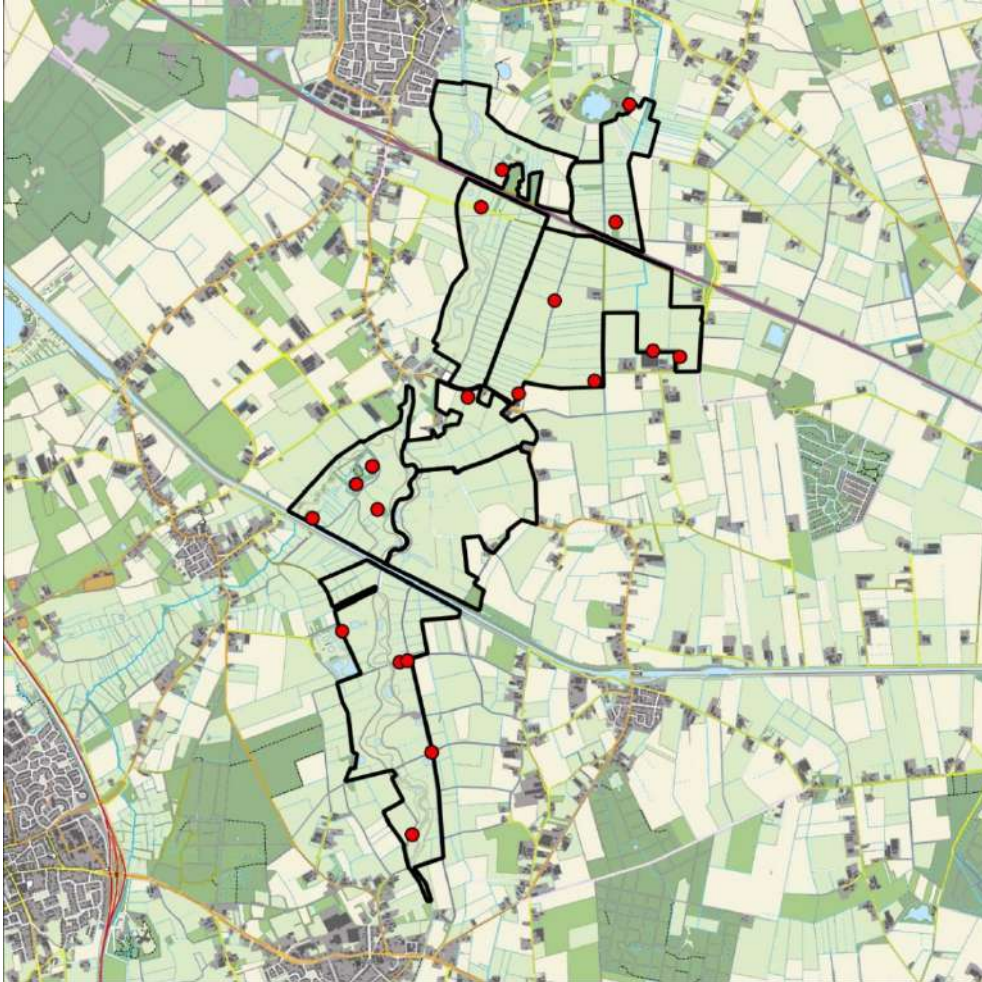
Roodborsttapuit 51 territoria

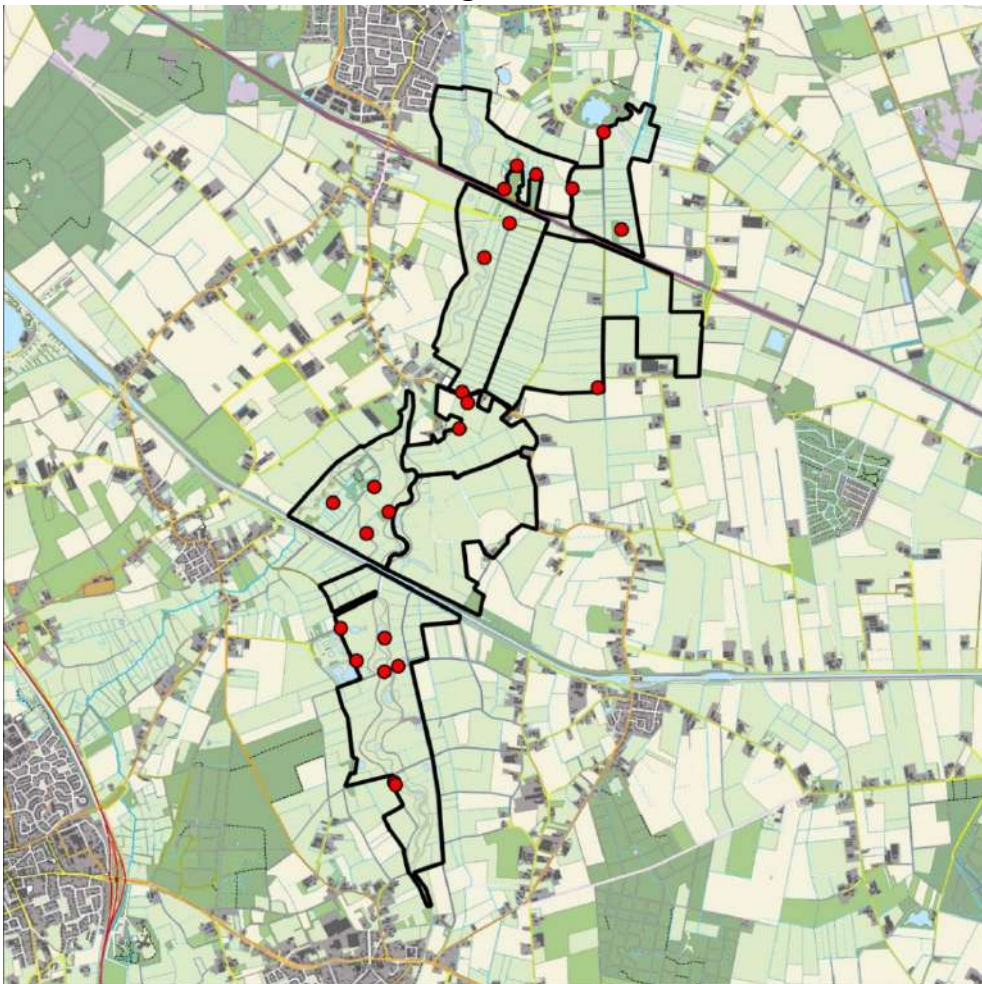
Merel 44 territoria

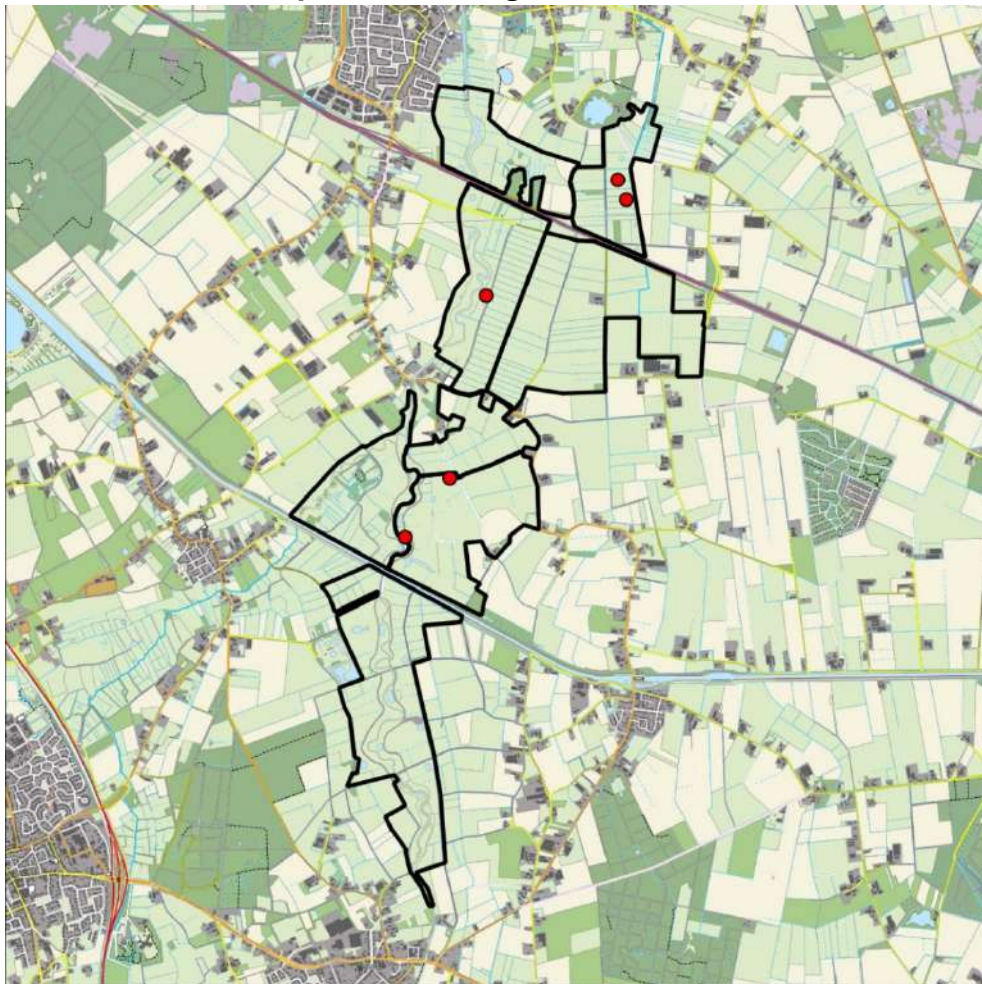
Zanglijster 19 territoria

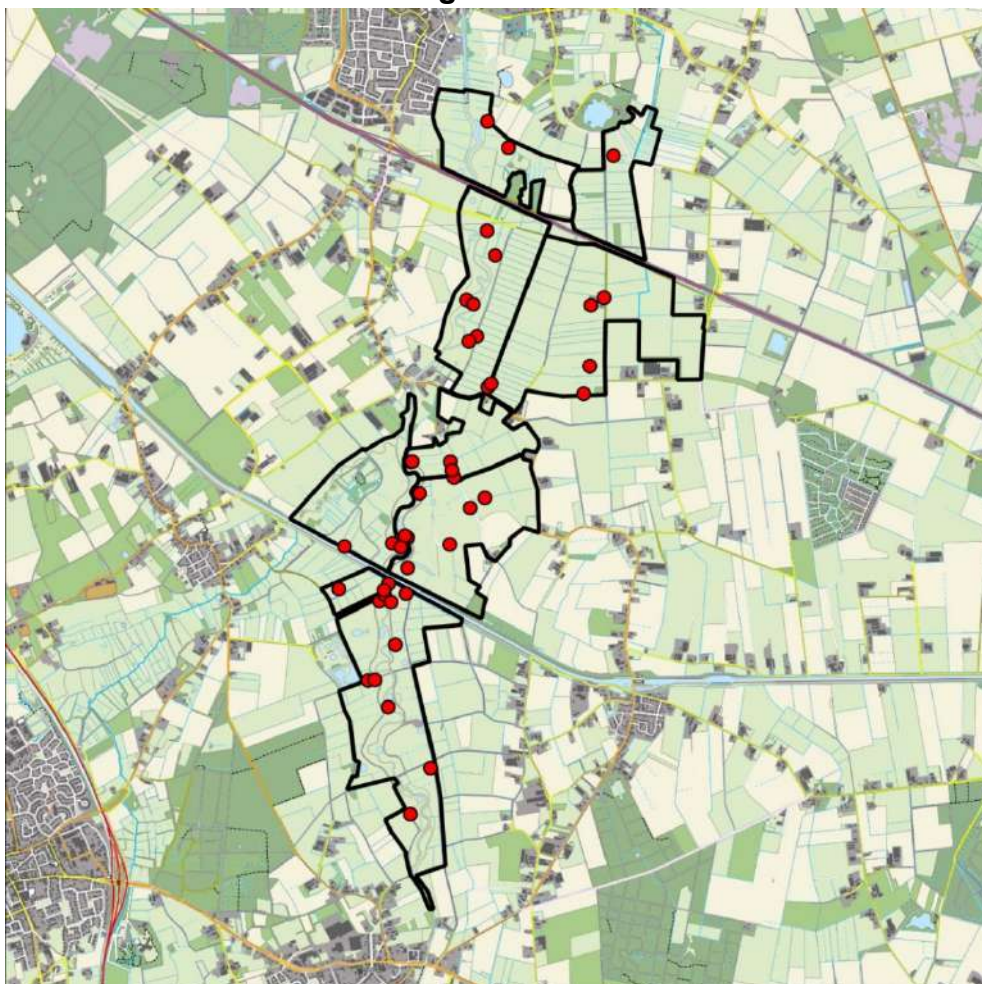
Cetti's zanger 23 territoria

Sprinkhaanzanger 5 territoria

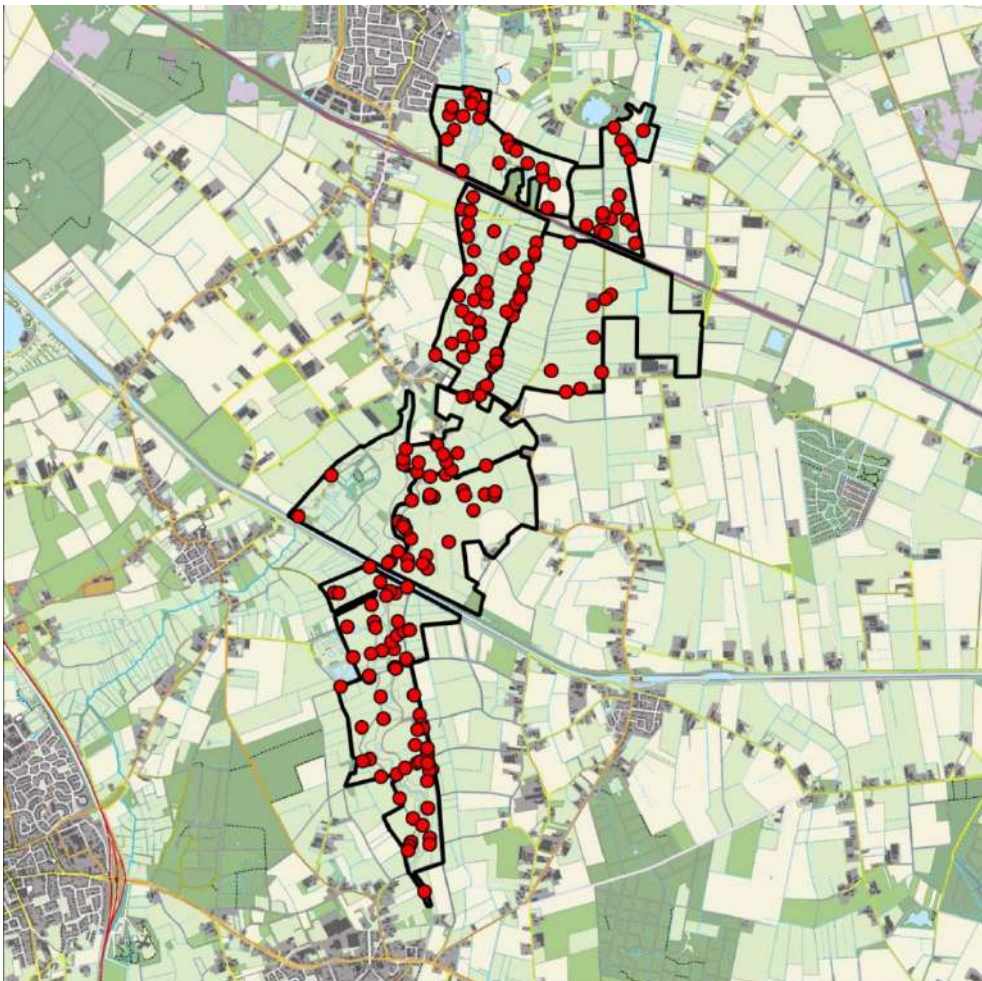
Rietzanger 45 territoria

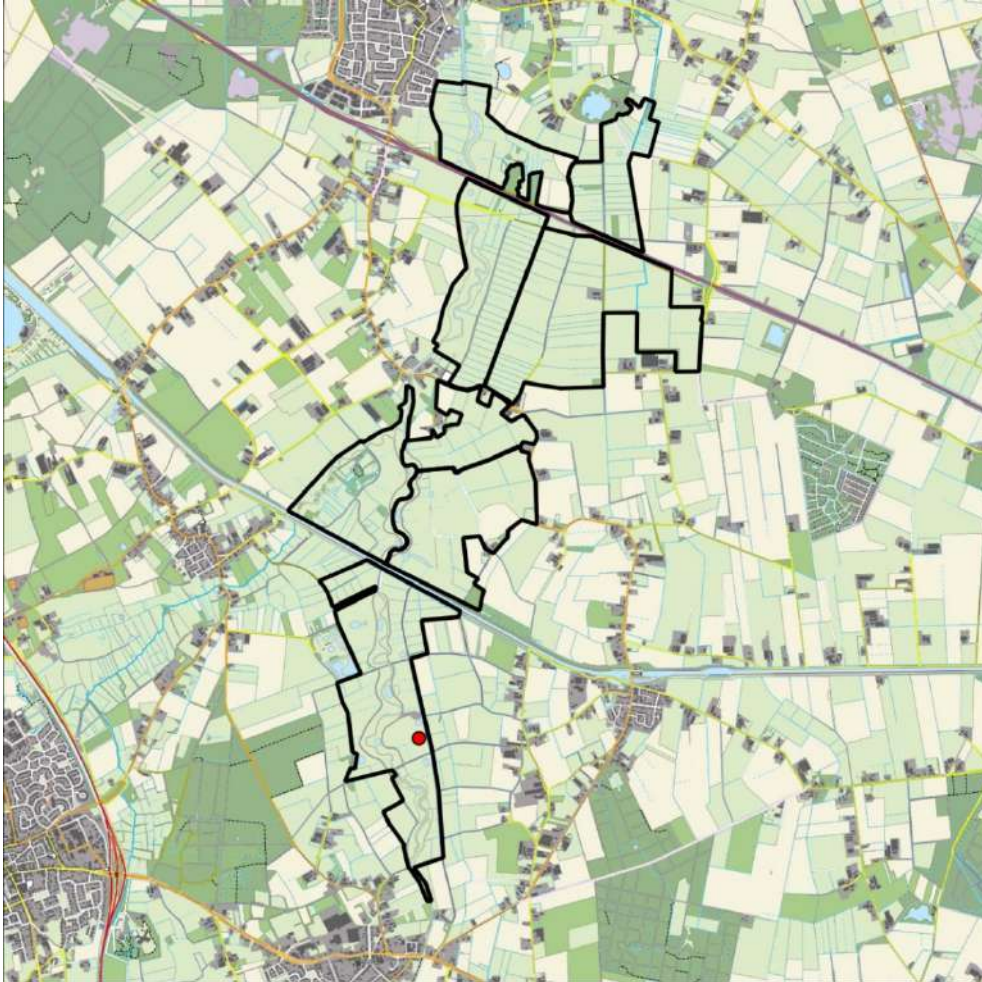
Bosrietzanger 156 territoria

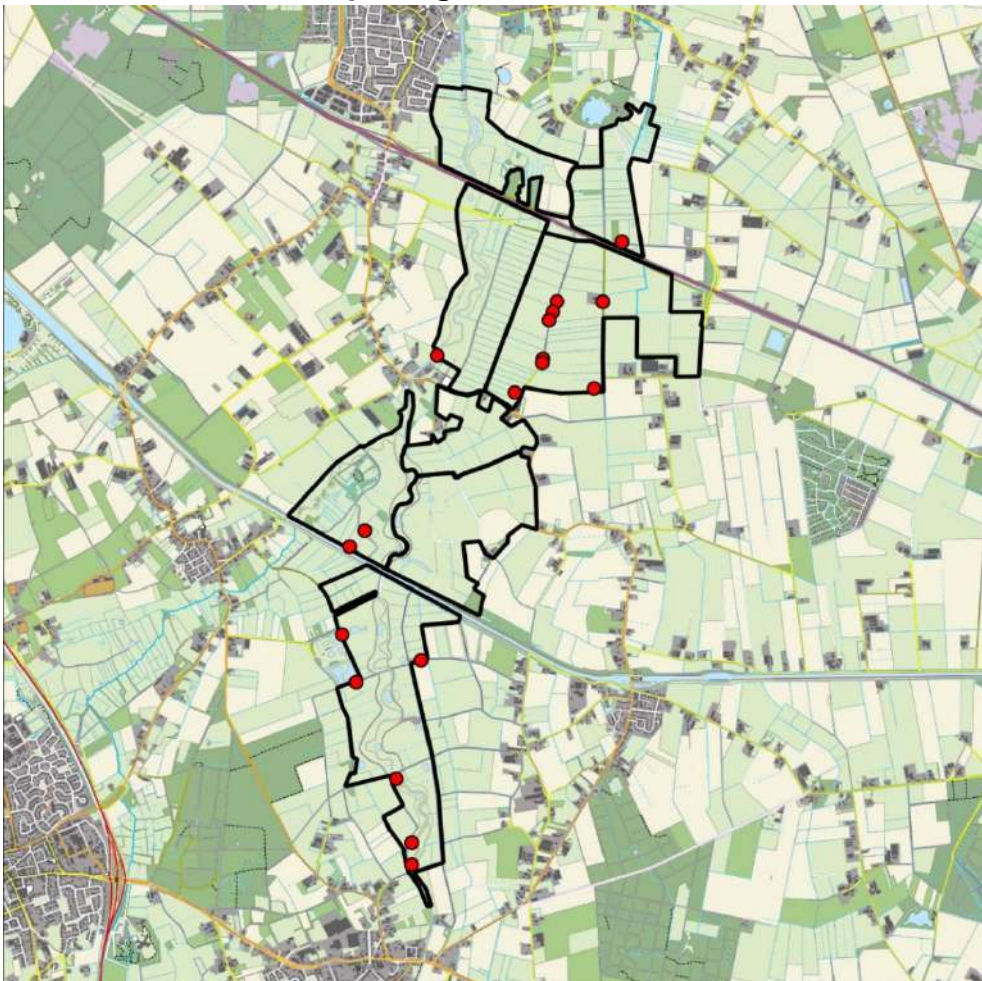
Kleine karekiet 200 territoria

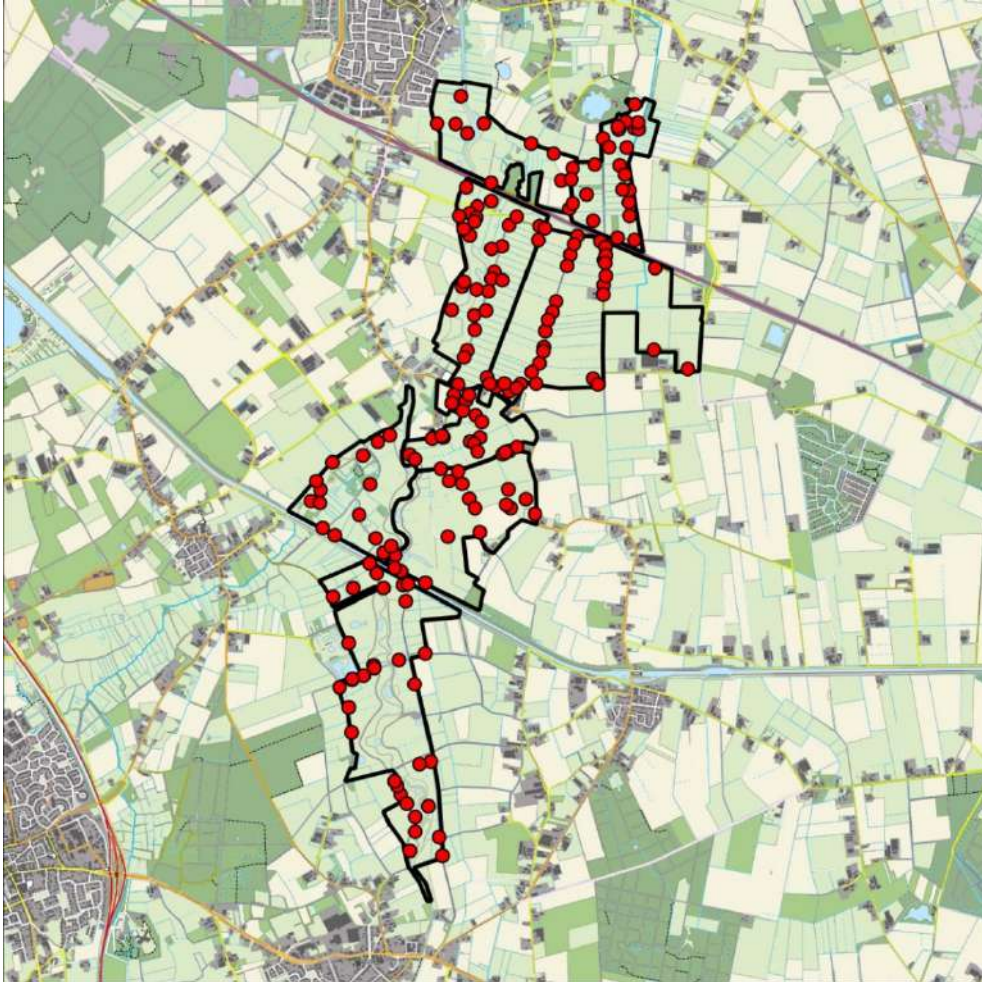
Grote karekiet 1 territorium

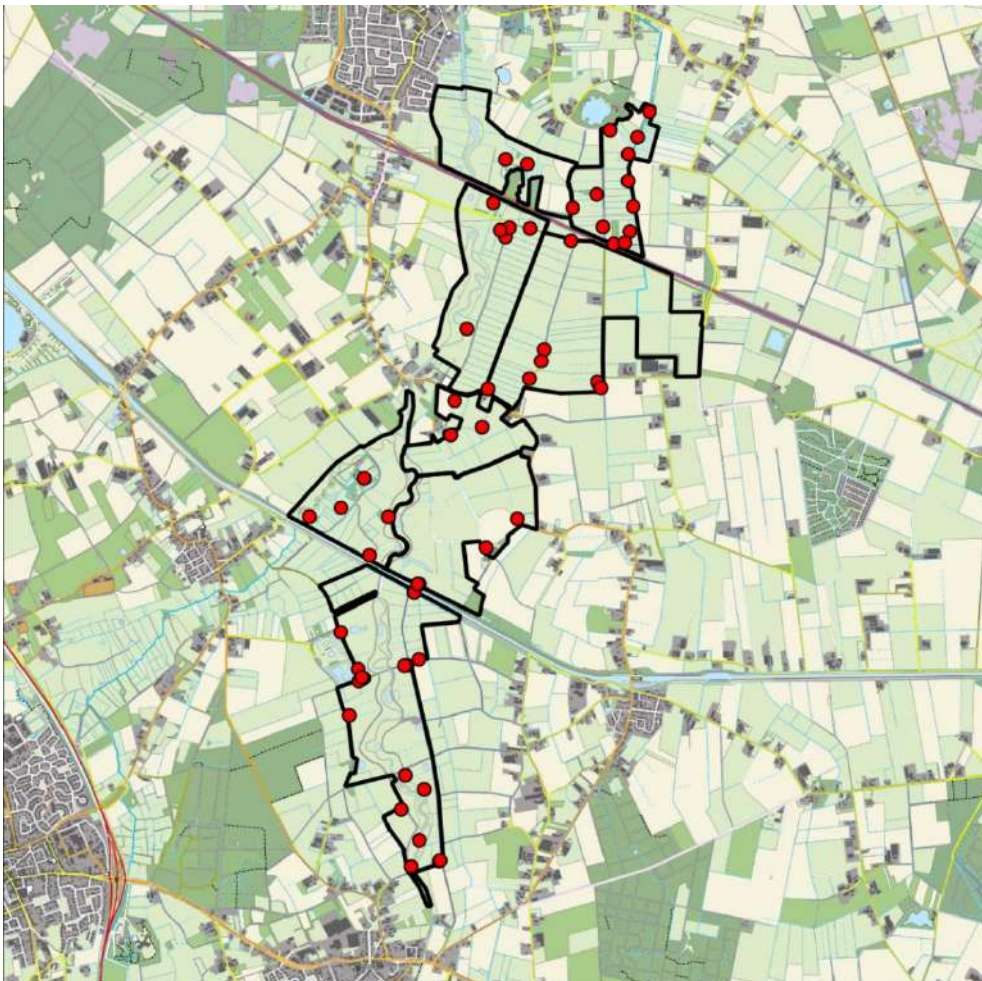
Spotvogel 18 territoria

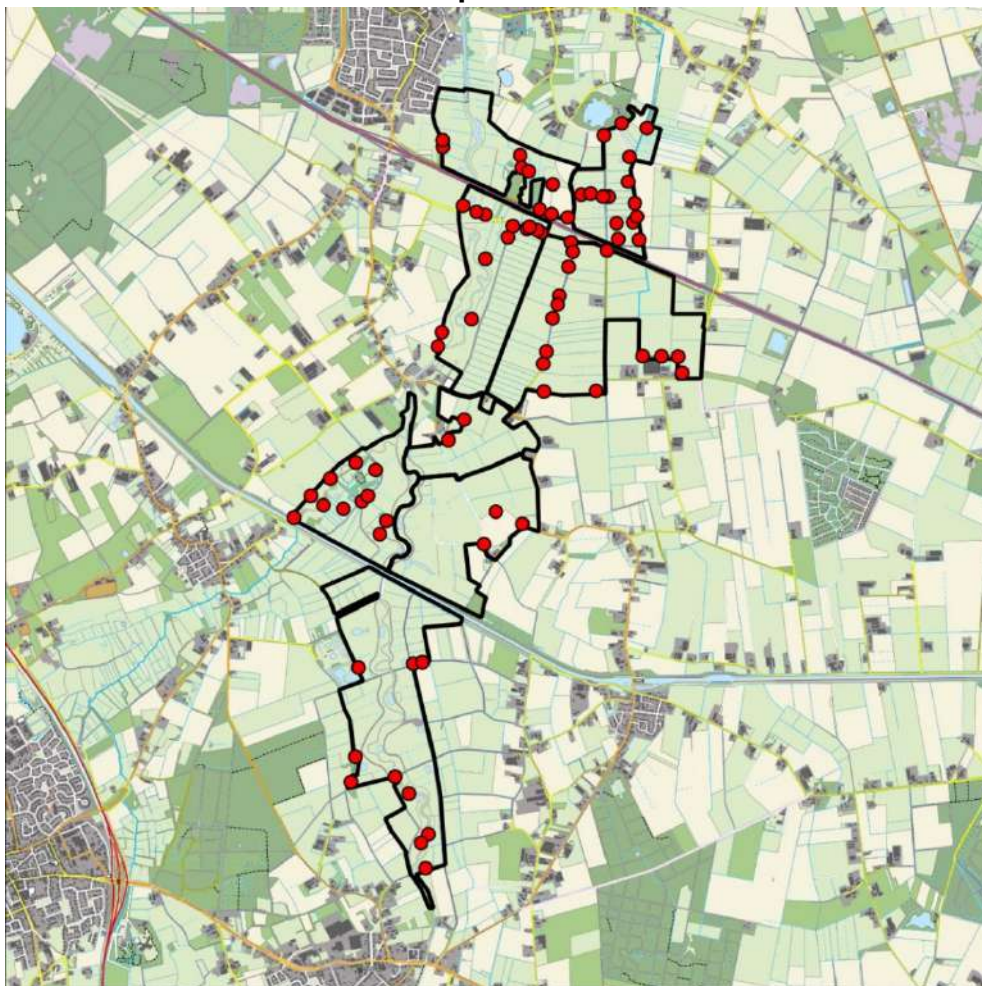
Grasmus 182 territoria

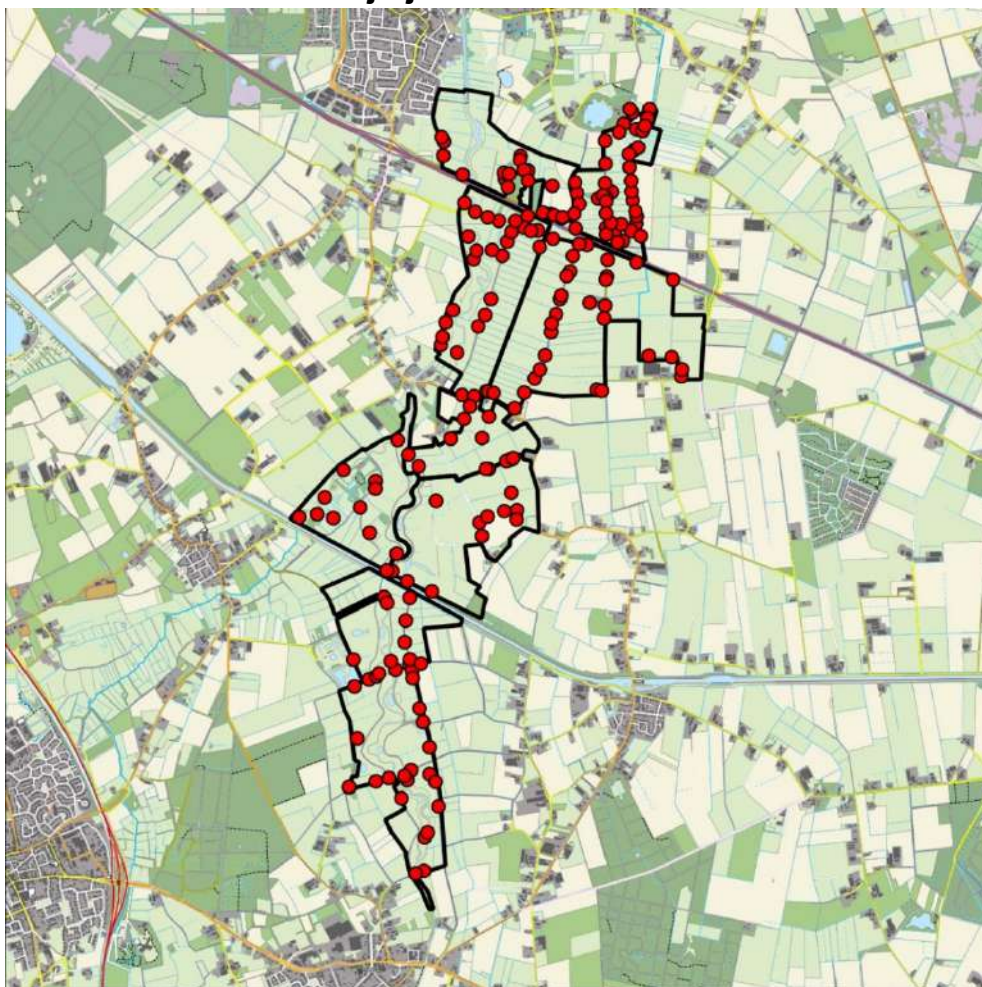
Tuinfluter 56 territoria

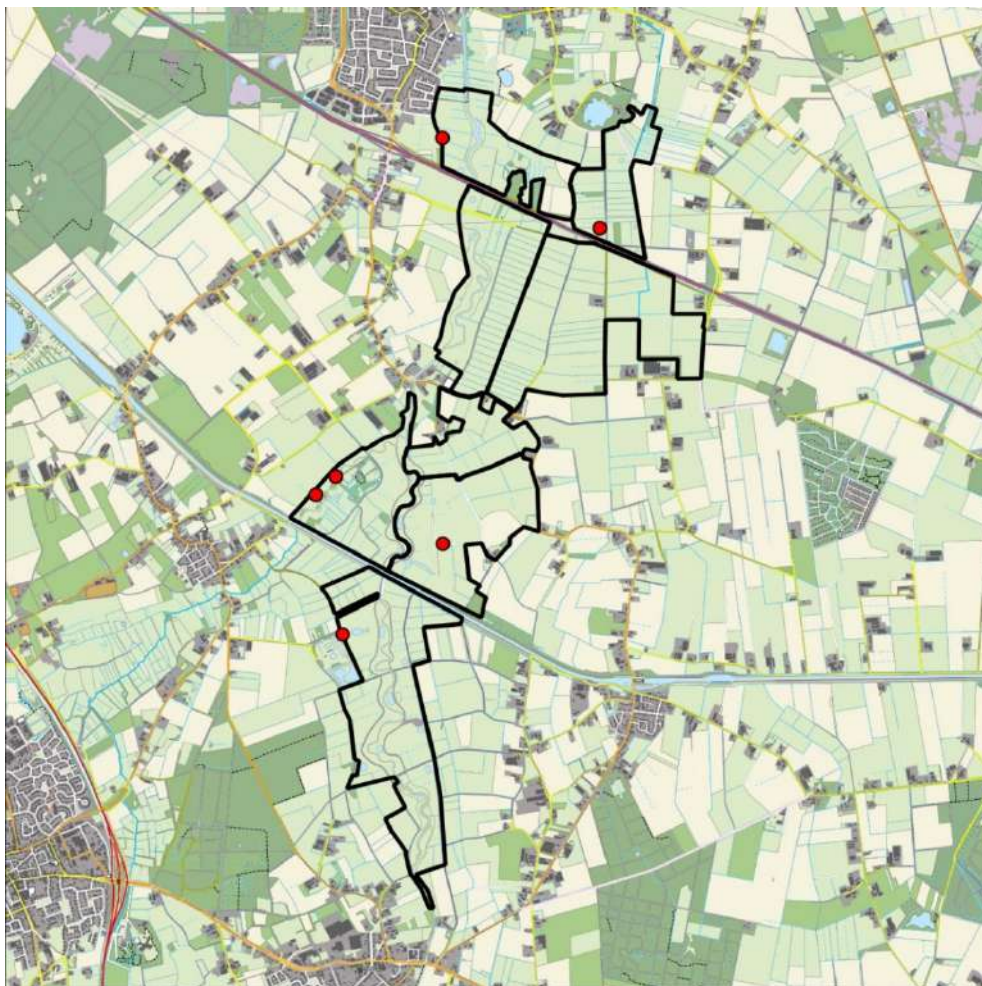
Zwartkop 79 territoria

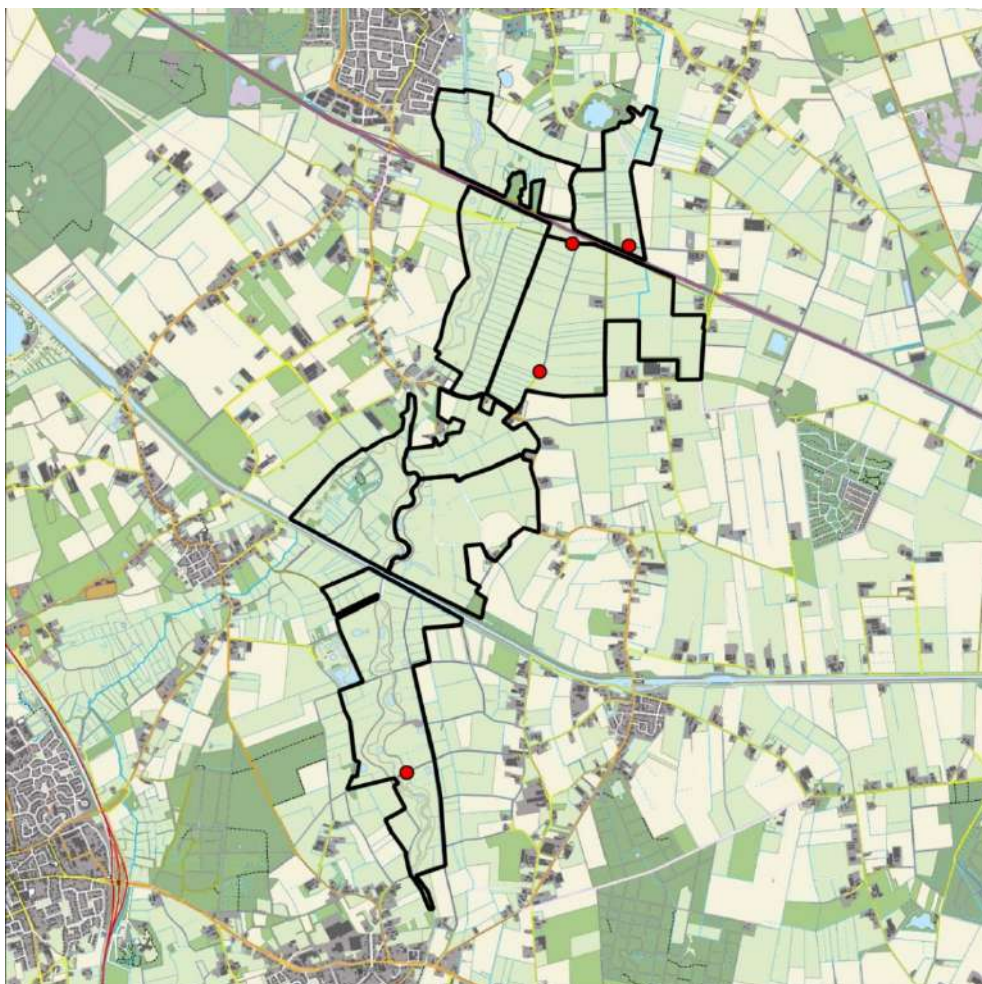
Tjiftjaf 192 territoria

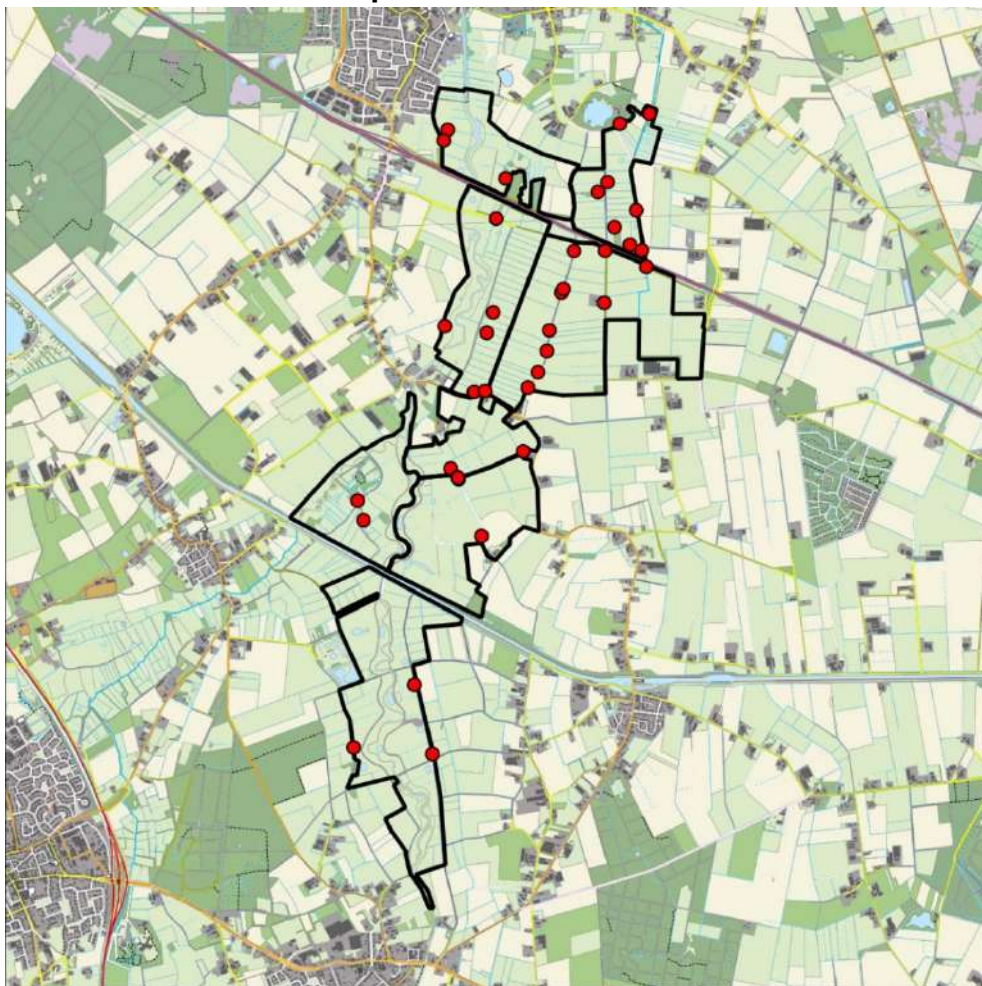
Fitis 6 territoria

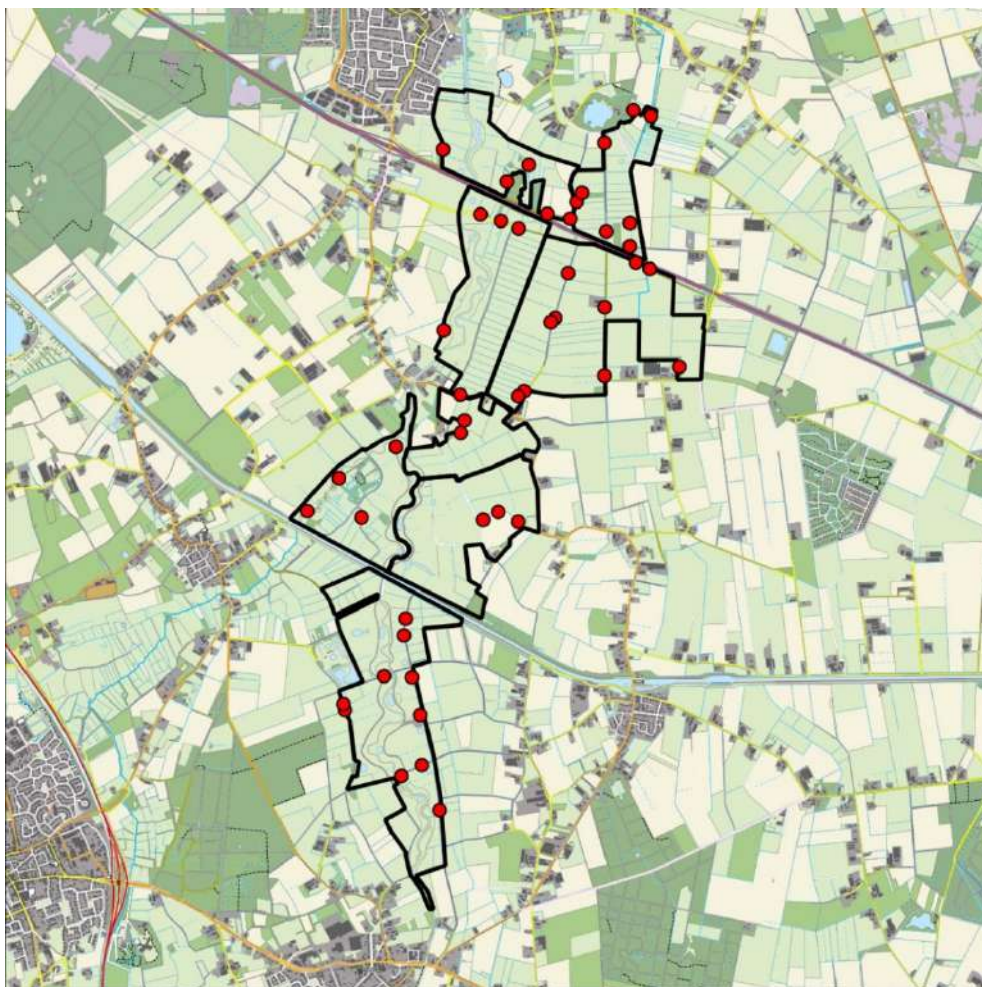
Staartmees 4 territoria

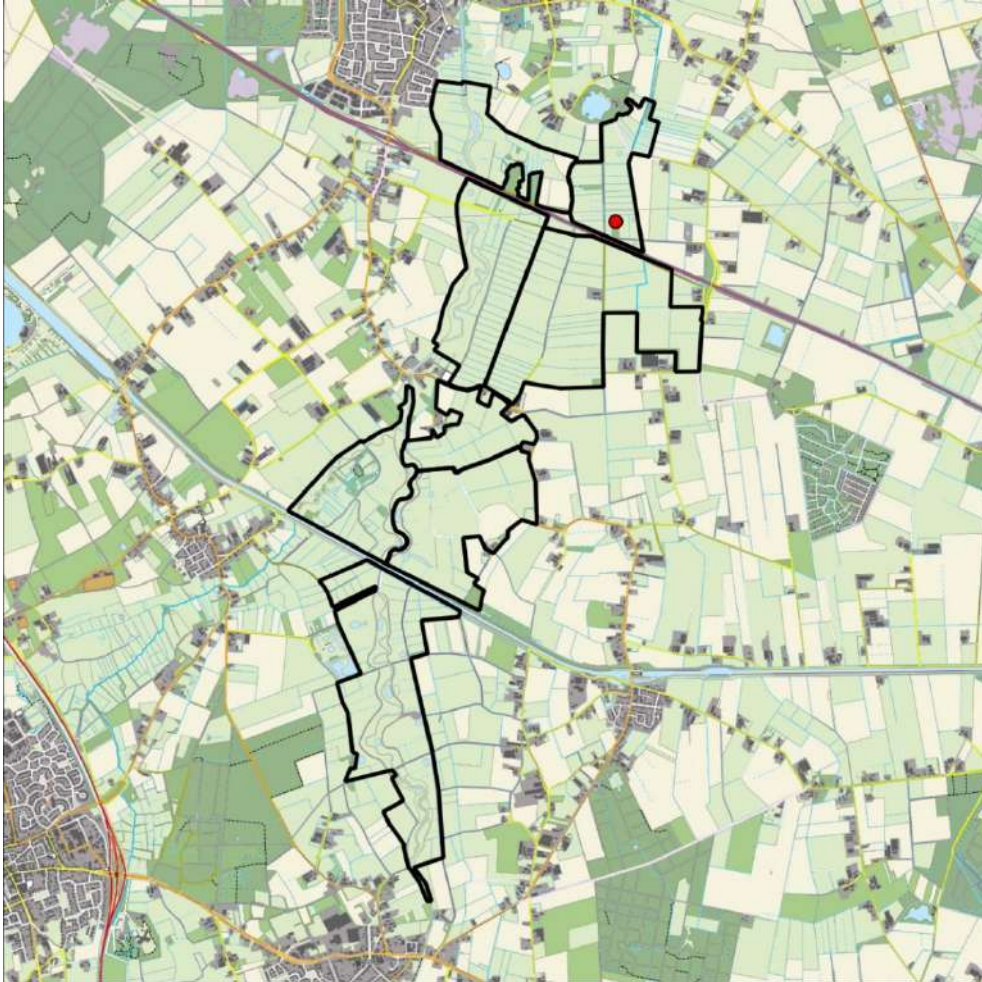
Pimpelmees 39 territoria

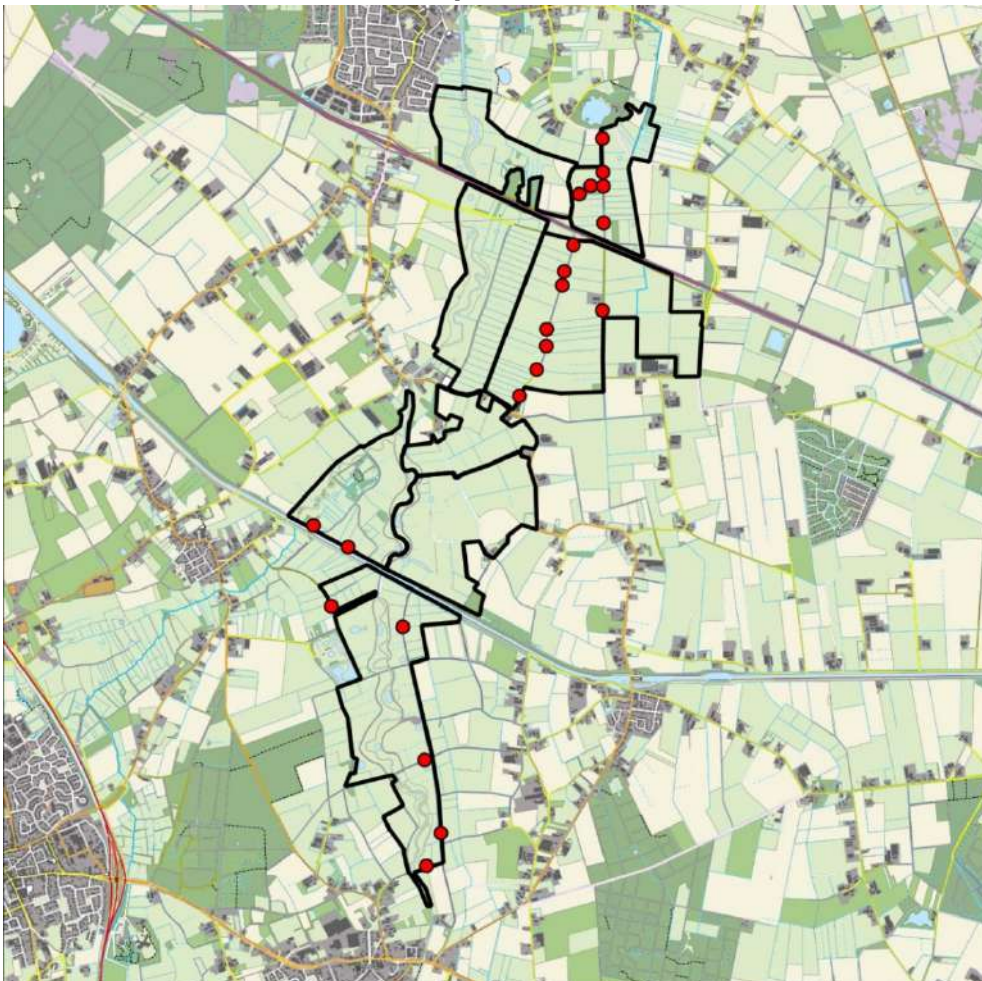
Koolmees 47 territoria

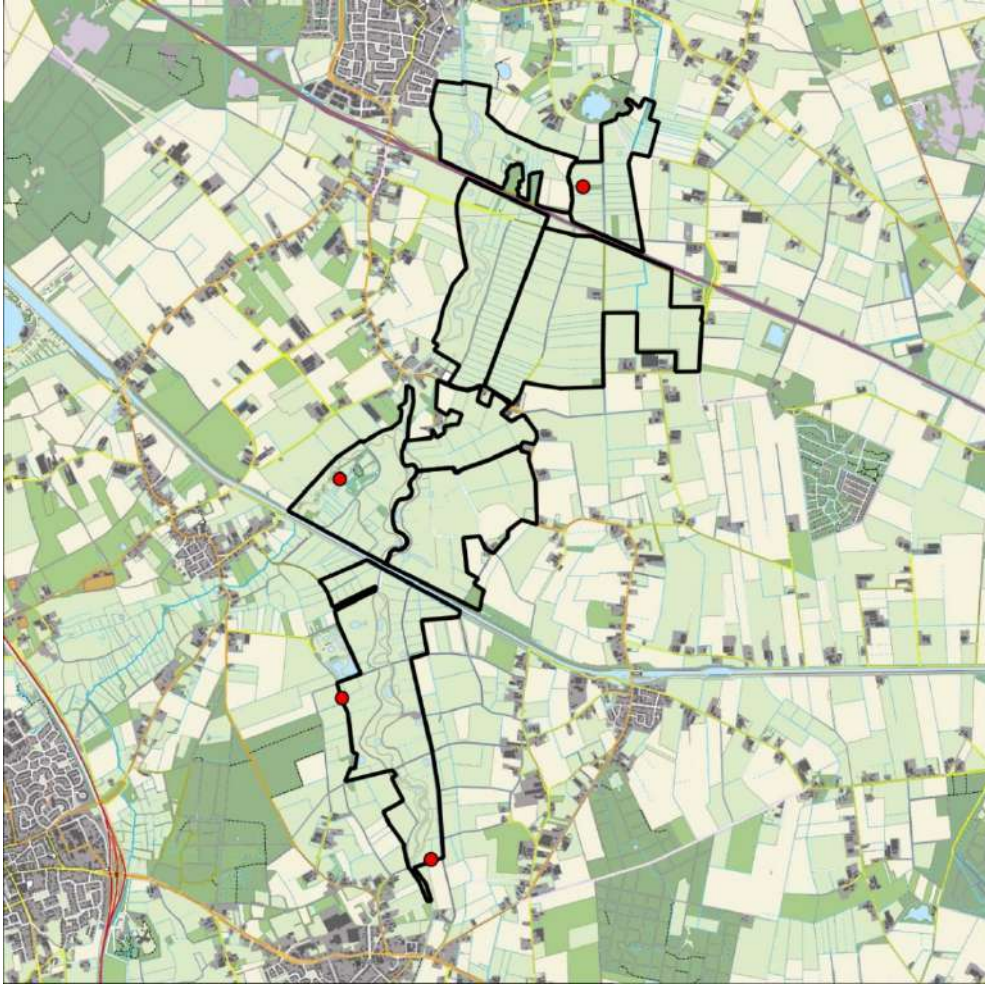
Boomklever 1 territorium

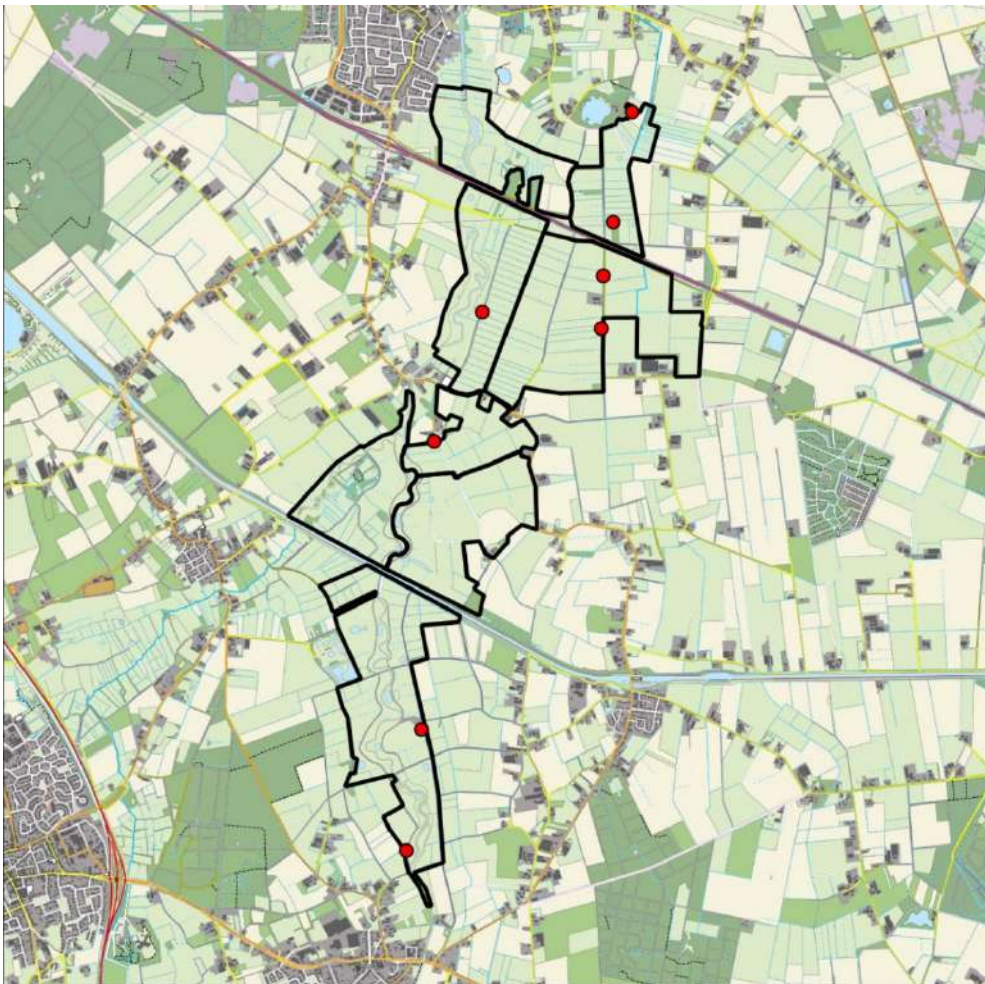
Boomkruiper 21 territoria

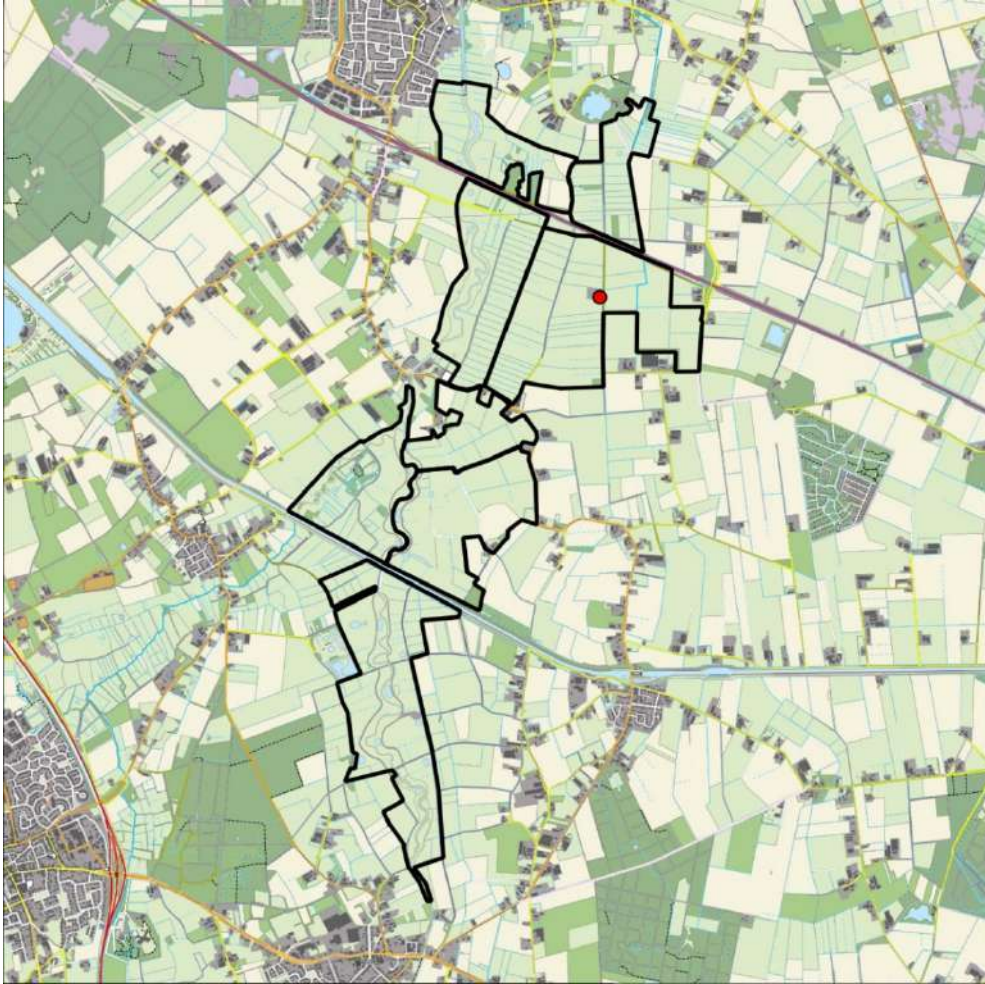
Gaai 4 territoria

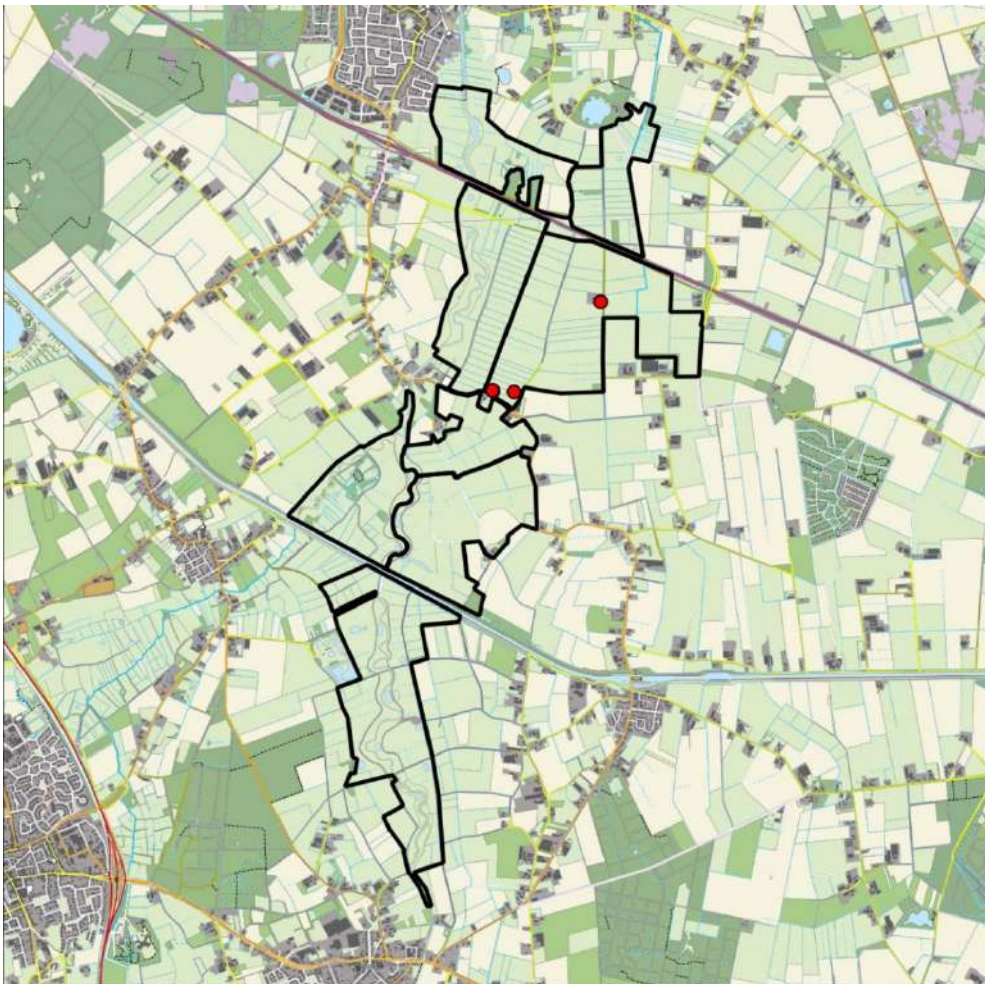
Zwarte kraai 8 territoria

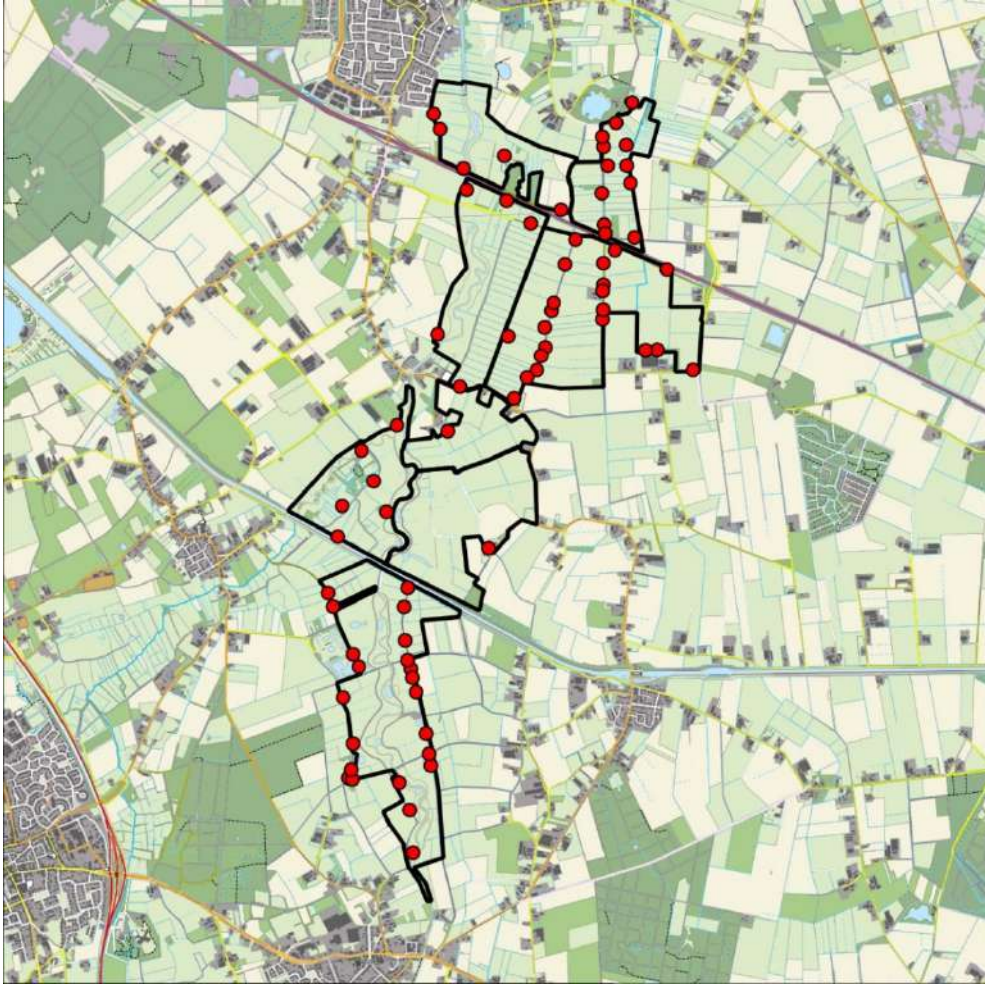
Spreeuw 1 territorium

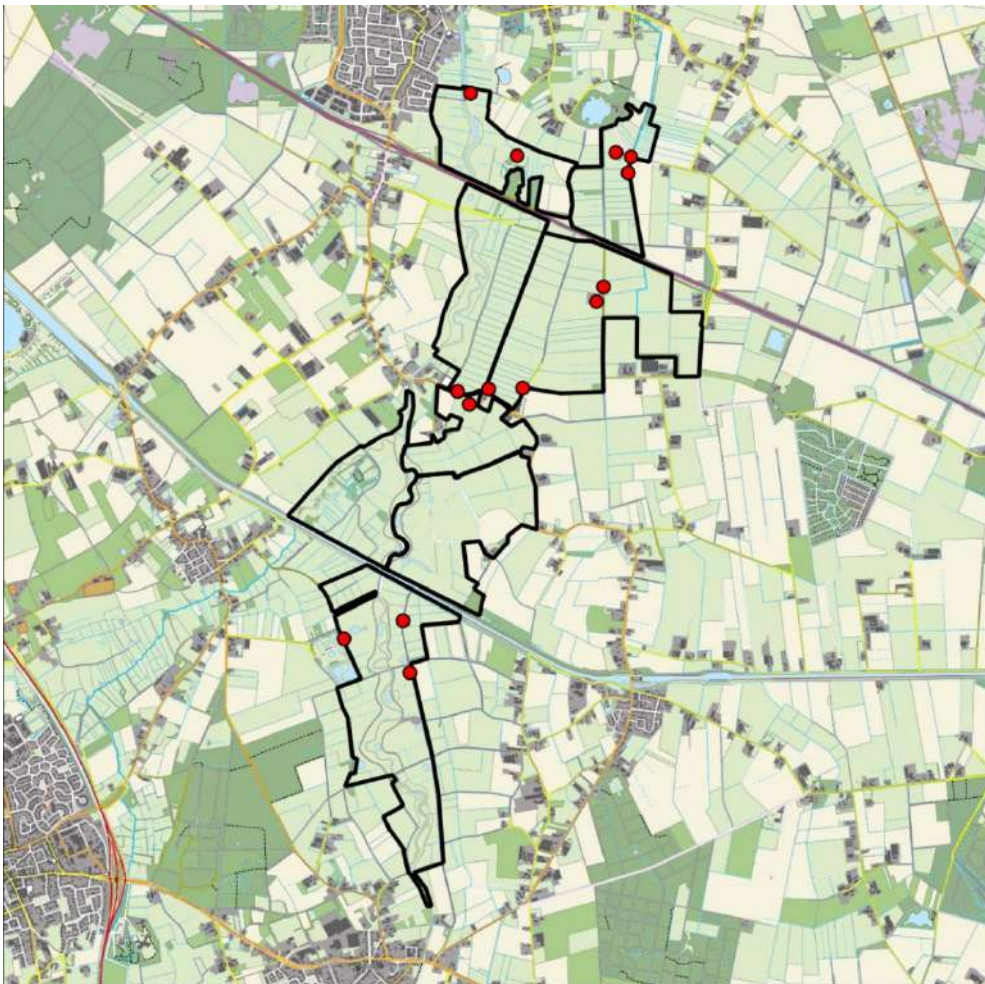
Huismus 4 territoria

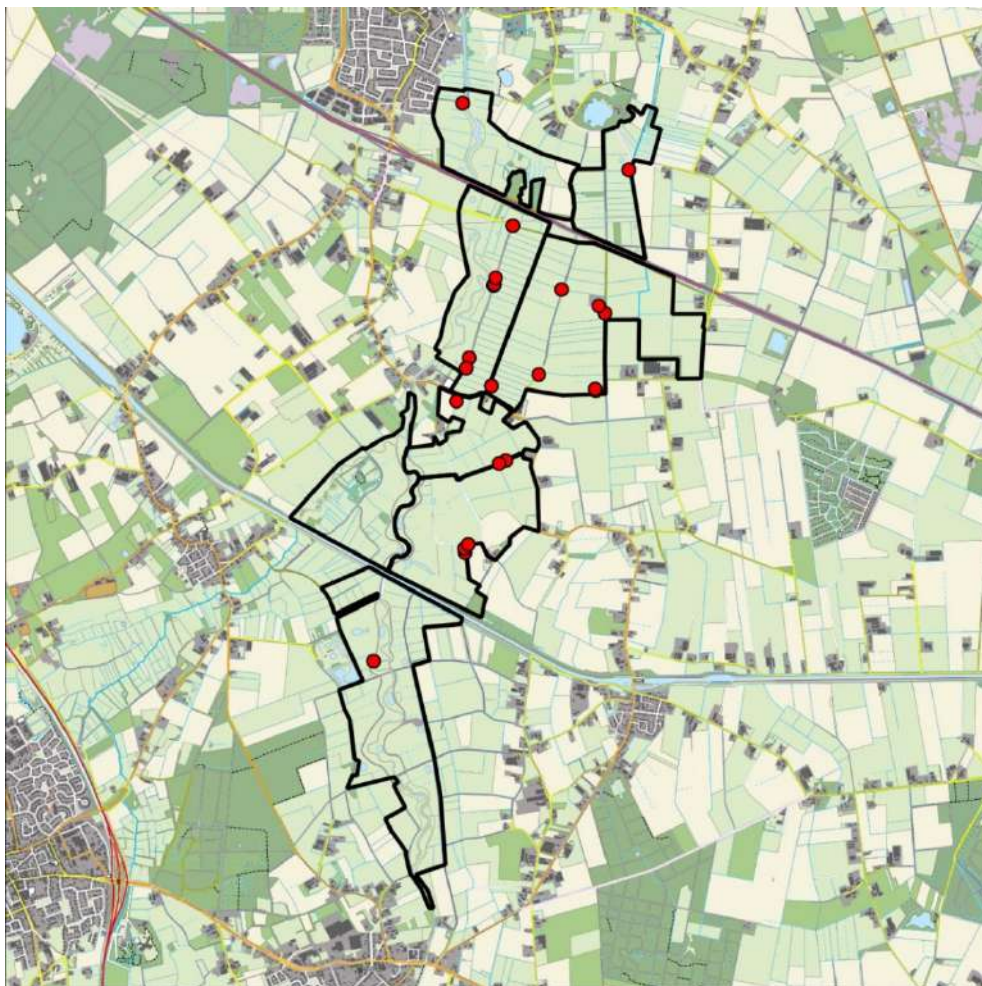
Vink 73 territoria

Putter 15 territoria

Kneu 24 territoria

Rietgors 169 territoria

